

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ε' | ΤΕΥΧ. Α' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 | 15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1983 | ΑΡΙΘ. 24

ΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΕΩΣ

Εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας, τὸ ὁποῖον ἀνεφέρετο εἰς τὰ συμπτώματα τῆς πολιτιστικῆς κρίσεως, ἐπεσημάναμεν ἀφ' ἐνὸς τὴν ἀποσπασματικὴν σπασμωδικότητα καὶ τὸν ἀξιολογικὸν δαλτωνισμόν τῆς πολιτιστικῆς πλημμυρίδος, ἀφ' ἑτέρου τὴν ἔλλειψιν συνδέσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ ιδεώδους τῆς παιδείας καὶ τῆς ὑγιοῦς μορφώσεως, τρίτον τὴν ἀποξένωσιν πολλῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων ἐκ τῆς ἑλληνορθόδοξου παραδόσεως καὶ τέταρτον τὸν συνειδητὸν ἀντιθρησκευτικὸν ἢ ἀντιεκκλησιαστικὸν χαρακτήρα πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Ἄλλ' εἰς ταῦτα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ ἐπόμενα ἀρνητικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὑποβαθμίζουν ποιοτικῶς τὴν ὅλην πολιτιστικὴν μας προσπάθειαν:

5) Ἡ ἐπαινεθεῖσα ἤδη ὑφ' ἡμῶν προσπάθεια πρὸς δημοκρατικοποίησιν τῆς πολιτιστικῆς διαδικασίας καὶ πρὸς πολιτιστικὴν ἀποκέντρωσιν ἐφθασεν εἰς ὑπερβολάς. Κατὰ τὸ χαρακτηριστικὸν εὐθυμογραφικὸν «σκίτσο», δημοσιογράφος ἀπευθύνει τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν εἰς τὴν χωρικὴν γερόντισσαν: «Ποιό ἦταν τὸ μεγαλύτερον πρόβλημα ποὺ ἀντιμετωπίσατε φέτος στὸ χωριό σας;». Καὶ ἐκεῖνη ἀπαντᾷ: «Ὁ Μπρέχτ, γιόκα μου! Ὁ Μπρέχτ!» («Ταχυδρόμος», 3 Νοεμβρ. 1983).

Ἡ πολιτιστικὴ ἀποκέντρωσις εἰς πολὺς περιπτώσεις εἶχεν ἀντίθετα τῶν προσδοκωμένων ἀποτελέσματα καὶ ὠδήγησεν, ὡς

ἐτονίσθη ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ κατὰ τὰ ἐγκαίρια τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Δίου, εἰς «πρόχειρες πολιτιστικὰς ἐπιδόσεις». Οὕτως ἐλησμονήθη, ὡς ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος, ὅτι «τὸ πολιτιστικὸ ἀγαθὸν μπορεῖ καὶ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ φθάσῃ καὶ στὸ τελευταῖο χωριό. Δὲν μπορεῖ ὅμως ὁ κάθε τοπικὸς σύλλογος νὰ γίνεταί κατά τράκπον ἀσυντόνιστο φορεὺς καὶ ὄργανο τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας».

Οἱ λόγοι οὗτοι δὲν παραγνωρίζουν τὸν ἀξιέπαινον ἀθρορητισμὸν πολλῶν τοπικῶν πολιτιστικῶν φορέων, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἄλλοθι δι' οἰανδήποτε ὁρατὴν ἢ ἀόρατον ἐξάρτησιν ἐκ τυχόν ὑπερσυγκεντρωτικῶν κομματικῶν πολιτιστικῶν διευθυντηρίων, τὰ ὁποῖα ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας.

Τὸ νόημα τῶν προεδρικῶν λόγων εἶναι προφανὸς ἢ ὑπόμνησις τῆς θλιβεραῆς πραγματικότητος, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ ὀρθῶς πολιτιστικὴ ἀποκέντρωσις εἰς πλείστας περιπτώσεις ἐν τῇ πράξει δὲν συντονίσθη οὔτε καθ' ἕλην πρὸς τὸ ἑλληνορθόδοξον πολιτιστικὸν καὶ μορφωτικὸν ιδεῶδες, οὔτε ἐξ ἐπόψεως εἰδολογικῆς ἢ μορφολογικῆς ποιότητος πρὸς τὰ στοιχειώδη αἰτήματα τῆς Θεωρίας τοῦ Πολιτισμοῦ.

Ἄδικαιολόγητος σπουδὴ καὶ παροξυσμός· πηγαῖος «ζήλος οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» ἢ ἀντιθέτως ἔλλειψις ἀθροισμῶν τοπικῆς πρωτοβουλίας ὑποκαθισταμένης ὑπὸ τηλεκατευθυνόμενων συνθημάτων· ἔλλειψις τοπικῆς πολιτισμικῆς ὑποδομῆς καὶ πολιτιστικῆς παιδείας· ἀπουσία καταλλήλου προετοιμασίας, ἀξιοποίησεως τῆς τοπικῆς σχετικῆς παραδόσεως καὶ τῶν τοπικῶν πολιτισμικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ ἀναδείξεως τοπικῶν ταλέντων καὶ ἐξειδικευμένων στελεχῶν· σπασμωδικὴ ἐπιστράτευσις ἀσημάντων καὶ ἀγνώστων καλλιτεχνῶν τῆς περιοχῆς ἢ μετάκλησις ἐκ τοῦ κέντρον ἰδεολογικῶς ὁμοφρόνων· κακότεχνος καὶ ἀπαράδεκτος «ἐρασιτεχνισμὸς καὶ αὐτοσχεδιασμὸς ἀτάλαντων μονάδων καὶ συγκροτημάτων» («Μεσημβρινή», 18 Ὀκτ. 1983) — ἰδοὺ μερικὰ συμπτώματα μαρτυροῦντα τὴν ἔλλειψιν ὑγιοῦς πολιτιστικοῦ συντονισμοῦ. Εἰς ταύτην ὀφείλεται καὶ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς μερικὰς περιπτώσεις πολιτιστικῶν ἐπιδόσεων ἢ τοπικῆς αὐτοδιοίκησης εἴτε ἐστηρίχθη εἰς τὸ «γοῦστο» καὶ τὰς εἰσηγήσεις ἐνὸς μόνον ἐκπροσώπου τῆς, ἐνεργήσαντος μὲ λουδοβίκειον ὕψος, εἴτε ἔδρασε διλητταντικῶς διὰ συγκροτήσεως ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπετελοῦντο ἐξ ἐπαϊόντων προσώπων.

Εἰς μερικὰς περιπτώσεις ὑπῆρξεν ἀπαράδεκτος ὁ ἀποκλεισμός ἐκ τῶν σχετικῶν συλλογικῶν ὀργάνων εἴτε λαμπρῶν ἐκπαιδευτικῶν, εἴτε ἄλλων εἰδικῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ «λαοῦ τοῦ Θεοῦ». Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ γίνῃ συνειδητόν, ὅτι ἐξ οἴου-δήποτε συλλογικοῦ ὀργάνου τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ δημοκρατικοῦ καὶ ὄχι ὀλοκληρωτικοῦ κράτους καὶ ἐφ' ὅσον κατὰ τὰς διακηρύξεις τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ὑπάρχει συμπαρατάξις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπουσιάζουν ἐκπρόσωποι τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα καὶ ἀποτελοῦν τὴν πλειοψηφίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τῶν δήμων καὶ τῶν κοινοτήτων.

6) Τὰ μέχρι τοῦδε ἐπισημανθέντα ἀρνητικὰ στοιχεῖα τῆς πολιτιστικῆς πλημμυρίδος εἶναι τὰ γενεσιουργὰ αἰτία τῆς «γενικῆς πτώσεως τῆς ποιότητος» (Κ. Κούν), τῆς καθ'

ὄλου ποιοτικῆς ὑποβαθμίσεως πολλῶν ἐκ τῶν γενομένων «πολιτιστικῶν» ἢ εἰδικώτερον καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων.

Αἱ φωτεινὰ ἐξαιρέσεις τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων ὑψηλοτάτης ποιοτικῆς στάθμης ἐπιβεβαιώνουν τὸν κανόνα τῆς γενικῆς ἐπισημανομένης καταπτώσεως τῆς στάθμης ταύτης.

Διακεκριμένοι κριτικοὶ τόσο τοῦ συμπολιτευομένου, ὅσον καὶ τοῦ ἀντιπολιτευομένου Τύπου ἔχουν ἐπισημάνει περιστατικῶς ἄλλοτε τὸ ἓν καὶ ἄλλοτε τὸ ἄλλο δεῖγμα τῆς πτώσεως τῆς ποιοτικῆς στάθμης ἀρκετῶν ἐκδηλώσεων τῆς «πολιτιστικῆς ἐκρηξῆς» καὶ τῆς «κουλτούρας». Ἴδου μερικὰ τοιαῦτα δείγματα:

α) Ἐσχάτως γίνεται πολλὸς λόγος διὰ τὴν χυδαίότητα ἐμφανίσεων, κινήσεων καὶ χειρονομιῶν καὶ διὰ τὴν πέραν τῆς ἀνεκτῆς—ἐλευθεροστόμου κοινωνικοπολιτικῆς σατύρας — αἰσχρὰν βωμολοχίαν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν εἰσδύσει εἰς πολλὰς τῶν «πολιτιστικῶν» καὶ «καλλιτεχνικῶν» ἐκδηλώσεων.

Ὡς παρεδέχθη δι' ἀνακοινώσεώς της καὶ αὐτὴ ἢ «Ἐταιρεία Θεατρικῶν Συγγραφέων», εἰς τὰς χαμηλῆς ποιοτικῆς στάθμης «Ἐπιθεωρήσεις» ὑπάρχουν «σκληρὲς τσόντες τοῦ διαλόγου», αἱ ὁποῖαι συχνάκις ὀφείλονται «στοὺς ἐκτελεστὰς «σοῦπερ στάρς», ποὺ διαμορφώνουν τὸ κείμενο τοῦ ρόλου τους κατὰ τὸ κέφι καὶ τὴν αἰσθητικὴν τους μὲ τις εὐλογίες συνήθως τοῦ ἐμπορίου θεατρῶν». Ἐντύπωσιν πάντως προκαλεῖ ἢ φανερὰ συγκατάθεσις ἢ σιωπηρὰ ἀνοχὴ ἀρκετῶν θεατρικῶν συγγραφέων, οἱ ὁποῖοι κατὰ κανόνα δὲν διαμαρτύρονται διὰ τὰς ἀπὸ σκηνης ἀκουόμενας βωμολοχίας.

Ἡ ἀπαράδεκτος αὐτὴ κατάστασις ἔχει προκαλέσει τὴν ἀντίδρασιν ἀκόμη καὶ κριτικῶν ἢ δημοσιογράφων πᾶν ἄλλο ἢ πουριτανῶν. Οὕτω λ.χ. ὁ μὲν Ν. Ζακόπουλος κατέκρινε δριμύτως ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι «χυδαιολογοῦν ρυπαίνοντας μὲ ἀκαθαρσίες τὸ κοινωνικὸ σύνολο» («Ἐλευθεροτυπία»), ὁ

δὲ Κ. Σταματίου, καταδικάζων τὴν ἔξαρσιν τῆς θεατρικῆς «αἰσχροφιλίας καὶ αἰσχρολογίας», ἔφθασεν εἰς τὸ νὰ διακηρύξη: «Προσωπικὰ ἔχω χρόνια νὰ πατήσω στὸ λεγόμενο ἑλαφρὸ θέατρο... Ὁχι ἀπὸ πουριτανισμό, πρὸς Θεοῦ. Ἀπὸ σκέτη ἀηδία. Ἀπὸ ἀπώθησιν πρὸς τὴν γενικευόμενὴ καφρίλα» («Τὰ Νέα»). Ἐὰρ γε εἶναι συμπτωματικὸν τὸ ὅτι αἱ κωμωδίαί τοῦ Ἀριστοφάνους κατὰ κόρον προτιμῶνται ἔναντι πολλῶν ἄλλων ἐξαιρέτων ἔργων τῆς ἀρχαίας θεατρικῆς παραγωγῆς, τὰ ὅποια ἀσφαλῶς θὰ ἦσαν περισσότερον μορφωτικὰ διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαόν; Ἐὰρ γε αἱ κωμωδίαί αὗται προτιμῶνται διὰ τὰ μὲν ματά των, τὰ ὅποια τῶ ὄντι εἶναι ἀξιόλογα, ἢ μήπως διότι ἡ κατανοητὴ εἰς τὰ θεατρικὰ πλαίσια τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοφάνους ἀνυποστασία τοῦ δίδει ἀφορμὴν καὶ ἄλλοθι εἰς σημερινούς σκηνοθέτας — διὰ καθαρῶς ἐμπορικὸν λόγον — ὄχι ἀπλῶς νὰ τὴν «ἐτεροχρονίζουσιν», ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν ἐκχυδαΐζουσιν; Ὁ ἐκχυδαϊσμός γίνεται δι' αὐθαιρέτου κακοποιήσεως τῶν κειμένων καὶ παραποιήσεως τοῦ ἀκριβοῦς νοήματος τῶν λέξεων καὶ συχνάκις ἐποπτικῶς διὰ χυδαίων κινήσεων καὶ χειρονομιῶν ἀπαδουσῶν τόσον· εἰς τὰ σημερινὰ ἠθικὰ καὶ αἰσθητικὰ κριτήρια, ὅσον καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ κανόνα δὲν εἶναι ἐξησφαλισμένη ἢ παρεμπόδις τῆς παρακολούθησεως τῶν χυδαιοτήτων τούτων καὶ ὑπὸ μικρῶν παιδιῶν.

Ἐπειτα δικαίως κατεκρίθη τὸ γεγονός, ὅτι εἰς παράστασιν ἀρχαίας τραγωδίας ἐν Ἐπιδαύρῳ παρουσιάσθη ἀκόμη καὶ «στρήπτης».

Πρέπει ἐπὶ τέλος νὰ γίνῃ κατανοητόν, ὅτι ἢ κατὰ τόπους καὶ χρόνους προσαρμογὴ τῶν ἠθικῶν καὶ αἰσθητικῶν κριτηρίων οὐδέποτε πρέπει νὰ ὀδηγῆ εἰς τὸ νὰ προσβάλλεται ἢ κατὰ τὸν Herder νεωτάτη ἐκ τῶν Χαρίτων, τ.ε. ἢ Αἰδώς, ἢ ὅποια συντελεῖ εἰς τὸν ἐξευγενισμόν καὶ αὐτῆς τῆς βιολογικῆς σφαιρας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ εἰς τὴν περιβολὴν αὐτῆς διὰ τοῦ γοητευτικοῦ πέπλου τοῦ θείου μυστηρίου.

β) Μερικαὶ φεστιβαλικά «καλλιτεχνι-

καὶ» ἐκδηλώσεις δημιουργοῦν ἀτμόσφαιραν πνευματικῆς σήψεως καὶ φθορᾶς διὰ τοῦ ἀπαράδεκτου ἐξ ἐπόψεως βιοθεωριακῆς περιεχομένου των. Ἀληθῶς μελαγχολεῖ τις, ὅταν σκέπτεται, ὅτι — ἐκ τῶν διὰ πολιτιστικὰ ἔργα προβλεπομένων ἰσχυροτάτων πιστώσεων, αἱ ὅποια μάλιστα ἔχουν φαλκιδωθῆ διὰ τοῦ πληθωρισμοῦ — διετέθησαν δεκάδες ἑκατομμυρίων δραχμῶν, διὰ νὰ χρηματοδοτηθοῦν ὄχι μόνον ἀνωτέρας ποιότητος πολιτιστικαὶ ἐπιδόσεις, ἀλλὰ καὶ ὑποπροϊόντα τῆς «κουλτούρας», ὡς καὶ ἑλληνικαὶ κινηματογραφικαὶ ταινίαί, αἱ ὅποια εἰς τὸ τελευταῖον «κινηματογραφικὸν φεστιβάλ» Θεσσαλονίκης παρουσίασαν ἐναργῆ ἐποπτικὰ μαθήματα πορνείας, αἰμομιξίας, βίας καὶ κλοπῆς, φόνους, διαρρήξεις, «λουλάδες» καὶ «τεκέδες». Πρόκειται διὰ «ταινίες ἀηδιέστατες, ἀδικαίωτες καὶ ἀδικαιολόγητες», αἱ ὅποια ἀπευθύνονται «στὰ κάτω ἀπ' τὸν ὀμφαλὸ ἐνστικτα» με «ἀρνητικὰ πληθωρικῆ, ἀλλὰ ἀναιτιολόγητη καὶ ἀδικαίωτη παρουσία σεξουαλικῶν σκηνῶν ποὺ ἐγγίζουσιν τὰ ὄρια τῆς πορνογραφικῆς παρουσίας γιὰ προφανῶς ἐμπορικὸν λόγον, ποὺ καταλήγει νὰ εἶναι αὐτοσκοπός» (Ν. Ζακόπουλος, «Ἐλευθεροτυπία», 14 Ὀκτ. 1983).

Οὐχὶ συντηρητικὸς Καθηγητὴς Ἀνωτάτης Σχολῆς ὀμιλεῖ διὰ τὸν «πολιτιστικὸν ἔρηπτα», διὰ τὸ «εἶδος τῆς κουλτούρας ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἀντίστοιχο τῶν σκληρῶν πορνῶν διὰ τὸ «ἐκχυδαϊστικὸν αἰσθησιακὸν μαστίγωμα», διὰ τὰ «ἀσπόνδυλα πολιτιστικὰ μαλάκια, ποὺ ἀποχαυνώνουσιν, ὑγροποιοῦν καὶ διαλύουσιν» τὴν νεολαίαν καὶ διὰ τοὺς «ἠδονολατρικὸς ἡμίθεους τῆς σαπίλας, τοὺς κήρυκες τῆς ἀνευθυνότητος» (Β. Φίλιας, «Ἐλευθεροτυπία», 27 Αὐγούστου 1983).

Ἡ ἀπόπειρα νὰ δικαιολογηθοῦν οἱ ἐκτραχηλισμοὶ οὗτοι ἐν ὀνόματι τοῦ καλλιτεχνικοῦ «ρεαλισμοῦ» εἶναι σοφιστικῆ. Ὁ ἀληθὴς καλλιτεχνικὸς ρεαλισμὸς δὲν παρουσιάζει τὸ κρεῖττον ὡς χειρὸν καὶ τὸ χειρὸν ὡς κρεῖττον. Βεβαίως πρέπει νὰ παρουσιάσῃ καὶ τὴν πραγματικότητα τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ καὶ νὰ τὸ ἀναλύσῃ ψυχολογικῶς, ὡς πράττει λ.χ. ὁ μέγας Ντοστογιέφσκυ, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ παρουσιάσῃ τὸ ὄντι ρεαλιστικῶς, δηλαδὴ

ὡς κακόν. Δὲν θὰ τὸ προβάλλῃ μεμονωμένον εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν ἐξαπατώσης γοητείας, ἀλλ' ἀντικειμενικῶς ἐν συναρτήσει πρὸς πάσας τὰς ἀοράτους καὶ ὁρατὰς ψυχολογικὰς καὶ κοινωνικὰς προϋποθέσεις, προεκτάσεις, ἐπιπτώσεις καὶ συνεπείας του. Ὁ καλλιτέχνης, ὡς ἔλεγεν ὁ Schiller, πρέπει νὰ καθιστᾷ συνειδητόν, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐρχώμεθα εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν ἠθικὴν σφαῖραν χωρὶς νὰ μὴ προκαλῶμεν συγχρόνως σύγκρουσιν καὶ ἀναστάτωση εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον. Ἐπομένως ὁ ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του διάκονος τῆς Τέχνης θὰ προβάλλῃ τὸ κακόν ὄχι ὡς αὐτοσκοπόν, ὄχι ὡς κεχρυσωμένον, ἐξωραϊσμένον καὶ θελκτικὸν παράδεισον μὲ μύρια ἐλκυστικὰ καὶ οὐράνια χρώματα, ἀλλ' ὡς μίαν συνταρακτικὴν καὶ φρικτὴν πραγματικότητα, ἢ ὅποια συνδέεται μὲ τὴν ἐνοχίαν, τὴν βασανιστικὴν μέριμναν, τὴν πληξίν, τὴν ναυτίαν, τὴν ἀγωνίαν, τὸν βαρὺν ἐσωτερικὸν τραυματισμὸν καὶ τὴν φρικτὴν πνευματικὴν δουλείαν.

γ) Τέλος πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἐπισημανθεῖσα ποιοτικὴ ὑποβάθμισις τοῦ περιεχομένου τῶν «καλλιτεχνικῶν» προσπαθειῶν, εἰς τὰς ὁποίας σχεδὸν ἔχει συρρικνωθῆ ἢ «πολιτιστικὴ ἔκρηξις», σημαίνει αὐτομάτως καὶ αἰσθητικὴν κατάπτωσην, δοθέντος, ὅτι ἐν τῇ Τέχνῃ συναρτῶνται ἀρμονικῶς ἰδέα καὶ μορφή, ὕλη καὶ εἶδος. Ἐπομένως ἡ Τέχνη εἶναι ἐποπτικὴ μορφή ἐκφράζουσα νόημα. Δι' αὐτό, ὅταν ἡ ὕλη καὶ τὸ νόημα τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων ἐκφυλίζονται, τότε αὐτομάτως ὑποβαθμίζεται καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἀξία αὐτῶν, δοθέντος ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς αἰσθητικῆς βιώσεως εἶναι ὄχι μόνον ἡ πρόσοπις τῆς ἐποπτικῆς μορφῆς, οὔτε μόνον τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο μαζί συννηωμένα καὶ ἐνηρμονισμένα.

Σχεδὸν καθημερινῶς κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ἐπισημαίνεται ὑπὸ «ἐπαϊόντων» ἢ πτώσις τῆς αἰσθητικῆς στάθμης τῶν «πολιτιστικῶν» καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, αἱ ὁποῖαι διακρίνονται διὰ τὴν προχειρότητα καὶ διὰ τὴν «ἀποθέωση τοῦ ξώφαλτσου» («Τὰ Νέα», 7 Ὀκτ. 1983), διότι πραγματώνονται ὑπὸ «καλλιτεχνῶν» μὲ οὐσιαστικὰ ἀνύπαρκτη

καλλιτεχνικὴ παιδεία («Τὰ Νέα», 10 Ὀκτ. 1983). Ὡς ἐτονίσθη ὑπὸ τοῦ Χάρη Κλόν, «ἡ αὐτοκρατορία τῶν μετρίων ἐξαπλώνεται εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν καταλαμβάνοντας πόλεις, χωριά, ἀρχαῖα θέατρα, γήπεδα, κολυμβητήρια καὶ σαλόνια» («Τὰ Νέα», 12 Σεπτ. 1983). Τοιοντοτρόπως, ὡς προσθέτει ὁ Ἄλ. Σολομός, μὲ «τὸ μαγικὸ ραβδί» τῆς γραφειοκρατίας «μεταμορφώνονται οἱ βάρσχοι σὲ ποιγκηπες» («Καθημερινή», 25/26 Σεπτ. 1983). Καὶ ὁ Δημ. Χόρν «πιστεύει, ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ νὰ νομίζῃ ὅτι ἀνθίζει σήμερα ἡ τέχνη τοῦ θεάτρου στὴ χώρα μας» («Καθημερινή», 11/12 Σεπτ. 1983). Καὶ κατὰ τὸν Κ. Σταματίου, δὲν γνωρίζομεν «χοῦ ἰς χοῦ ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους ποὺ ἐμφανίζονται στὶς ἀδρότατα ἐπιχορηγούμενες συναυλίες τῶν διαφόρων Λυκαβητῶν» («Τὰ Νέα», 30 Αὐγ. 1983). Ὁ αὐτὸς κριτικὸς παρετήρησεν, ὅτι ἡ διοργανωθείσα ἐσχάτως μεγάλη Ἐκθεσις Βιβλίου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πεδίον τοῦ Ἄρεως ἦτο «σκέτα παζάρια, ὅπου ἢ «πούλησις», ἢ εἰσπραξίς, ὁ μπεξαχτάς, τὸ κέρδος εἶναι τὸ πᾶν. Τὸ δυστύχημα εἶναι πὼς τὸ Κράτος, ποὺ βοηθαίει αὐτὴ τὴ θλιβερὴ ἱστορία μὲ χρῆμα, μὲ προβολή, μὲ δωρεὰν διαφήμιση πιστεύει πὼς ἔτσι ἐνισχύει κάργα τὴν κουλτούρα. Κούνια ποὺ μᾶς κούναγε!» («Τὰ Νέα», 30 Σεπτ. 1983). Ἐπειτα θὰ ἠδύνατό τις νὰ προσθέσῃ, ὅτι ἡ Ἐκθεσις αὕτη συνωδεύετο ὑπὸ πνευματικῶν ἐσπερίδων, εἰς τὰς ὁποίας ἦτο ἐκδηλος ἢ ἰδεολογικὴ μονομέρεια.

Τί νὰ εἶπῃ τις ἔπειτα δι' Ἐκθέσεις ἐλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὡς ἐκθέματα καὶ πλαστικὰ τραπεζομάνδηλα, ἢ διὰ τὴν παρουσίαν κρητικῶν χορῶν ὑπὸ χορευτῶν ἐνδεδυμένων μὲ μακεδονικὰς στολὰς;

Ἡ ποιοτικὴ ὑποβάθμισις ἦτο ἐκδηλος καὶ εἰς τὰς μετακλήσεις ξένων καλλιτεχνῶν εἰς διάφορα «φεστιβάλ». Ἐνα καλλιτεχνικὰ συγκροτήματα ἔλαβον τεράστια ποσὰ συναλλαγματος, διὰ νὰ μᾶς στείλουν — παρασυρόμενα ἴσως ὑπὸ τῆς σκέψεως «bon pour l'Orien» — εἴτε διακεκριμένας μὲν κατὰ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ σήμερον παρηκμασμένας καὶ κατ' οὐσίαν παρωπλισμένας χορευτριάς, εἴτε «μπα-

λέτα πὸν κινήθηκαν σὲ ἐπίπεδα κάτω ἀπὸ τὸ μέτριον», εἴτε «πρωταγωνιστὰς» ἤσσονος ἀξίας, εἴτε «ὑποτυπώδη καὶ ἀκαλαίσθητα σκηνικά» («Τὰ Νέα», 30 Σεπτ. 1983), εἴτε σκηνοθέτας δευτέρας καὶ τρίτης κατηγορίας, ὡς ἐὰν ἡ Ἑλλάς δὲν διέθετεν ἀρίστους σκηνοθέτας.

Τὰ ἀνωτέρω ἐπισημανθέντα συμπτώματα τῆς πολιτιστικῆς κρίσεως καθιστοῦν φανερόν, ὅτι ἡ Κοινωνιολογία τῆς καθ' ὅλον ἑλληνικῆς «πολιτιστικῆς» καὶ «καλλιτεχνικῆς» προσπαθείας πρέπει νὰ προβληματισθῆ σοβαρῶς ἐνώπιον τῶν κυμάτων μιᾶς καταπτώσεως ἢ ὁποῖα εἶναι ἐκδηλος τόσον ἐξ ἐπόψεως ὕλης ἢ περιεχομένου, ὅσον καὶ ἐξ ἐπόψεως εἰδολογικῆς ἢ μορφολογικῆς.

Τὰ κύματα αὐτὰ γίνονται πλέον ἐπικίνδυνα, ὅταν, εἰσορμῶντα ἐνίοτε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ραδιοφωνικοὺς ἢ τηλεοπτικοὺς διαύλους, ἀπειλοῦν νὰ κατακλύσουν ὁλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν πολιτιστικὸν χῶρον: Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ καταγγελία τῆς Μ. Παπαδοπούλου, κατὰ τὴν ὁποῖαν «χρησιμοποιοῦμε τὰ λεφτὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ σκέτα σκουπίδια. Τὰ ὁποῖα βλέπει τὸ Πανελλήνιο» διὰ τῆς τηλεράσεως, «πὸν σημαίνει ὅτι τὸ πορνὸ εἰσῆλθε πλέον κανονικὰ καὶ ἀνερόχλητα σὲ ροῦγες, στάνες, σπίτια καὶ σπιτόπουλα, ἀπανταχοῦ τῆς ἐπαρχίας... Τὰ παιδιά τί φταῖνε νὰ ὑφίστανται πλύση ἐγκεφάλου βλακειᾶς καὶ χυδαιότητος στὴν πιὸ εὐαίσθητη ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου;» («Τὰ Νέα», 4 Ἰουλίου 1983).

Γενικῶς εἶναι εὐτόχημα, ὅτι τὸ κακὸν ἐπισημαίνεται πλέον ὑπὸ ἀναμφιβόλως μὴ

συντηρητικῶν κριτικῶν ἢ δημοσιογράφων, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς «σκοταδισταὶ» ἢ «ἀντιδραστικοί», ὡς δυστυχῶς μέχρι τοῦδε οἱ ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς σκοπιᾶς ἐπισημαίνοντες τὴν ἀπαράδεκτον προϋοῦσαν πολιτιστικὴν κατάπτωσην. Μάλιστα οἱ χαρακτηρισμοὶ οὗτοι προέρχονται συχνάκις ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὡς ἰδεολογικὴν των Μέκκαν χώρας, αἱ ὁποῖαι ἀξιεπαίνως δὲν ἀνέχονται παρομοίους «πολιτιστικούς» ἐκτροχιασμοὺς ἢ ἐκφυλισμούς.

Εἶναι καιρὸς, ἵνα πάντες οἱ ἀρμόδιοι πνευματικοὶ παράγοντες ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργείων συνενώσουν τὰς δυνάμεις των πρὸς ἐξυγιάνσιν τῶν πολιτιστικῶν προσπαθειῶν καὶ πρὸς ὀργάνωσιν ἀληθοῦς συναγεροῦ διὰ τὴν τελεσφόρον ἀπόκρουσιν φθοροποιῶν καὶ διαβρωτικῶν ἐκδηλώσεων, αἱ ὁποῖαι εἴτε ἐπιδιώκουν τὸν κοσμοθεωρητικὸν ἀποπροσανατολισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἴτε ἐξ ἐπόψεως βιοθεωρητικῆς δροῦν ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ Ἔθνους ὡς καθαριδίνη καὶ ὡς παραισθησιογόνα ναρκωτικά.

Εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον μας θὰ περατώσωμεν τὰς περὶ τῆς πολιτιστικῆς πλημμυρίδος ἐπισημάνσεις μας, παρουσιάζοντες συμπερασματικῶς μερικὰς δεοντολογικὰς σκέψεις διὰ τὴν ἀνανέωσιν καὶ προώθησιν τῆς πολιτιστικῆς προσπαθείας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τῆς Θεῆς Ἐπιφανείας καὶ τῆ ἀνατολῆς τοῦ νέου ἔτους 1984 ὁ Διευθυντὴς τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» καὶ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ οἱ συνεργάται αὐτοῦ εὔχονται εἰς ἅπαντας τοὺς ἀναγνώστας πᾶσαν χαρὰν καὶ εὐτυχίαν παρὰ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ο ΙΗΣΟΥΣ, ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΟΥ ΚΑΙ Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΖΗΛΩΤΩΝ*

γ) Ἡ στάσις τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐξουσίαν καὶ ἡ σχέσις Του πρὸς τοὺς Ζηλωτάς.

Κατὰ τε τὴν Συνοπτικὴν καὶ Ἰωάννειον ἀφήγησιν⁹⁷, ἀληθῆ πειρασμὸν ἀπετέλει διὰ τὸν Ἰησοῦν τὸ ἰδεῶδες τοῦ Ζηλωτοῦ. Κατὰ τοῦ ἰδεώδους τούτου ὁ Κύριος ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐξόδου εἰς τὸν δημόσιον βίον, σφοδρὰν καὶ λυσσαλέαν τὴν ἐπίθεσιν ὑπέστη ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἔνθα, ἐπὶ τῷ τέλει ματαιώσεως τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ Αὐτοῦ ἔργου, ὁ Ἀντίχριστος προσέφερεν εἰς Αὐτὸν τὴν ἐπὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου κυριαρχίαν («καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν καὶ λέγει αὐτῷ ταῦτα πάντα σοὶ δώσω, ἐὰν πεσῶν προσκυνήσῃς μου»⁹⁸). Ὁ Σατανᾶς ἐπέδωκε διὰ τῆς γενναιοδωροῦ ταύτης προσφορᾶς, ὅπως ἀποσπάσῃ τὸν Σωτῆρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ προσηλώσῃ Αὐτὸν εἰς ἑαυτόν. Ἄλλ' ὁ Κύριος εἰς τὴν ἀναιδῆ καὶ ἀσεβῆ πρόκλησιν τοῦ Σατανᾶ ἀπήντησεν ἀποστομωτικῶς διὰ τῆς φράσεως «ὑπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ». Ὁ Ἰησοῦς ἀποκαλεῖ τὸν πειραστήν σατανᾶν, καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἐπεθύμει νὰ ἐμφανισθῇ εἰς Αὐτὸν φιλάγαθος. Διὰ τῆς αὐτῆς φράσεως εἰς ἰκανῶς βραδύτερον χρόνον ὁ Κύριος διὰ φρόνημα ὑλικὸν ἐπέπληξε τὸν Πέτρον: «Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ ὑπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ»⁹⁹. Ἡ φράσις αὕτη ὑπεθυμίζει τὴν ἀποπομπὴν τοῦ διαβόλου κατὰ τὸν τρίτον ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασμὸν, διότι καὶ ὁ Πέτρος ἐνταῦθα ἀνανεοῖ τοὺς πειρασμοὺς ἐκείνους. Ἴδου τί λέγει καὶ ὁ Βυζαντινὸς θεολόγος Ζιγαβηνὸς (ΙΑ' καὶ IB' αἰών): «Σατανᾶν δὲ αὐτὸν ὠνόμασεν, ὡς μιμούμενον τὸν Σατανᾶν»¹⁰⁰, διότι ὡς οἱ πειρασμοὶ ἐκείνοι τοῦ πονηροῦ συνίσταντο κυρίως εἰς τὸ νὰ ὀδηγήσουν τὸν Ἰησοῦν, ὅπως προτιμῆσῃ βραχεῖαν καὶ εὐκόλον ὁδὸν πρὸς τὸν μεσσιανικὸν θρόνον, οὕτω καὶ ὁ Πέτρος πειράται νὰ παρασύρῃ τὸν Μεσσίαν ὅπως διεκφυγῇ τὴν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀρχόντων ἀπὸρριψίν του καὶ

τὸν ἐπονείδιστον θάνατον. Ὁ διάβολος, τέλος, τὸν δὲ ὑστάτην φορὰν προσευχόμενον ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ Ἰησοῦν, σφοδρότατα πειράζει, διότι κατὰ τὸν Λουκᾶν ὁ σατανᾶς δὲν παρητήθη ὀλοσχερῶς τοῦ καταχθονίου σχεδίου του, ἦτοι τῆς διὰ παντὸς μέσου ματαιώσεως τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ τοῦ Κυρίου ἔργου. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπανέρχεται σφοδρότερος καὶ ἐπιθετικώτερος: Καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ»¹⁰¹. Ὁ σατανᾶς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς συνεκέντρωσε μετὰ πρωτοφανοῦς μανίας πάσας τὰς προσβολὰς αὐτοῦ κατὰ τοῦ Κυρίου χρησιμοποίησας ἐν μὲν τῷ ὄρει τὰ θέλγητρα ἀκόπου δόξης καὶ ἐπιτυχίας, ἐν δὲ τῇ Γεθσημανῆ τὴν ἀγωνιώδη λύπην τοῦ Πάθους¹⁰². Ἐπ' αὐτοῦ λίαν προσφυῶς ὁ ἐκ τῶν σπουδαιότερων θεολόγων τῶν Βυζαντινῶν χρόνων Θεοφύλακτος (ΙΑ' καὶ IB' αἰών) σημειοῖ: «Ὁ διάβολος διὰ δύο παθῶν προσβάλλει τῷ Κυρίῳ, ἡδονῆς καὶ λύπης. Καὶ γὰρ προσέβαλε τῷ Κυρίῳ διὰ ἡδονῆς, ὡσπερ (νῦν) ἐπὶ τοῦ ὄρους ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ, τουτέστιν ἄχρι τοῦ καιροῦ τοῦ σταυροῦ. Τότε γὰρ προσβαλεῖν αὐτῷ διὰ λύπης ἐμελλε»¹⁰³.

Κατὰ τὴν διήγησιν τῶν Συνοπτικῶν Εὐαγγελίων ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ Γεθσημανῆ δὲν ἐνδίδει εἰς τὴν πίεσιν τῶν Μαθητῶν Αὐτοῦ, ὅπως προβάλλῃ ἀντίστασιν εἰς τοὺς Ρωμαίους στρατιώτας, ὅτινες μετὰ τοῦ ὄχλου «ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξῆλθον μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων ἵνα συλλάβωσι Αὐτόν»¹⁰⁴. Ὁ Κύριος δικαίως διαμαρτύρεται κατὰ τῆς ἐνεργείας τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ ὄχλου, ἥτις ἤρμοζε μᾶλλον κατὰ ληστοῦ παρὰ κατὰ θρησκευτικοῦ Διδασκάλου, «Ὅστις δημοσίᾳ ἐδίδασκεν ἐν τῷ Ναῶ καὶ τόσας παρέσχεν εἰς αὐτοὺς εὐκαιρίας, ἵνα συλλάβωσι τοῦτον, ἐὰν πράγματι εἶχον βάσιμον κατ' Αὐτοῦ κατηγορίαν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς

101. Λουκᾶ, 4,13.

102. A. Plummer, The international critical commentary on the Gospel according to S. Luke, Fifth edition (1928), σελ. 114.

103. Θεοφύλακτου, Ἑρμηνεῖα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, MPG., 123, 749.

104. Ματθαίου, 22,15-22. Μάρκου, 12,13-17. Λουκᾶ, 20, 20-25. Ὁ Ἰωάννης ὁμιλεῖ καὶ περὶ σπείρας καὶ χιλιάρχου (Ἰωάννου, 18, 3, 12) ἦτοι περὶ ἀποσπάσματος τῆς Ρωμαϊκῆς κοχέρτιδος.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 535 τοῦ ὅπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

97. Ματθαίου, 4,1-11. 16,22-23. Μάρκου, 1,12-13. 8,32-33. Λουκᾶ, 4,1-13. Πρβλ. Ἰωάννου, 6,60-61, 66. 18,11. Ματθαίου, 26,39. Μάρκου, 14,36-37. Λουκᾶ, 22,40-42.

98. Ματθαίου, 4,8-9.

99. Ματθαίου, 16,23.

100. Ζιγαβηνοῦ, Ἑρμηνεῖα εἰς τὸ κατὰ Ματθαίου Εὐαγγέλιον, MPG., 129, 472C.

ἀπτόητος και με θεϊον θάρρος μετά τον Πέτρον ἐπιτιμᾶ και τους ὄχλους. Μετά τὸ πέρας τῆς κατασκευῆς και λίαν ἀγωνιώδους προσευχῆς, δι' ἧς θανάσιμον πλῆγμα ὁ Κύριος κατήνεγκε κατὰ τοῦ πειράξαντος Αὐτὸν διαβόλου, διὰ τῆς ἀμετακλήτου ἀποφάσεώς Του, ὅπως φέρῃ εἰς τέλος τὸ ἀνατεθεὶν εἰς Αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Οὐρανοῦ Πατρὸς ἔργον, ἦτοι τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἧτις θὰ ἐπετυγχάνετο μόνον διὰ τοῦ πάθους και τῆς ἐκπληρώσεως εἰς τὸ παντελὲς τῆς μεσσιανικῆς Αὐτοῦ κλήσεως ὡς Πάσχοντος Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, αἰσθάνεται πλήρη ἱκανοποίησιν.

Ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς στάσεως καθ' ὅλου τοῦ Κυρίου ἔναντι τῆς Πολιτείας, ὀφείλομεν, ὅπως μὴ περιοριζώμεθα, ὡς τινες συνήθως πράττουσιν, εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους τοῦ Κυρίου, τοὺς ἀφορῶντας εἰς τὴν πληρωμὴν εἰς τοὺς Ρωμαίους κατακτητὰς φόρου. Σαφῆ εἰκόνα περὶ τῆς στάσεως τοῦ Ἰησοῦ ἔναντι τῆς Πολιτείας ἀποκτῶμεν, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν πῶς ὁ Κύριος ἀντεμετώπισε τὴν κίνησιν τῶν Ζηλωτῶν.

Κατὰ τὸν Oscar Cullmann¹⁰⁵ ἐν τῷ Ἰησοῦ ὡς και ἐν τῇ περὶ Πολιτείας διδασκαλίᾳ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπαντῶμεν διφυῆς τινὰ ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα καθ' ὅλου τῶν σχέσεων τῆς Θεοσευτικῆς και Κοσμικῆς Ἐξουσίας. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Ἰησοῦς και ἡ περὶ Πολιτείας διδασκαλία τῶν Ἰερῶν Συγγραφέων τῆς Καινῆς Διαθήκης, δὲν θεωροῦν τὴν Πολιτείαν ὡς τελικὸν και αἰώνιον θεϊον θεσμόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀναγνωρίζουν τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως τῆς Πολιτείας και ἀποκρούσσουν πᾶσαν προσπάθειαν τείνουσαν εἰς τὴν ἀνατροπὴν ταύτης. Τὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδόλως ἐδέχθη τὴν Πολιτείαν ὡς τελικὸν και αἰώνιον θεϊον θεσμόν, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς κρίσεως, ἣν ἐξέφερε περὶ κυβερνήτου μὴ νομίμου κληρονόμου τοῦ θρόνου τοῦ Δαυὶδ και περὶ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἐθνῶν. Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Λουκᾶ, ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος διωρισμένον κυβερνήτην Ἡρώδη, ὅστις, ἵνα ἐξαπαγάσῃ Αὐτὸν και ἐγκαταλείψῃ τὸ ἔδαφος τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐξαρτωμένης ἐπαρχίας ἀπειλεῖ ὅτι θὰ φονεύσῃ Αὐτόν, δὲν διστάζει ὅπως ἀποκαλέσῃ τὸν ἐπίσημον ἐκεῖνον ἀρχοντα ἀλώπεκα: «πορευθέντες εἶπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ»¹⁰⁶.

105. Oscar Cullmann, Dieu et César, σελ. 21, Paris, 1956.

106. Λουκᾶ, 13,32. Τινὲς τῶν νεωτέρων ἐπέκριναν τὸν ἡμιστὰ εὐλαβῆ τρόπον, μεθ' οὗ ὁ Κύριος ἐπέκρινε τὸν ἀρχοντα τοῦ λαοῦ του! Ἐλησμόνησαν ὅμως, ὅτι ὁ Ἡρώδης ἦτο δημιούργημα τοῦ Καίσαρος και δὲν ἦτο νόμιμος κληρονόμος τοῦ θρόνου τοῦ Δαυὶδ. Καὶ ἂν οἱ Προφῆται ὡς ἐντολοδόχοι τοῦ Θεοῦ ὠμίλου μετὰ παρησίας εἰς τοὺς νομίμους ἀρχοντας τοῦ Ἰσραὴλ, πολλῶ μᾶλλον ὁ Μεσσίας, ὁ ἀληθὴς βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν διαγωγὴν ἐνὸς παρεισάκτου και ἐπιβάτου βασιλέως. Βλ. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, σελ. 420, Ἀθῆναι, 1952.

Ἐν τῷ αὐτῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Ἰησοῦς ὀμιλεῖ, οἰονεὶ εἰρωνευόμενος τούτους, περὶ τῆς συνηθείας τῶν ἐθνικῶν ἀρχόντων, ὅπως κοσμῶσιν ἑαυτοὺς διὰ τιμητικῶν τίτλων: «Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, και οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται»¹⁰⁷. Κατὰ τοὺς ἐλληνοιστικούς χρόνους παρεῖχοντο ἀφειδῶς εἰς τοὺς ἡγεμόνας οἱ τίτλοι τοῦ Σωτῆρος, τοῦ Εὐεργέτου ἐν Συρίᾳ και ἐν Αἰγύπτῳ, τόσον ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ὅσον και ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς¹⁰⁸. Καλοῦν αὐτοὶ ἑαυτοὺς εὐεργέτας, ἀλλὰ και οἱ κολακεύοντες αὐτοὺς οὕτως ὀνομάζουν τούτους. Ὁ Ἰησοῦς εὐστοχῶτατα σημειοῖ, ὅτι οἱ ἀρχοντες οὗτοι ἐνῶ διαφημιζοῦν ὡς εὐεργέται, πράγματι και ἀληθεῖα ὑπηρετοῦν τὰ συμφέροντα ἑαυτῶν και κυβερνοῦν τοὺς ὑπ' αὐτοὺς λαοὺς μετερχόμενοι πολλὰκις βίαν ὠμὴν και καταπιέζουν τοὺς λαοὺς.

Ὁ Ἰησοῦς τοὺς τελῶνας, τοὺς εἰσπράκτορας τῶν φόρων, κατατάσσει μετὰ τῶν συνεργατῶν τῆς κυριάρχου Ρώμης, οὗς και οἱ Φαρισαῖοι και ὁ λαὸς ὡς τοιοῦτους ἐθεώρουν. Οἱ τελῶναι ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ὀνομάζονται ἀμαρτωλοί, πόρνοι και ἐθνικοί¹⁰⁹. Τὸ ἐπάγγελμα, ὅπερ μετήρχοντο οἱ τελῶναι μετὰ πολλῆς τῆς δυσμενείας ἀντεμετωπιζέτο ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν Ἰουδαίων και διὰ τὴν συνεργασίαν αὐτῶν μετὰ τῶν Ρωμαίων κατακτητῶν, ἀλλὰ και διότι αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ ἐπαγγέλματος καθίστων πρακτικῶς ἀδύνατον τὴν τήρησιν τοῦ Σαββάτου. Ὁ Ζιγαβηνὸς¹¹⁰ περὶ τῶν τελωνῶν λέγει: «Τελῶνας δὲ και ἀμαρτωλοὺς τοὺς αὐτοὺς λέγει, πρὸς διασυρμὸν αὐτῶν. Διεβέβληντο γὰρ, ὡς ἄδικοι, και πλεονέκται, και ἄρπαγες, και ἀσυμπαθεῖς, και ἀναιδεῖς· ἢ και ἄλλοι τινὲς ἦσαν, ἴσως ἕτερα μὲν ἐπιτηδεύματα ἔχοντες, τοῖς αὐτοῖς δὲ πάθεσιν ἐνεχόμενοι. Τῷ γὰρ ὁμοίῳ χαίρει τὸ ὅμοιον».

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Σισανίου και Σιατίστης ANTONIOS

107. Λουκᾶ, 22,25.

108. Βλ. M. J. Lagrange, Évangile selon S. Luc, deuxième édition, σελ. 549, Paris, 1921.

109. Ματθαίου, 9,10. 18,17. 21,31. Οἱ τελῶναι εὐρίσκοντο ἐν διαρκεῖ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου, οὐδεὶς δὲ εὐσεβῆς Ἰουδαῖος ἔστρεφε ὅπως ἀσκήσῃ ἐν τοιοῦτον ἐπάγγελμα, ὅπερ ἐκτὸς τῶν ἄλλων, παρέσυρε τοὺς ἀσκούντας τὸ ἐπαχθὲς τοῦτο ἐπάγγελμα εἰς τὴν ἀδικίαν και ἀπληστίαν. Βλ. και Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, σελ. 176. Ἀθῆναι, 1951.

110. Ζιγαβηνοῦ, Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, MPG., 129, 308 D.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΗΣ (ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ - ΒΙΩΜΑΤΑ - ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ)*

3. Ὁ Καθηγητικὸς Σύλλογος «Ἐπισημονικὸν Ἐπιτελεῖον» τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅ,τι καθαρῶς θεολογικόν, ἐκκλησιαστικόν, οἰκουμενικόν, ἱστορικόν, παιδαγωγικόν καὶ κοινωνικόν παρουσιάζουν οἱ Καθηγηταὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς μαθητάς των, τὸ παρουσιάζουν πάντοτε ἐν στενῇ συναφείᾳ πρὸς τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Ὁ ἰδιάζων δὲ οὗτος τρόπος καὶ ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας των μαρτυροῦν σαφῶς περὶ τῆς πολυεδρικής αὐτῶν ἐπιστημονικῆς καὶ ἀμφιλαφοῦς γνώσεως καὶ καταρτίσεως ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου περὶ τοῦ καθολικοῦ, ἀδογματίστου, ὀξέως καὶ ἐμβριθοῦς αὐτῶν πνεύματος, τὸ ὁποῖον πάλλεται ἀπὸ Ὁρθοδοξίαν, Ρωμηοσύνην καὶ ἄκραν εὐαισθησίαν εἰς τὰ ὄντως ὑψηλά, ὠραῖα καὶ συγχρόνως δραματικὰ πεπωμένα τοῦ Γένους μας, τὰς ρίζας τοῦ ὁποίου ἀνέλαβον οὗτοι νὰ ποτίζουν ἀφιλοκερδῶς χωρὶς ἂν νὰ ἀναμένωσι τιμητικὰς διακρίσεις.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 539 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους

Ὁ ἀπώτερος οὗτος ἀντικειμενικὸς σκοπός, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκουσιν οἱ ὀρθροὶ Καθηγηταὶ διὰ τῆς διδασκαλίας, τῆς συγγραφῆς, τοῦ θεῖου κηρύγματος²⁹⁰, ὅλως δὲ ἰδιαιτέρως διὰ τῆς ἰδιωτικῆς αὐτῶν ζωῆς, προσδιορίζει κατὰ τὸν καλύτερον καὶ σαφέστερον τρόπον τὴν ἰδιότητα αὐτῶν τόσοσ ὡς διδασκάλων καὶ πνευματικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν προσωπικοτήτων, ὅσον καὶ ὡς ὑπευθύνων προσώπων τῆς ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ ἀποστολῆς καὶ μαρτυρίας τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας, κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ φρασεολογίαν τοῦ ἀοιδίμου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηνᾶγορου Α', εἶναι τὸ «Ἐπιτελεῖον»,

290. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα ἡ προσφορὰ τῶν Καθηγητῶν εἰς τὸ θεῖον κήρυγμα κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ λοιπὰς ἑορτάς τοῦ ἔτους, τόσοσ εἰς τοὺς ἱ. Ναοὺς τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κων/λεως ὅσον καὶ εἰς τοὺς Ναοὺς τῶν πέριξ Μητροπόλεων. Οὐχὶ μόνον διὰ τοῦ θεῖου κηρύγματος ἀλλὰ καὶ διὰ διαφόρων ἄλλων ἐπικαίρων ὁμιλιῶν, γενομένων εἰς τὰς διαφόρους αἰθούσας τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν διαφόρων Συλλόγων, βοηθοῦν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἐν γένει τοῦ ποιμαντικοῦ αὐτῆς ἔργου.

Ὁ χώρος ὁ ἐνῶνων τοὺς δύο διαδρόμους ὅπου ἔνθεν καὶ ἔνθεν αἱ αἰθούσαι τῶν παραδόσεων καὶ τὰ σπουδαστήρια.

καὶ τῆς Θεολογικῆς Αὐτῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία διὰ στόματος καὶ πράξεως τῶν Καθηγητῶν τῆς ἐδίδασκειν εἰς ἡμᾶς, ὅτι εἶναι ζήτημα ἐλευθερίας πνεύματος τὸ νὰ ἀλλάσῃ κάποιος γνώμην καὶ νὰ ἀκολουθῇ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος τὸν διορθώνει, ὡς ἐπίσης ὅτι δὲν πρέπει τίποτε ἀπολύτως νὰ πράττῃ ἀβασανίστως, ἀκαίρως, ἀσκόπως, μεμονωμένως, ἀσυνάρτητα, ἔτι δὲ τὴν χρησιμοποίησιν παντὸς πράγματος συμφώνως πάντοτε πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀξίαν καὶ ὡς ἐν μέρος τοῦ συνόλου.

Ἐνδιαφερόμενοι ὀλιγώτερον διὰ τὴν θεωρίαν καὶ πολὺ περισσότερον διὰ τὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀτόμου τῆς θείας διδασχῆς καὶ διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων, οἱ Καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης δὲν εἶναι τόσο οἱ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ὑψηλῆς καὶ ἐνίοτε ἀφηρημένης θεωρίας κινούμενοι θεολόγοι, ὅσον οἱ ἀγιογραφικῶς, πατερικῶς, ἐκκλησιαστικῶς, κοινωνικῶς, ἱεραποστολικῶς καὶ ἐθνικῶς δρώντες ἀγωνισταὶ θεολόγοι, οἱ ὁποῖοι θέτουν ἐν πλήρει ταπεινότητι οὐχὶ μόνον τὴν ἐπιστήμην, τὰς γνώσεις, τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν εὐφυΐαν αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ εἶναι τῶν εἰς τὴν πολυσχιδῆ διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους πρὸς θεραπείαν τῶν ποικίλων θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν. Οὕτω διὰ τῆς ζώσης διδασκαλίας καὶ τῶν ἐμβριθῶν ἐπιστημονικῶν μελετῶν καθίστανται οὗτοι ὄντως στορ-

γικοί καὶ γόνιμοι διδάσκαλοι τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας, θεσπέσιοι ἐρμηνευταὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἱεροφάνται τῆς ἐπιστήμης, πνευματοφόροι προσωπικότητες καὶ ἐμπνευσμένοι εἰσηγηταὶ πολλῶν καθαρῶς ἐπιστημονικῶν εἰσηγήσεων καὶ προτάσεων ἐπὶ ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ ἀντιμετωπίσεως χρηζόντων δυσκολωτάτων θεμάτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὀλοκλήρου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἀπάσης τῆς Χριστιανοσύνης. Αἱ πρὸς τὴν Ἀγίαν καὶ Ἱεράν Σύνοδον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ὑποβληθεῖσαι συγκεκριμένα γραπτὰ εἰσηγήσεις τῶν ἢ εἰσηγήσεις ἐν σχεδίῳ ἢ τελειωτικὰ κείμενα δι' ἀποδοχὴν, ἀπόφασιν καὶ κοινοποίησιν ἢ δημοσιευσιν ἀποτελοῦν ἀληθεῖς ὀγκῶδεις πραγματείας, εἰς τὰς ὁποίας ἱστορικῶς, θεολογικῶς, ἐκκλησιολογικῶς καὶ κανονικῶς ἐπισταμένως μελετῶσιν, ἐρευνῶσιν καὶ ἐνδελεχῶς ἀναλύουσι τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τιθέμενον εἰς αὐτοὺς θέμα (πρόβλημα). Αἱ εἰσηγήσεις τῶν, λόγῳ τῶν ἀναλυτικῶν καὶ συνθετικῶν δεξιότητων τῆς εἰς βάθος καὶ πλάτος κριτικῆς μεθόδου ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦν ἐν τῇ διαπραγματεύσει τοῦ θέματος, εἰς οὐδὲν ἀπολύτως ὑστεροῦν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν καλυτέρων καθαρῶς ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, τῶν ὑποβαλλομένων εἰς τὰ διάφορα πνευματικὰ καθιδρύματα πρὸς λῆψιν ἐπιστημονικῶν τίτλων. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον τὸ ἔργον τῶν εἶναι ὄντως μεγάλο, ἢ δὲ προσφορὰ τῶν τόσο εἰς τὰ Θεολογικὰ Γράμματα ὅσον καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι ἀναμ-

Ἡ μαρμαρινὴ κλιμαξὴ ἡ ὀδηγοῦσα πρὸς τὸν ἄνω ὄροφον ἐνθα τὰ γραφεῖα τοῦ Σχολάρχου, ἡ Γραμματεία, τὸ Συνοδικόν, τὰ δωμάτια τῶν Καθηγητῶν καὶ τὰ πατριαρχικά δώματα.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ*

4. Οί Ίεροί Κανόνες τής Δ' Οικουμενικής Συνόδου

Ἡ Δ' Οικουμενική Σύνοδος συνεκλήθη ἐν Χαλκηδόνι τῷ 451 ὑπὸ τῶν Μαρκιανοῦ καὶ Πουλχερίας πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ μονοφυσιτισμοῦ. Τὸ Χριστολογικὸν πρόβλημα μετὰ τὴν Γ' Οικουμενικὴν Σύνοδον ἐνεφανίσθη ὑπὸ ἄλλην μορφήν ὑπὸ τοῦ Εὐτυχοῦς. Τὰ περὶ αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν⁶⁷. Αἱ συνεδρίαί ἐγίναν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ἀπὸ τῆς 8ης Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 451 μέχρι τῆς 1ης Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Εἰς αὐτὴν παρέστησαν ὡς αὐτοκρατορικοὶ ἀντιπρόσωποι ἐξ ἄρχοντες ἤτοι ἀνώτεροι ὑπάλληλοι καὶ δώδεκα συγκλητικοί. Μετέσχον ἐν ἀρχῇ 520, ἐν τέλει δὲ περὶ τοὺς 600 Ἐπίσκοποι. Ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Βαλασάμω ἀναφέρουν ὅτι μετέσχον 630 Ἐπίσκοποι⁶⁸. Τῆς Συνόδου προήδρευσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης Λέοντος τοῦ Α', δύο Ἐπίσκοποι καὶ δύο πρεσβύτεροι, τῶν ὁποίων ὁ εἷς δὲν μετέσχε τῆς Συνόδου, ἕνεκα ἀσθενείας ἢ θανάτου. Ἡ Σύνοδος ἐπανάφερεν ἐν ἰσχύϊ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τοῦ ἔτους 448, ἤτοι τὴν καθαιρέσιν καὶ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ καθήρσε

τὸν Ἀλεξανδρείας Διόσκορον⁶⁹. Ἀριθμητικῶς ἡ Δ' Οικουμενική Σύνοδος ὑπῆρξεν ἡ μεγαλύτερα πασῶν τῶν ἄλλων Οικουμενικῶν Συνόδων. Πρόεδροι δὲ αὐτῆς διετέλεσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιος μετὰ πολυμελοῦς πολιτικοῦ προεδρείου ἐξ ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καὶ τῆς συγκλήτου, τὸ ὅποιον, καίπερ μὴ ἀναμιγνύομενον εἰς τὰς καθαρῶς δογματικὰς συζητήσεις, εἶχεν ἐν τούτοις τὴν οὐσιαστικὴν διεύθυνσιν τῶν συνοδικῶν ἐργασιῶν, αἵτινες ἤρχισαν τῇ 8 Ὀκτωβρίου 451 ἐν τῷ ναῷ (μαρτυρίῳ) τῆς ἁγίας Εὐφημίας Χαλκηδόνος, ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἔληξαν τῇ 1 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους⁷⁰. Ἡ Σύνοδος ἐποίησατο 16 συνεδρίας καὶ ἐξέδωκε 30 Κανόνας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 29 καὶ 30 ἐθεσπίσθησαν κατὰ τὴν τετάρτην συνεδρίαν, οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ τὰς δύο τελευταίας συνεδρίας⁷¹. Ἐκ τῶν Κανόνων τούτων οἱ μὲν 1, 5, 12, 19 καὶ 28 ἀνακεφαλαιοῦσι τοὺς ὑπὸ τῶν Α' καὶ Β' Οικουμενικῶν Συνόδων ἐκδοθέντας (Α' 15, 6, 5 καὶ Β' 3), οἱ δὲ 4, 7, 8, 16, 23 καὶ 24 ρυθμίζουσι τὰς μετ' ἀλλήλων σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ δὲ 2, 10, 26 καὶ λοιποὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν καὶ διακυβέρνησιν. Αἱ Κανονικαὶ Συλλογαὶ περιλαμβάνουσι πάντας τοὺς ὑπὸ τῆς Δ' Οικουμενικῆς Συνόδου ἐκδοθέντας Κανόνας. Αἱ δὲ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας περιέχουσι μόνον τοὺς 27 κανόνας, πλὴν τοῦ 28, ἐπεὶδὴ προφανῶς δι' αὐτοῦ ἠθετεῖτο ἡ καθολικὴ ἐπέκτασις τοῦ πρωτείου τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης. Ἡ Δ' Οικουμενικὴ Σύνοδος διὰ τοῦ 28 Κανόνος αὐτῆς καθώρισε τὰ προνόμια τιμῆς τοῦ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 541 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

67. Β. α. σ. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ἀθήναι 1948, σελ. 204 ἔ.

68. Ἀ. μ. Ἀλιβιζάτου, Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες. Ἐν Ἀθήναις 1949, σελ. 49.

φισθητήτως μεγάλη καὶ ἀνεκτίμητος²⁹¹, καίτοι αὕτη ἕως σήμερον δὲν ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ τῶν ἰθύνοντων τῆς χώρας ἡμῶν.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μητροπολίτης Περιστερίου

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ) ΖΑΦΕΙΡΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

291. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἐὰν καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἀκολουθοῦσα τὴν ὑποδειγματικὴν συνεργασίαν τοῦ Οἴκου. Π/χείου καὶ τῆς Θεολ. Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἐχρησιμοποιοῖ τοὺς Καθηγητικὸς Συλλόγους τῶν δύο Θεολογικῶν αὐτῆς Σχολῶν ἀναθέτουσα κατὰ καιροὺς εἰς αὐτοὺς τὴν μελέτην τῶν πολυειδῶν καὶ πολυμῶρων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα αὕτη ἀντιμετωπίζει καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ὄλιως ἐπιτακτικῶς καλεῖται, ὅσον τοῦλάχιστον ὑπάρχει ἀκόμη χρόνος, νὰ ἐκφέρῃ τὴν γνώμην τῆς πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ περιουσίου αὐτῆς λαοῦ!

69. Ἰωάν. Καρμίρη, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Τόμος Ι, Ἐν Ἀθήναις 1952, σελ. 150 ἔ. Τοῦ Αὐτοῦ, Ἡ Δ' Οικουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἡ μέλλουσα Πανορθόδοξος Προσύνοδος. Ἀθήναι, 1951. Ἀ. Διαμαντοπούλου, Ἡ Δ' Οικουμενικὴ Σύνοδος ἐν Χαλκηδόνι 451, «Θεολογία», Ἀθήναι 1935, σελ. 353 ἔ. Γενναδίου, Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων. Ἡ ὀριστικὴ διαμόρφωσις τοῦ Οἴκου τοῦ Πατριάρχου καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος. Κωνσταντινούπολις 1952. Π. Πολάκη, Ἱστορικαὶ προϋποθέσεις τοῦ πρωτείου τοῦ Ἐπισκόπου Κων/πόλεως. «Θεολογία» 1952, σελ. 95 ἔ. 239 ἔ. Κ. Μηλιαρᾶ, Ἡ 1500 ἐπέτειος τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οικουμενικῆς Συνόδου. «Ν. Σιών», 1950 σελ. 240 ἔ., 1951, σελ. 33 ἔ.

70. Ἰωάν. Καρμίρη, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Τόμος Ι. Ἐν Ἀθήναις 1952, σελ. 151-152.

71. Τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου παρὰ Mansi τόμ. IV καὶ V. Ράλλη καὶ Πολίτη, Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων, τόμος 2, σελ. 216-291. Migne V-VII.

'Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως και ἐξίσωσεν αὐτόν πρὸς τὸν τῆς Ρώμης⁷².

Κατ' ἀρχὴν λεκτέον, ὅτι ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τοῦ 1ου αὐτῆς Κανόνος ἐπεκύρωσε τοὺς ὑπὸ τῶν προηγουμένων Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐκδοθέντας Κανόνους.

'Ο 2ος αὐτῆς κανὼν πραγματεύεται «περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖν διὰ χρημάτων». Δι' αὐτοῦ ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἢ ἐπὶ χρήμασι χειροτονία ἢ ἀπονομή τιμητικοῦ τινος ἀξιώματος εἰς κληρικούς ἢ λαϊκούς, ὡς ἐπίσης «καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορίαν ὠφελείσθω χειροτονίας, ἢ προβολῆς· ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας, ἢ τοῦ φροντίσαντος οὐπὲρ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν». 'Επίσης ἐπιτιμῶνται διὰ τοῦ κανόνος τούτου καὶ πάντες οἱ μεσιτεύοντες πρὸς τοῦτο κληρικοὶ ἢ λαϊκοί. «Εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανείη τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐπιτιπέτω βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω»⁷³.

Τὴν διὰ χρημάτων χειροτονίαν, ὁ 19ος κανὼν τῶν 'Αγίων 'Αποστόλων χαρακτηρίζει ὡς σιμωνίαν, ἐπιβάλλων τὴν καθαιρέσιν εἰς τὸν χειροτονηθέντα καὶ παντελῆ ἐκκοπήν εἰς τὸν χειροτονήσαντα.

'Ο 3ος αὐτῆς κανὼν ἀπαγορεύει αὐστηρῶς τὴν ὑπὸ τῶν κληρικῶν ἀνάληψιν κοσμικῶν φροντίδων. Εἰς ὠρισμένας μόνον περιπτώσεις ἐπιτρέπεται ἢ ἀνάθεσις κηδεμονίας ἢ ἐπιστασίας κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ οἰκείου 'Επισκόπου ἀναθέσεως. «Ὁρίσει τοίνυν ἢ ἀγία καὶ μεγάλη σύνοδος, μηδένα τοῦ λοιποῦ, μὴ ἐπίσκοπον, μὴ κληρικόν, μὴ μονάζοντα, ἢ μισθοῦσθαι κτήματα, ἢ πραγμάτων ἐπεισάγειν ἑαυτὸν κοσμικαῖς διοικήσεσι· πλὴν εἰ μήπου ἐκ νόμων καλοῦτο εἰς ἀφελίκαν ἀπαράιτητον ἐπιτροπήν· ἢ ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρέψοι φροντίζειν πραγμάτων, ἢ ὄρφανῶν, ἢ χηρῶν ἀπρονοήτων, καὶ τῶν προσώπων μάλιστα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοήθειας, διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ»⁷⁴.

'Ο 4ος κανὼν ὀρίζει «περὶ τοῦ μὴ συνιστᾶν μονὴν ἄνευ ἐπίσκοπικῆς γνώμης». Ὁσαύτως ἀπαγορεύει

72. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν. Τὸ Πρωτεῖον τοῦ 'Επισκόπου Ρώμης. 'Αθήναι 1930, σελ. 40-49. Μητροπολίτου 'Ηλίουπόλεως καὶ Θείρων Γενναδίου, 'Ιστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τόμος Πρῶτος. 'Αθήναι 1953, σελ. 141 ἑ. Μητροπολίτου Σάβδων Μαξίμου. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ 'Ορθοδόξῃ 'Εκκλησίᾳ. Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 125 ἑ.

73. 'Αμ. 'Αλιβιζάτου, Οἱ 'Ιεροὶ Κανόνες. 'Εν 'Αθήναις 1949, σελ. 49-50.

74. ἐνθ' ἄν. σελ. 50.

τὴν ἀνέγερσιν εὐκτηρίου οἴκου ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ οἰκείου 'Επισκόπου. 'Ατυχῶς παρέκκλισις τοῦ κανόνος τούτου παρατηρεῖται μέχρι τῆς σήμερον εἰς τε μοναχοὺς καὶ κληρικούς, ἐπιθυμοῦντας τὴν τελείαν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν. 'Ενεκα τούτου προβαίνουν εἰς πλείστας ὅσας ἀντικανονικὰς πράξεις ἀδιαφοροῦντες παντελῶς διὰ τὰς δυσαρέστους συνετείας αὐτῶν. Οὕτω προκαλεῖται μεγάλη ἀναταραχὴ εἰς τὸ πλήρωμα τῆς 'Εκκλησίας, καὶ αὐτὴν προλαμβάνει ἡ τήρησις τοῦ κανόνος τούτου. Θεωροῦμεν περιττόν, ὅπως ἐπεκταθῶμεν εἰς ἔκτροπα, ἅτινα καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν διαταράσσουν τὴν 'Εκκλησίαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. 'Αλλὰ διὰ τοῦ αὐτοῦ κανόνος καθορίζεται ἡ ἀρμοδιότης τοῦ οἰκείου 'Επισκόπου καὶ ἐπὶ τῶν προσλαμβανομένων εἰς μονὰς κατὰ καιροὺς προσώπων ἐπὶ τὸ μονάσαι: «μηδένα δὲ προσδέχεσθαι ἐν τοῖς μοναστηρίοις δοῦλον ἐπὶ τὸ μονάσαι, παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου δεσπότη»⁷⁵.

'Αξίος πολλῆς προσοχῆς εἶναι ὁ 9ος ταύτης κανὼν, ὁ ὀρίζει «ὅτι πῶς κληρικοί»⁷⁶. Δι' αὐτοῦ ὀρίζονται ταῦτα: α') πᾶς κληρικὸς ἔχων διαφορὰν τινα πρὸς κληρικόν, θὰ δικάζεται ἐνώπιον τοῦ 'Επισκόπου, εἰς τὸν ὅποιον ὑπάγεται καὶ δὲν θὰ καταφεύγῃ εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια· β') πᾶς κληρικὸς ἔχων διαφορὰν πάλιν πρὸς ἄλλον κληρικόν, δύναται τῇ συγκαταθέσει τοῦ 'Επισκόπου αὐτοῦ, νὰ καταφεύγῃ εἰς κριτὰς, τοὺς ὁποίους ἤθελον ἐγκρίνει ὁ τε ὁ ἐνάγων καὶ ὁ ἐναγόμενος· γ') πᾶς κληρικὸς, ὅστις ἤθελον ἐνεργήσει ἄλλως, ὑπόκειται εἰς κανονικὰ ἐπιτίμια· δ') πᾶς κληρικὸς ἔχων διαφορὰν πρὸς τὸν οἰκεῖον ἢ ἄλλον 'Επίσκοπον, δέον ἵνα δικάζηται ὑπὸ τῆς Συνόδου τῆς ἐπαρχίας, εἰς ἣν ὑπάγεται· καὶ ε') πᾶς κληρικὸς ἢ 'Επίσκοπος, ἔχων διαφορὰν πρὸς τὸν Μητροπολίτην τῆς ἐπαρχίας, εἰς ἣν ὑπάγεται, δέον νὰ καταφεύγῃ εἰς τὸν 'Εξάρχον τῆς Διοικήσεως ἢ εἰς τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ νὰ δικάζηται»⁷⁷.

(Συνεχίζεται)

ΤΙΤΟΣ ΕΜΜ. ΜΑΤΘΑΙΑΚΗΣ

Μητροπολίτης

πρ. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου

75. ἐνθ' ἄν. σελ. 51.

76. ἐνθ' ἄν. σελ. 52.

77. Μητροπολίτου Σάβδων Μαξίμου, Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ 'Ορθοδόξῃ 'Εκκλησίᾳ, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 138.

ΜΕΤΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΩΔΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΙΝ

Γνωστόν εἶναι ὅτι ἀπὸ ὅλας τὰς θρησκευτικὰς προε-
κρίνετο ἀνάκαθεν ὁ ὑπὸ μελωδίας συνοδευόμενος ποιη-
τικὸς λόγος, ἵνα οἱ πιστοὶ τῶν ἐκφράζουσιν, δι' αὐτοῦ,
τὰ αἰσθημάτων τῶν πρὸς τὸν λατρευόμενον Θεὸν κατὰ
τὰς διαφόρους λατρευτικὰς ἐκδηλώσεις τῶν.

Ὁ πλοῦτος τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων καὶ
αἱ συγκλονιστικαὶ συγκινήσεις, τὰς ὁποίας ἐδημιούρ-
γει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν ἡ Εὐαγγελικὴ Δι-
δαχὴ, περὶ τῆς σωτηρίας, τῆς ἀθανασίας καὶ αὐτῆς τῆς
θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ δη-
μιουργήσουν ἀπ' ἀρχῆς, ἰδίᾳ ὁμως μετὰ τὴν ἐπικρά-
τησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν προβολὴν τῶν ἀλη-
θειῶν αὐτῶν τῆς πίστεως διὰ τῆς θεολογικῆς σκέ-
ψεως, τὸν ὑψηλόν, διὰ τὴν ἐκφρασιν αὐτῶν, ποιητικὸν
λόγον.

Παρὰ τὸ γεγονός δὲ ὅτι, ἡ, ἐξυμνοῦσα τὸν Θεὸν
Πατέρα καὶ τῶν Χριστιανῶν, μοναδικὴ δὲ εἰς τὸν
ἀρχαῖον κόσμον διὰ τὴν ἠθικὴν τῆς καθαρότητος καὶ
τὸν πλοῦτον τοῦ θρησκευτικοῦ τῆς λυρισμοῦ ἐβραϊκῆ
ποίησις, ἰδίᾳ τῶν Δαυϊτικῶν Ψαλμῶν, ἡδύνατο νὰ
ἐξυπηρετήσῃ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας καὶ τῶν πρῶ-
των, ἐξ Ἰουδαίων κατὰ τὸ πλεῖστον, Χριστιανῶν, ἡδὴ
ἀπὸ τοὺς χρόνους τῶν Ἀποστόλων, ἤρχισαν ἐμφα-
νιζόμενοι καθαρῶς Χριστιανικοὶ λατρευτικοὶ ὕμνοι,
τῶν ὁποίων δείγματα καὶ σπαράγματα εὐρίσκομεν
καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Τοιοῦτοτρόπως, ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἤρχισε
δημιουργουμένη, παρὰ τὸ χριστιανικὸν δὲ πάντοτε
θυσιαστήριον, ἡ λειτουργικὴ χριστιανικὴ ποίησις τῶν
ἐμμέτρων προσευχῶν τοῦ ἐκκλησιασματος, ἡ ὁποία,
ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ψαλτηρίου καὶ σειρᾶς Ὁδῶν ἐκ τῆς
Παλ. καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀπετέλεσαν, ὡς ἀπο-
τελοῦν καὶ σήμερον, τὸ ὑμολογικὸν περιεχόμενον
τῆς ὀρθοδόξου λατρείας.

Εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας
ὕμνωδίας διακρίνομεν σειρὰν διαδοχικῶν φάσεων.
Προηγεῖται ἡ μακρὰ περίοδος τῶν πέντε πρώτων
χριστιανικῶν αἰώνων, ἡ ὁποία, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι
ἀποτελεῖ τὴν φάσιν τῆς προπαρασκευῆς, διακρίνεται
διὰ τὴν ἀδιάκοπον δημιουργίαν, ὑπὸ ἀνωνύμων πι-
στῶν, πλήθους λατρευτικῶν ὕμνων, οἱ ὁποῖοι καὶ
κατελάμβανον τὴν θέσιν παλαιότερων εἰς τὴν ρευστὴν
ἀκόμη «τάξιν» τῶν διαφόρων Ἀκολουθιῶν.

Ἀκολουθεῖ ἡ περίοδος τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ
ἐμμέτρου λυρικοῦ, διηγηματικοῦ μετὰ διαλόγου, ἐγ-
κωμίου, τοῦ «Κοντακίου», ὡς ἐπεκράτησαν νὰ λέ-

γῶνται οἱ ἔχοντες τὴν μορφήν τοῦ Ἀκαθίστου ἐκτε-
νεῖς ὕμνοι. Οὗτοι ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ Προοιμίου
καὶ ἐξ 24-30 στροφῶν (τῶν Οἰκῶν), κορυφαῖος δὲ
δημιουργός τῶν ὑπῆρξεν ὁ Ρωμανός ὁ Μελωδός καὶ
ἐπικρατοῦν κατὰ τὸν 6ον καὶ τὸν 7ον αἰῶνα.

Ἡ ἐξέλιξις κορυφοῦται, διὰ πραγματικοῦ νέ-
φους μεγάλων ὕμνων, Ἀνδρέου τοῦ Κρήτης, Ἰω-
άννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Κοσμᾶ τοῦ Μελωδοῦ, τοῦ
Θεοφάνους, Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, Γερμανοῦ Κων/
λεως, Κασσιανῆς, Ἰωσήφ τοῦ ὕμνογράφου καὶ πλεί-
στων ἄλλων, κατὰ τοὺς αἰῶνας ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι καὶ
τοῦ 11ου, διὰ τῆς δημιουργίας τῆς δογματικῆς ποιή-
σεως τῶν λεγομένων «Κανόνων», τῶν ἀποτελουμέ-
νων ἐξ ἑνῆς (ἢ ὀκτώ) ὁμάδων, ἐκ 2-4 τροπαρίων
μετὰ τοῦ μετρικοῦ καὶ μελωδικοῦ τῶν προτύπου (τοῦ
«Εἱρμού») τῶν ᾠδῶν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ συνεκροτή-
θησαν, ἐν πολλοῖς, τὰ καὶ μέχρι σήμερον χρησιμο-
ποιούμενα ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πολυτομα
Λειτουργικὰ Βιβλία.

Ἡ μοναδικὴ αὐτὴ εἰς πλοῦτον ἐκκλησιαστικὴ
λειτουργικὴ ποίησις, μέρος μόνον τῆς ὁποίας ἔχει
περιληφθῆ εἰς τὰ ἐν λόγῳ λειτουργικὰ βιβλία, εἶχε
καὶ τὸ μοναδικόν, ἀπ' ὅλας τὰς ἀρχαίας ποιήσεις,
προνόμιον, νὰ εἶναι ἀκόμη ζῶσα, νὰ ἀποτελῇ πάντοτε
οὐσιῶδες στοιχεῖον τῶν λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων τῆς
Οἰκουμενικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, νὰ δημιουργῇ
βαθεῖαν κατάνυξιν εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν ὀρθοδό-
ξων λαῶν, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος, καί, εἰς ὀρισμα-
νας περιόδους τῶν μεγάλων Ἐορτῶν τῆς Ὀρθοδο-
ξίας, νὰ ἐπηρεάζῃ ἐντόνως μέχρι καὶ σήμερον, τὴν
ἀτομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν τῶν ζώων.

Εἶναι δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἡ ρωμαλέα
αὕτη θρησκευτικὴ ποίησις, ἡ μοναδικὴ πράγματι καὶ
ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς ἀδιακόπτου
δημιουργίας τῆς, καὶ εἰς τὸν πλοῦτον τῆς παραγωγῆς
τῆς, καὶ εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς γλωσσικῆς, ποιητικῆς
καὶ μελωδικῆς τῆς ἐκφράσεως, ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ
ἰδίᾳ εἰς τὸν ὑψηλὸν θρησκευτικὸν τῆς λυρισμὸν καὶ
τὴν κατανυκτικότητα τῶν ψαλλομένων ὕμνων τῆς,
περιεφρονεῖτο, ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, ἐπὶ αἰῶνας καὶ ἡμι-
φισβητεῖτο ἡ ἀξία τῆς, καὶ ὑπὸ ξένων, ἀλλὰ ἐνίοτε
καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων, μελετητῶν. Καὶ τοῦτο διότι ἦτο
βυζαντινὴ καὶ δὴ ἐκκλησιαστικὴ λειτουργικὴ ποίησις
τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ διότι ἐχρησιμοποιοῖ
μέσα ποιητικῆς καὶ γλωσσικῆς ἐκφράσεως διάφορα
ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησεν ἡ ἀρχαία ἑλλη-
νικὴ ποίησις, τὴν ὁποίαν καὶ μόνην ἐθεώρουν ὡς τὸ

ἀνυπέρβλητον, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, πρότυπον πάσης ποιητικῆς δημιουργίας.

Εὐτυχῶς σήμερον ἡ ὅλη θεώρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποιήσεως εἶναι διάφορος. Κοινῶς πιστεύεται ὅτι αὕτη εἶναι ὄντως ὑψηλὴ θρησκευτικὴ ποίησις, μοναδικὴ εἰς ἕκτασιν, ἀλλὰ καὶ ποιότητα, εἰς ὑψηλὸν ποσοστόν, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν μεγάλων ποιήσεων τοῦ παρελθόντος, τὰς ὁποίας δὲν ἐξηφάνισεν ὁ χρόνος, καὶ ὅτι, ἀκόμη, «ἡ ὑμνογραφία αὕτη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δύναται νὰ λάβῃ τὴν θέσιν τῆς μεταξὺ τῶν μεγάλων ἐπιτευγμάτων τοῦ Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ».

Πιστεύομεν ὅτι ἡ βαθυτέρα μελέτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποιήσεως, θὰ ἐδραιώσῃ ὅλοεν καὶ περισσότερον τὴν ἀποψιν, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ νέαν ἔξαρσιν τοῦ ἰδίου εὐσεβοῦς καὶ δημιουργικοῦ πάντοτε ἑλληνικοῦ πνεύματος, δονήσεις τῆς αὐτῆς ἑλληνικῆς ποιητικῆς λύρας, τῆς ὁποίας ὅμως τὰς εὐαισθητοὺς χορδὰς ἔκρουε, κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς αἰῶνας, μιὰ νέα πίστις, ἡ ὁποία, παρὰ τὸν παλαιὸν πλατωνικὸν λόγον, ὅτι «θεὸς ἀνθρώπων οὐ μείγνυται», αὕτη ἐδίδασκεν ὅτι δύναται νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν σωτηρίαν του καὶ τὴν θέωσίν του.

Ὡς εἶναι εὐνόητον, μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποιήσεως συνδέεται δέσμη ὀλόκληρος προβλημάτων, τὰ ὁποία μετ' ἐπιμελείας ἐρευνοῦν σήμερον μελετητὰ εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον.

Ἐξ αὐτῶν θὰ ἐξετασθοῦν κατωτέρω, εἰς τὰς γενικὰς των δὲ μόνον γραμμάς, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν μητρικὴν τῆς δομῆν (Α') καὶ τὴν συνοδεύουσαν τοὺς ὕμνους τῆς μελωδίαν (Β').

Α'

1. Παλαιότερον καὶ ἐπὶ σειρὰν αἰῶνων ἐπιστεύετο ὅτι οὐδεὶς μετρικὸς ρυθμὸς διέκρινε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς μας ὕμνους καὶ ὅτι οὗτοι «συνίσταντο ἀπλῶς ἐκ πεζοῦ λόγου», συνεπῶς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνωδίαν ἴσχυεν τὸ «ὑμεῖν ἄνευ ρυθμοῦ».

Ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς ὠφείλετο, ἐν πρώτοις, εἰς τὴν παντελῆ ἄγνοιαν τῆς μετρικῆς δομῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας ὕμνων, ὅχι δὲ μόνον ὑπὸ τῶν ξένων λογίων καὶ ἐρευνητῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κωνσταντῖνος Σάθας π.χ. παρατήρει χαρακτηριστικῶς, ἀκόμη καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1887, εἰς τὸ «ἱστορικὸν του Δοκίμιον περὶ τοῦ Θεάτρου καὶ τῆς Μουσικῆς τῶν Βυζαντινῶν» (σ. 150), ὅτι «τὰ ἐκκλησιαστικὰ ταῦτα ἄσματα ἦσαν ἐν ἀρχῇ ἔμμετρα ἢ τουλάχιστον ἔρρυθμα, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, ἀπαρχαιοθέντος τοῦ μέτρου, ἐγράφησαν ἐν πεζῇ συνεχείᾳ καὶ ὡς τοιαῦτα περιῆλθον ἡμῖν, οὐδενὸς μέχρι τοῦδε δυναθέντος νὰ μαντεύσῃ τὸ μέτρον ἢ τὸν παλαιὸν ρυθμὸν αὐτῶν».

Ἰππεστηρίχθη μάλιστα ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι οἱ βυζαντινοὶ σχολιασταὶ τῶν ἐκκλησ. ὕμνων τοὺς ἐθεώρουν

ὡς «καταλογάδην πεζῶ λόγῳ», «δίχα μέτρου» γεγραμμένους, ὡς κείμενα δηλαδὴ εἰς πεζὸν λόγον, καὶ ἀκόμη, ὅτι καὶ οἱ τὸ πρῶτον ἐκδόσαντες, κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος, τὰ Λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, δὲν εἶχον διάφορον γνώμην, διότι, εἰς τοὺς περιεχομένους εἰς αὐτὰ ὕμνους, δὲν διαφαίνεται ὁ διαχωρισμὸς των εἰς στίχους.

Ἄλλ' ἀπεδείχθη ὅτι οἱ βυζαντινοί, παρὰ τοὺς ἀνωτέρω χαρακτηρισμοὺς των, ὅχι μόνον δὲν εἶχον οὐδόλως ἀπαλέσει τὴν αἰσθησιν ὅτι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ των ὕμνοι ἦσαν ποιητικὰ κείμενα, ἀλλὰ ἐγνώριζον καὶ τὴν τονικὴν μετρικὴν των δομῆν, διότι ἄλλως θὰ ἦτο ἀκατανόητος ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν δημιουργῶν των ὡς μελωδῶν, ὑμνωδῶν κλπ., ὡς καὶ ὠρισμένοι σχετικαὶ μαρτυρίαι των ὡς π.χ. τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Γραμματικοῦ, κατὰ τὸν 8ον πιθανῶς αἰῶνα, περὶ τοῦ τρόπου ποιήσεως τοῦ εἰρμοῦ τῶν Κανόνων καὶ τῆς μετρικῆς καὶ μελωδικῆς του σχέσεως πρὸς τὰ ἀκολουθοῦντα τροπάρια τῆς ὠδῆς, ὡς καὶ τοῦ Ἰωάννου Ζωναρᾶ, κατὰ τὸν 12ον, εἰς τὰς ὁποίας περιγράφονται καὶ καθορίζονται τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας, τοῦ μέτρου, δηλαδὴ, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους.

Συνεπῶς ὁ ἀνωτέρω χαρακτηρισμὸς τῶν βυζαντινῶν εἶχεν ἀπλῶς τὴν ἐννοίαν, ὅτι οὗτοι ἐπίστευον, καὶ ὀρθῶς, ὅτι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι δὲν ἦσαν πεποιημένοι εἰς τὰ προσφωδιακὰ μέτρα τῆς ἀρχαίας ποιήσεως, τὰ ὁποία καὶ οὗτοι ἐθεώρουν ὡς τὰ μόνον δυνάμενα, βάσει τῆς καθιερωμένης σχολικῆς παραδόσεως, νὰ χαρακτηρίζονται ὡς πραγματικὰ μέτρα ποιήσεως. Ὁ Ἰωάννης Μαυρόπουλος παρατηρεῖ χαρακτηριστικῶς, κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα: «μέτρον δι' ἄμετρον, οὐδαμῶς μέτρον λέγω».

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸν τρόπον ἐκτυπώσεως τῶν λειτουργικῶν μας βιβλίων, εὐχερῶς διεπιστώθη ὅτι εἰς τὰ χειρόγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων ταῦτα ἐξετυπώθησαν, οἱ στίχοι τῶν ὕμνων διεχωρίζοντο διὰ στιγμῶν, τὰς ὁποίας, εἰς πολλὰς περιπτώσεις, εἶχον ἀντικαταστήσει εἰς τὰ ἐντυπα μὲ κόμματα, μὴ ἔχοντα καμμίαν σχέσιν πρὸς τὴν γραμματικὴν στίξιν τοῦ κειμένου των. Εἰς μεταγενεστέρως μάλιστα ἐκδόσεις (καὶ παρ' ἡμῖν τελευταίως) ἤρχισαν τοποθετούμενοι ἀστερίσκοι εἰς τὰς θέσεις τῶν ὡς ἄνω στιγμῶν τῶν λειτουργικῶν κωδικῶν.

2. Ἀλλὰ ποῖος εἶναι ὁ μυστηριώδης αὐτὸς μετρικὸς ρυθμὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας ὕμνων, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀσφαλῶς ὅχι μόνον γνωστός, ἀλλὰ καὶ αὐτονόητος, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βυζαντινῆς περιόδου, διὸ καὶ σπανίως γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ;

Πρῶτος ἐκ τῶν νεωτέρων, ὁ ὁποῖος διεπίστωσε μετὰ βεβαιότητος τὴν ὑπαρξίν μέτρου εἰς τοὺς ἐκκλησ. ὕμνους καὶ προσεπάθησε μάλιστα νὰ προσδιορίσῃ καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὸν χαρακτήρα του, ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος λόγιος Κληρικὸς Κωνσταντῖνος Οἰκονό-

μος ὁ ἐξ Οἰκονόμων (†1857), ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1830. Εἰς τὸ ἔργον του «περὶ τῆς γνησίας προσφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» (Πετρούπολις 1830) παρατηρεῖ, μεταξύ ἄλλων, καὶ τὰ κατωτέρω: «τῶν τόνων τὴν προσφωδῖαν οἱ μεταγενέστεροι ποιηταὶ μετεχειρίσθησαν ἐν ταύτῳ καὶ ὄχημα καὶ βάσιν τῆς στιχοποιίας, ποδίζοντες τὰ μέτρα τῶν στίχων ὄχι πλέον κατὰ τὸν χρόνον τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων, τὸν ὁποῖον ὁ ἀπαιδευτος καὶ ἄμουσος ὄχλος δὲν εἶχεν αὐτίνα νὰ διακρίνη, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸν τόνον καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαβῶν».

Ἐνδεικτικὸν δὲ εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὴν τοιαύτην οὐσιώδη διαπίστωσίν του, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἔδωσε τότε προσοχὴν, κατέληξεν ὁ λόγιος αὐτός Ὁρθόδοξος Κληρικὸς ἐκ τῆς λειτουργικῆς ἐμπειρίας του καὶ δὴ ἐκ τῆς ψαλμωδίας τῶν ὕμνων εἰς τὴν λατρείαν.

Μετὰ τέσσαρας καὶ πλέον δεκαετηρίδας ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω διαπίστωσιν, μακρὰ σειρὰ μελετητῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποιήσεως, παλαιότεροι καὶ σύγχρονοι, ὡς οἱ E. J. Mone, J. B. Pitra, H. Stevenson, L. Jacobi, W. Meyer, E. Wellesz καὶ ἐκ τῶν ἑλλήνων οἱ E. Παντελάκης, Π. Τρεμπέλας, Ν. Τωμαδάκης, Π. Χρήστου, Κ. Μητσάκης καὶ ἄλλοι, ἐπιβεβαίωσαν, διὰ τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς μετρικῆς, ὡς εἴπομεν, στίξεως, τοῦ δ' ἐρυθρῶν δηλαδὴ στιγμῶν χωρισμοῦ τῶν στίχων τῶν ὕμνων εἰς τοὺς λειτουργικοὺς Κώδικας, διαπιστώσεις τοῦ Κων. Οἰκονόμου καὶ προσεπάθησαν νὰ προσδιορίσουν σαφέστερον τοὺς διέποντας τὴν νέαν αὐτὴν ρυθμοποιίαν κανόνες.

Σήμερον πλέον κοινῶς πιστεύεται, ὅτι ἡ ἀρχή, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται τὸ νέον αὐτὸ μέτρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποιήσεως, εἶναι ἡ διάρσεις εἰς πόδας, διὰ τοῦ λογικοῦ τόνου καὶ ὅτι ὁ ἐν ταύτῳ ρυθμὸς δημιουργεῖται διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τονιζομένων καὶ μὴ τονιζομένων συλλαβῶν, δι' ὃ καὶ ὠνομάσθη τ ο ν ι κ ὸ ν μέτρον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀρχαῖον προσωδιακὸν μέτρον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ μετρικὸς ρυθμὸς ἐδημιουργεῖτο, ὡς γνωστόν, ἐκ τῆς αἰσθητῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον, διαφορᾶς τῆς μακρότητος καὶ τῆς βραχύτητος τῶν συλλαβῶν.

Ἄλλὰ τὴν διαφορὰν αὐτὴν μεταξὺ μακρᾶς καὶ βραχείας συλλαβῆς, ἀπὸ τοὺς ἑλληνιστικοὺς ἤδη χρόνους καὶ ἐξ αἰτίας κυρίως τῆς διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς ξένους λαούς, «ὁ ἀπαιδευτος καὶ ἄμουσος ὄχλος δὲν εἶχεν αὐτίνα νὰ διακρίνη», ὡς παρατηρεῖ ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, δὲν ἦτο, δηλαδὴ, πλέον αἰσθητὴ ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον του. Αὐτὸ ὅμως ἐσήμαινε ὅτι τὸ προσωδιακὸν μέτρον ἦτο ἤδη νεκρὸν καί, συνεπῶς, ἀκατάλληλον, ἵνα χρησιμοποιηθῇ ὡς μετρικὸς ρυθμὸς μιᾶς νέας ποιήσεως, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐξέφραζε τὰς θρησκευτικὰς συγκινήσεις τοῦ Ὁ Χριστιανικοῦ πλέον λαός, διὰ μιᾶς δὲ νέας ἑλληνικῆς γλώσσης καταληπτῆς ἀπὸ τὰ λαϊκὰ στρώματα, εἰς τὰ ὁποῖα διεδίδετο ὁ χρι-

στιανισμός, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον γραφῆ καὶ τὰ Ἱερὰ Βιβλία τῆς νέας πίστεως.

Ὅσον ἀφορᾶ δὲ εἰς τοὺς διέποντας τὸ νέον αὐτὸ τονικὸν μέτρον κανόνες, διεπιστώθη ὅτι ἡ ἰ σ ο σ υ λ λ α β ῖ α καὶ ἡ ὀ μ ο τ ο ν ῖ α, ὁ ἀριθμὸς δηλαδὴ τῶν συλλαβῶν τῶν στίχων τῶν ὕμνων καὶ ὁ τονισμὸς των εἰς καθωρισμένας συλλαβάς των, προσδιορίζουν τὴν νέαν αὐτὴν ρυθμοποιίαν. Ἄλλὰ ἡ σχέσις αὐτὴ δὲν ἀφορᾶ, εἰ μὴ σπανιότατα, εἰς τοὺς στίχους τοῦ αὐτοῦ ὕμνου, ἀλλὰ εἰς τοὺς στίχους τῶν στροφῶν τῶν τροπαρίων τῶν ἐκτενεστέρων ὕμνων, εἶναι συνεπῶς σχέσις «στροφικῆ». Ἐφαρμόζεται δὲ μεταξὺ τοῦ πρώτου Οἴκου καὶ τῶν λοιπῶν στροφῶν τῶν Κοντακίων, τοῦ Εἰρμοῦ, εἰς τοὺς Κανόνες, καὶ τῶν ἀκολουθούντων τροπαρίων τῆς αὐτῆς ᾠδῆς καὶ μεταξὺ τῶν ἰδιομέλων τροπαρίων καὶ τῶν προσομοίων, τῶν ἐχόντων δηλαδὴ τὸ ἴδιον μέλος μετὰ τὰ μετρικὰ καὶ μελωδικὰ των αὐτὰ πρότυπα.

Ὁ πρῶτος στίχος π.χ. τοῦ πρώτου Οἴκου τοῦ Ἀκαθίστου Ἰμνου, τῶν Χαιρετισμῶν, «Ἄγγελος πρωτοστάτης...», ἔχει 7 συλλαβὰς καὶ τονίζεται εἰς τὴν πρώτην καὶ τὴν ἕκτην συλλαβὴν. Ἐπτὰ συλλαβὰς ἔχουν καὶ τονίζονται πάντοτε εἰς τὴν πρώτην καὶ ἕκτην συλλαβὴν οἱ πρῶτοι στίχοι καὶ τῶν 24 στροφῶν του, «Βλέπουσα ἡ Ἁγία...», «Γνωσὶν ἄγνωστον γινῶναι...», «Ρήτορας πολυφθόγγους...» κλπ. Ἡ αὐτὴ σχέσις ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἀντίστοιχων στίχων τῶν 24 στροφῶν (Οἴκων) τοῦ Ἀκαθίστου.

Ὁ πρῶτος στίχος τοῦ Εἰρμοῦ τῆς πρώτης ᾠδῆς καὶ τοῦ Κανόνος τοῦ Πάσχα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, «Ἀναστάσεως ἡμέρα...» ἔχει ὀκτώ συλλαβὰς καὶ τονίζεται εἰς τὴν τρίτην καὶ τὴν ἑβδόμην. Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς παρατηρεῖται καὶ εἰς τοὺς πρώτους στίχους τῶν ἀκολουθούντων δύο τροπαρίων, «Καθαρθῶμεν τὰς αἰσθήσεις...», «Οὐρανοὶ μὲν ἐπαξίως...» κλπ.

Ἄλλὰ δὲν πιστεύεται πλέον, ὅτι εἰς τὴν ὡς ἄνω στροφικὴν σύνθεσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποιήσεως, οἱ ἀναφερθέντες κανόνες, ἔχουν τὴν ἀκαμψίαν, ἡ ὁποία παλαιότερον εἶχεν εἰς αὐτοὺς ἀποδοθῆ. Διότι ἡ μετὰ τοῦ κειμένου τῶν ὕμνων καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὕμνωδου δημιουργουμένη ἀρχικῶς μελωδία των, ἀπετέλει βασικὸν ρυθμιστικὸν παράγοντα καὶ εἰς τὴν μετρικὴν καὶ εἰς τὴν μελωδικὴν ἀπόδοσιν τοῦ τονικοῦ μέτρον. Ἡδύνατο δηλαδὴ ὄχι μόνον νὰ μεταβάλλῃ τὴν μετρικὴν ποιότητα τῶν συλλαβῶν τῶν στίχων, νὰ καταστήσῃ τὰς τονιζομένας ἀτόνους καὶ τὸ ἀντίστροφον, ἀλλὰ καί, πρὸς μετρικὴν ἐναρμόνισιν αὐτῶν, νὰ περιορίσῃ ἢ νὰ αὐξήσῃ τὰς συλλαβάς τῶν στίχων διὰ μουσικῶν φθόγγων. Ἐπὶ πλέον δὲ οὐδεὶς περιορισμὸς ὑφίστατο ἐν τῶν προτέρων διὰ τοὺς ὕμνωδούς, ὅπως, ἀναλόγως τῆς ποιότητος, θὰ ἐλέγομεν, τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς συγκινήσεώς των, ἐπιλέξουν καὶ τὴν μετρικὴν μορφήν καὶ τὴν μελωδικὴν ἀπόδοσιν τῶν ὕμνων των. Ὅταν ὅμως «ἐποίου» τὴν πρώτην στροφὴν ἐνός ἐκτενοῦς ὕμνου των, αὐτοδεσμεύοντο πλέον διὰ τὴν μετρικὴν δομὴν τῶν ἐπομένων στροφῶν

Η ΝΗΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Ἡ νηστεία εἶναι ἀρχαία ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος. Μέσα εἰς τὸν παράδεισον ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τοὺς πρωτοπλάστους ἀνθρώπους ἡ ἐντολὴ νὰ νηστεύσουν. «Καὶ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ λέγων· ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ θρώσει φαγῆν, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε». Καὶ ἡ παρακοὴ εἰς τὴν θείαν αὐτὴν ἐντολὴν ἐγέννησε τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα μὲ ὅλας τὰς συνεπείας του.

Εἰς τὸν καιρὸν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οἱ Ἑβραῖοι ἐνήστευον. Ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἥλιος, ὁ Δαυὶδ εἶναι τὰ μεγάλα παραδείγματα τῆς ἀνατάσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς νηστείας.

Εἰς τὸν καιρὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης αὐτὸς ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐνήστευσε τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἔτσι καθηγίασε τὸν θε-

σμὸν τῆς νηστείας. Ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Ἀδελφοὶ τῆς ἀρχαίης Ἐκκλησίας ἐνήστευον. Καὶ μετὰ τούτους οἱ Μάρτυρες, οἱ Ἱεράρχαι καὶ λοιποὶ Κληρικοί, οἱ Ὅσιοι καὶ ὅλοι οἱ χριστιανοὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, νηστεύοντες.

Ἡ νηστεία εἶναι ἱερὸς θεσμὸς τῆς Ἐκκλησίας μας. Αἱ Οἰκουμενικαὶ καὶ Τοπικαὶ Σύνοδοι, οἱ θεοφόροι Πατέρες, ἡ ἄγραφος Παράδοσις μὲ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποὺ εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς Ἐκκλησίας, συνέθεσαν τὸν θεσμὸν τῆς νηστείας. Ἐὰν ἡ νηστεία τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς καὶ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἶναι αἱ ἀρχαιότεραι, ὅμως μετὰ ἀπὸ αὐτὰς καθωρίσθησαν αἱ νηστεῖαι τῶν Χριστουγέννων, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅπως καὶ αἱ νηστεῖαι τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων, τῆς Ἐφώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τῆς ἀποτομῆς τῆς Τιμίας Κεφαλῆς τοῦ Βαπτιστοῦ. Ὅλαι αἱ νηστεῖαι

του. Ἀλλὰ καὶ πάλιν εἶχον τὴν εὐχέρειαν, ὡς ἐλέχθη, διὰ τῆς μελωδίας των νὰ καλύψουν ὠρισμένας ἀδυναμίας, τὰς ὁποίας θὰ ἐνεφάνιζεν, ἐνδεχομένως, τὸ μέτρον διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀρμονικῆς στροφικῆς σχέσεως.

Τοιοιουτρόπως τὸ νέον αὐτὸν μέτρον παρεῖχεν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ὑμνωδοὺς καὶ ἐνεφάνιζε μοναδικὴν ἐλαστικότητα προσαρμογῆς του πρὸς τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὰς ἐπιδιώξεις των, δι' ὃ καὶ ὀρθῶς ἐλέχθη ὅτι οὐσιωδῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν «μεγάλην ἀνάπτυξιν» τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως.

Ἀκριβῶς δὲ καὶ ὁ ἀδιαχώριστος συνδυασμὸς μέτρου καὶ μελωδίας προσέδιδεν εἰς τὴν τονικὴν ρυθμοποιίαν ἀφάνταστον εὐκαμψίαν, παρεῖχε δὲ προσέτι ἀπεριόριστους μετρικὰς καὶ μουσικὰς δυνατότητας εἰς τοὺς ὑμνωδοὺς, ἵνα ἐκφράσουν, εἰς τὰς ἐλευθέρας συνθέσεις τῶν ἰδιομέλων ὕμνων των, τὰς πάσης μορφῆς ἐμπνεύσεις των καὶ νὰ δημιουργήσουν τὸν πολὺμορφον πλοῦτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποιήσεως.

3. Ἡ προέλευσις τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν οὐσιωδῶς πρόβλημα εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ὑμνωδίας.

Ὑπεστηρίχθη ἡ ἀποψις, ὅτι τὸ τονικὸν μέτρον παρελήφθη ἐκ τῆς ἐβραϊκῆς ποιήσεως, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπετελέσθησαν καὶ τὰ πρῶτα Προσευχητάρια τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, τὸσον δὲ στενωδῶς συνδέεται αὕτη μετὰ τῆς ὑμνογραφίας μας καθ' ὅλας τὰς περιόδους τῆς ἐξελίξεως της.

Ἀμφισβητεῖται ὅμως σοβαρῶς ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἔρευνητῶν τῆς ποιήσεως τῶν Ἑβραίων ἐὰν ἐχρησιμο-

ποιήθησάν ποτε τονικὰ μέτρα καὶ εἰς τὴν ποίησιν αὐτῆν. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν υποθέσωμεν ὅτι τοιούτων μέτρων ἐγένετο πράγματι χρῆσις ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ποιητῶν, γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐχρησιμοποίησεν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἰς τὸ ἐβραϊκὸν πρωτότυπον, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τὴν ἑλληνικὴν τῆς μετάφρασιν τῶν Ὁ, εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως, ὡς ὀρθῶς ἔχει παρατηρηθῆ, ὁ ἐν τῷ ἐβραϊκῷ κειμένῳ χρησιμοποιούμενος, ἐνδεχομένως, τονικὸς ρυθμὸς, «εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποδοθῆ».

Ὑπὸ πολλῶν, ὡσαύτως, ὑπεστηρίχθη, καὶ παλαιότερον ἀλλὰ καὶ τελευταίως, ὅτι τὰ πρότυπα τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας δέον νὰ ἀναζητηθοῦν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ποιητικὴν παράδοσιν. Ἐλέχθη μάλιστα ὅτι ἴσως ἐκ δημῶδους τινὸς μορφῆς τοῦ προσωδιακοῦ μέτρου (ἐὰν βέβαια ὑπῆρξέ ποτε), προήλθε τὸ τονικὸν μέτρον τῶν χριστιανικῶν ὕμνων.

Ἀλλὰ, ὡς παρατηρήθη ἀνωτέρω, αὐτὴ ἡ φύσις, αὐτὴ ἡ οὐσία τῶν δύο τούτων μετρικῶν μορφῶν εἶναι ὅλως διάφορος καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι ἀπίθανος ἢ ἐκ τοῦ προσωδιακοῦ προέλευσις τοῦ τονικοῦ. Διότι τὸ μὲν πρῶτον, βασιζόμενον ἐπὶ τῆς μακρότητος καὶ βραχύτητος τῶν συλλαβῶν, δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς μέτρον πλάτους, τὸ δὲ δεύτερον, ὡς δημιουργούμενον διὰ τῶν τονιζομένων καὶ μὴ τονιζομένων συλλαβῶν, ὡς μέτρον ὕψους.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΥΤΡΑΚΗΣ

Ὁμοσ. Καθηγητῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

είναι ύποχρεωτικά δι' όλους τούς χριστιανούς, ιερομένους, μοναχούς και λαϊκούς, με μοναδικήν εξαίρεση τούς άρρώστους.

Η νηστεία τών Χριστουγέννων είναι νηστεία τεσσαρακονθήμερος. Αρχίζει την άλλην ήμέραν από τής εορτής του Άγίου Αποστόλου Φιλίππου (14 Νοεμβρίου) και φθάνει εις τὰ Χριστούγεννα. Διά τουτο ονομάζεται «νηστεία τών Χριστουγέννων» ή «νηστεία του Άγίου Φιλίππου» ή «νηστεία του σαρανταήμερου» ή απλώς «σαρανταήμερο».

Ο τρόπος με τον όποιον νηστεύομεν κατά την νηστείαν τών Χριστουγέννων δέν είναι ό ίδιος με εκείνον τής Μεγάλης Τεσσαρακοστής. Δέν έχει την αυστηρότητα τής νηστείας εκείνης. Παραλείπω την ιστορικήν εξέλιξιν τής νηστείας τών Χριστουγέννων. Αναφέρομαι μόνον εις τον καθιερωμένον τρόπον έπιλογής τών χρησιμοποιουμένων τροφών κατά την νηστείαν αυτήν εις όλόκληρον την Έκκλησίαν. Τουτον αναγράφει εις τό Έργον Πηδάλιον ό Άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης: «Έν ταίς νηστείαις ουν τών του Χριστου γεννών, και τών άγιών Αποστόλων, Τρίτην μεν και Πέμπτην γίνεται κατάλυσις εις έλαιον και οίνον, και όχι εις άφάριον, κατά τὰ τυπικά τήν Δευτέραν δε Τετάρτην και Παρασκευήν νηστεύομεν από έλαιον και οίνον, και έν αυταίς ει τύχοι Άλληλούια, ήτοι άδοξολόγητος άγιος, γίνεται ένάτη, μονοφαγία και ξηροφαγία. Εί δε τύχοι δοξολογούμενος άγιος γίνεται διφαγία» (Πηδάλιον, έκδ. Άστέρος, Άθήναι, 1957, σελ. 95, ύποσ. Ι στήλη β'). Η δε ζωσα και άγραφος Παράδοσις θέτει τὰ έξής όρια εις την ίχθυοφαγίαν τής νηστείας. Έπειδή έτοιμάζονται οι χριστιανοί να κοινωνήσουν τών Αχράντων Μυστηρίων ή ίχθυοφαγία αναστέλλεται από την αρχήν τής νηστείας (15 Νοεμβρίου) μέχρι τής παραμονής τής εορτής τών Εισοδίων τής Θεοτόκου (21 Νοεμβρίου), όποτε κατά την εορτήν, αφού κοινωνήσουν οι χριστιανοί γίνεται ή πρώτη κατάλυσις εις όψάρια. Από τότε καταλύομεν εις όψάρια όλα τὰ Σάββατα και όλας τας Κυριακάς, που θα ακολουθήσουν μέχρι και τής 17ης Δεκεμβρίου, δηλαδή 7 ήμέρας προ τής εορτής τών Χριστουγέννων, που έπισημαγίζει την νηστείαν. Και τουτο συμβαίνει διότι ή αρχική νηστεία τών Χριστουγέννων ήτο έπταήμερος. Πρέπει όμως να σημειωθή, ότι ή τελευταία αυτή παράδοσις διχάζεται, διότι εις πολλά μέρη οι χριστιανοί σταματούν την ίχθυοφαγίαν την ήμέραν τής εορτής του Άγίου Σπυριδωνος (12 Δεκεμβρίου), επειδή έχουν την συνήθειαν να έτοιμάζονται περισσοτέρας ήμέρας δια να μεταλάβουν κατά τὰ Χριστούγεννα.

Διευτυπώθη όμως και μία άλλη άποψις, που δημοσιεύεται τώρα και μερικά χρόνια τόσο εις τό «Ημερολόγιον τής Έκκλησίας τής Ελλάδος», που εκδίδει ή Άποστολική Διακονία (Ίδε Ημερολόγιον 1983, σελ.

184-185), όσο και εις την «Τάξιν τών Έργων Άκολουθιών», που εκδίδει ό τυπικολόγος Γεώργιος Μπακατώρος (Βλέπε Τάξιν 1983, σελ. 264). Την παραθέτω από την «Τάξιν»:

«Είδησις. Από σήμερα (15 Νοεμβρ.) άρχεται ή τεσσαρακοστή νηστεία τών Χριστουγέννων, εις ήν, κατά τον πατριάρχην Άντιοχείας Θεόδωρον Βαλσαμών έπιτρέπεται εκτός Τετάρτης και Παρασκευής, μέχρι μεν τής ιζ' Δεκεμβρίου κατάλυσις ίχθύος, από δε τής ιη' έως τής κδ' Δεκεμβρίου κατάλυσις οίνου και έλαιου (Ράλλη - Ποτλή, Σύνταγμα Κανόνων, τόμος Δ', σελ. 488, προβλ. Πηδάλιον, Άθήναι 1841, ύποσ. εις έρμηνειαν ξθ' Κανόνος τών Άγιών Αποστόλων, σελ. 52)».

Άλλά ή είδησις αυτή δέν είναι ακριβής. Και δέν είναι ακριβής δια δύο λόγους. Ο ένας είναι ουσιαστικός και ό άλλος τυπικός. Ο ουσιαστικός λόγος είναι ότι ή είδησις αυτή εισηγείται κατάλυσις εις όψάρια όλας τας ήμέρας του σαρανταήμερου, πλην Τετάρτης και Παρασκευής μέχρι και τής 17ης του μηνός Δεκεμβρίου, πράγμα τό όποιον είναι άτοπον. Ο τυπικός λόγος είναι, πως αι παραπομπαι, που γίνονται δια να στηρίξουν την γνώμην αυτήν τόσο εις τον διαπρεπή κανονολόγον Πατριάρχην Άντιοχείας Θεόδωρον τον Βαλσαμών (12ος αιών), όσο και εις τό Πηδάλιον, δέν δικαιώνουν τον ίσχυρισμόν αυτόν, διότι ούτε ό Βαλσαμών, ούτε τό Πηδάλιον εις τούς μνημονευόμενους τόπους αναφέρουν την γνώμην αυτήν, που παραμένει άμαρτυρος. Ούτε ήμπορεί να εδσταθήσθ ή ίσχυρισμός ότι τὰ λεγόμενα εις την ύποσημείωσιν του Πηδαλίου (ένθ' άνωτ. σελ. 93, στήλη β'): «Πρέπει δε να φυλάττουν ταύτας (τας νηστείας του σαρανταήμερου και τών άγιών Αποστόλων), όχι με ξηροφαγίαν, καθώς την μεγάλην τεσσαρακοστήν, αλλά με οινέλαιον και ίχθυοφαγίαν, έξω μόνον τών Τετράδων και Παρασκευών, όπου τυχαίνου αναμεταξύ εις τας νηστείας αυτάς...», ήμπορούν να στηρίξουν την ύπόθεσιν αυτήν, διότι ταύτα συμπληρώνονται και ξεκαθαρίζονται τελειώς δια τών όσων παρεθέσαμεν άνωτέρω εκ τής σελ. 95 του Πηδαλίου.

Η νηστεία τών Χριστουγέννων καθωρίσθη «εις τιμήν του γεννηθσομένου Χριστου και εις την τών ήμετέρων άμαρτημάτων έξάλειψιν». Δια τουτο προπαρασκευάζει τούς χριστιανούς δια την ύποδοχήν του Άγίου Βρέφους τής Βηθλεέμ. Προευνετριπίζει την καρδίαν των ως άλλην Φάτην, δια να έλθη να γεννηθή μέσα εις αυτήν ό Νηπιόμορφος Λόγος του Πατρος, δια να κάμη αυτούς «συμμόρφους τής εικόνας» του και να τούς αξιώσθ να βιώσουν την αλήθειαν ότι «λύτρωσιν άπέστειλε Κύριος τῷ λαῷ αυτού».

† Αρχιμ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΦΟΥΓΓΑΤΑΚΗΣ

ΠΡΟΕΥΤΡΕΠΙΖΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΤΑΣ ΕΙΣΟΔΟΥΣ

(Ἐντρύφημα στήν προεόρτια τῶν Χριστουγέννων ὕμνολογία)

Δύο δεσποτικές ἐορτές, τῆς ἀρχῆς καί τοῦ τέλους τῆς ἱστορικῆς θεοθρόπινγης παρουσίας πάνω στή γῆ, τὰ Χριστουγεννα καί τὸ Πάσχα, κατέχουν μιὰ ἰδιαίτερη ἐορτολογικὴ θέσι μέσα στὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔτος, μέσα στὸν λειτουργικὸ χρόνο. Μολονότι σὲ κάθε θ. Λειτουργία λατρεύουμε, προσκυνοῦμε, εὐχαριστοῦμε, ὑποδεχόμεστε τὸν Κύριο διὰ μέσου ἄλλων τῶν μεθελικιώσεων, ἀπὸ τὴν Γέννησι ὡς τὴν Ἀνάληψι, ὡστόσο οἱ προαναφερθεῖσες ἐορτές ἀποτελοῦν ἐπιπλέον τὸ ἐπίκεντρον εὐρύτερων κύκλων, μὲ τὴν 40ήμερη προεόρτια ἐτοιμασία καί τὴν μεθεόρτια πνευματικὴ ἀπόλαυσι τῶν δωρεῶν καί χαρισμάτων τους. Πιὸ πλούσιος θέβαια ὁ ἐορτολογικὸς κύκλος τῆς Ἀναστάσεως. Ἐξίσου ὅμως λαμπρὸς καί τῶν Χριστουγέννων¹.

Ἄλλωστε ἡ ἐορτὴ τῆς θ. Ἐπιφανείας «κρηπίς ἡμῶν ἀρραγῆς καί θεμέλιος ἀστεμφῆς καί ἀρχὴ σωτήριος καί κορυφὴ πανσεδάσμος (τῶν νοητῶν καί ἀρρήτων μυστηρίων)»². «Οὐκοῦν καί τὰ τοῦ Πάσχα καλὰ τῶν περι τὴν γέννησιν εὐφημιῶν μέρος ἐστί. Κἀν τὰς εὐεργεσίας τῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἱστορηθέντων τις καταλέγη... πάντα ταῦτα τῆς παρουσίας ἡμέρας χάρις ἐστί· αὕτη γὰρ ἦρξε τῶν ἐφεξῆς ἀγαθῶν»³.

Γιὰ τὸν ἐπάξιο λοιπὸν ἐορτασμὸ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς «τῶν ἐφεξῆς ἀγαθῶν» ἡ Ἐκκλησία προετοιμάζει τοὺς πιστοὺς, ὅπως προανέφερα, 40 ἡμέρες πρὶν, μὲ τὴν λεγόμενη νηστεία τῶν Χριστουγέννων⁴, μὲ τίς εἰδικές ἡμερο-

νύκτιες Ἀκολουθίας⁵, μὲ τοὺς ἐνδιάμεσους ἐορτολογικοὺς σταθμοὺς, μὲ τὸν προεόρτιο ὕμνογραφικὸ πλοῦτο, ὅπως εἶναι ἀποθησαυρισμένος στὰ Μηναῖα τοῦ Νοεμβρίου καί τοῦ Δεκεμβρίου.

Ι. Ο ΜΗΝΑΣ ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ

Α'. Στὸ τέλος τῆς Ἀκολουθίας τῆς ΙΔ' Νοεμβρίου τὸ Μηναῖο δίνει τὸ πρῶτο προανάκρουσμα γιὰ τὴν μεγάλη γιορτὴ μὲ τὴν «Ἐἶδ' ἡ σι· γ» ὅτι «ἀπὸ τῆς αἰθρίας ἀρχόμεθα, σὺν Θεῷ, τῆς Νηστείας τῶν Χριστουγέννων»⁶. Ἡ νηστεία, ἄρνησι τῆς αὐτονομήσεως καί ὑπακοῆ στήν κοινὴ πείρα τῆς Ἐκκλησίας⁷, ἀποτελεῖ ἀβίαστη ἔκφρασι τῆς σύνολης προετοιμασίας - προσδοκίας μας γιὰ τὸν Ἐρχόμενον, τῆς ἐπιποθήσεως γὰ εἴμαστε ἐγκεντρισμένοι στήν καλλιέλαιο τοῦ νέου Ἀδάμ κι ὄχι στήν ἀγγιέλαιο τοῦ παλαιοῦ, τοῦ ἀκρατοῦς καί πεσόντος.

Ἄλλ' ἡ προετοιμασία κλιμακώνεται καί μέσα ἀπὸ τὰ τροπάρια τῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ 40ημέρου. Ὅχι συστηματικὰ θέβαια, ἀλλὰ πάντως μὲ μιὰ σταθερὴ προσενατένισι πρὸς τὴν «ἐξ ὕψους Ἀνατολήν», μέσα στὸ διάχυτο λυκαυγὲς τῶν τριαδολογικῶν, χριστολογικῶν, θεομητορικῶν ὕμνων, ἐμβαπτισμένων στήν Ἱερὰ Ἀποκάλυψι, στίς προτυπώσεις - προφητείες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, στίς ἐκπληρώσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης, στήν διδασχὴ τῶν Πατέρων.

Β'. Πρῶτος σταθμὸς ἡ θεομητορικὴ ἐορτὴ τῶν Εἰσοδίων ἢ, κατὰ τὸ Μηναῖο, «τῆς ἐν

1. Ἡ προετοιμασία αὐτῆ τῶν Χριστουγέννων ὡς νηστεία ὀλιγοήμερος ἀρχικὰ καθιερώθηκε πρῶτα στήν Δύσι καί ἐπειτα στήν Ἀνατολή καί διευρύνθηκε ἀργότερα κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς (βλ. Γ. Γ. Μπεκατώρου, «Χριστούγεννα», Θ.Η.Ε., τόμος 12, σ. 352). Φαίνεται πῶς σ' αὐτὸ τὸ 40ήμερο τῆς νηστείας ἐναρμονίσθηκε καί ἡ ὕμνολογία τῆς περιόδου.

2. Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου, λόγος Α' «Εἰς τὰ γενέθλια τοῦ Μεγάλου Θεοῦ καί Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», P.G. 39,36A.

3. Γρηγορίου Νύσσης, «Λόγος εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καί εἰς τὰ νήπια τὰ ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντα ὑπὸ Ἡρώδου», P.G. 46,1148C.

4. Ὁ Γ. Μπεκατώρος στὸ προαναφερθὲν ἄρθρο του (δλ. σημ. 1) ἀναφέρει ὅτι «πολλαχοῦ καλεῖται νηστεία τοῦ Ἁγίου

Φιλίππου ὡς ἀρχομένη τὴν ΙΕ' Νοεμβρίου, ἐπαύριον τῆς μνήμης αὐτοῦ (ΙΑ' Νοεμβρίου)», Θ.Η.Ε., 8π. π.

5. Πρὸκειται γιὰ τὰ Μεσῶρια τὰ ὁποῖα «λέγονται ἐν μόναις ταῖς νηστείαις τῶν Χριστουγέννων καί τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐν αἷς κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἱερῶν Μοναστηρίων, δις ἢ τρις τῆς ἐβδομάδος, φάλλεται Ἀλληλοῦθα» (Ὁρολόγιον τὸ Μέγα, ἐκδ. Α.Δ.Ε.Ε., μικροῦ σχήματος, Ἀθήνα: 1973, σ. 115). Πρβλ. καί Γ. Γ. Μπεκατώρου, «Μεσῶριον», Θ.Η.Ε. τόμ. 8, σ. 1036-37, καθὼς τὸ προαναφερθὲν ἄρθρο, Θ.Η.Ε., 8π. π.

6. Μηναῖο Νοεμβρίου, ἐκδ. ΦΩΣ, Ἀθήνα: 1971², σ. 188.

7. βλ. Χ. Γιανναρᾶ, «Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἥθους», 1979², σσ. 140-141.

τῷ Ναῶ Εἰσόδου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου». Γεγονός προοιμακό, προκηρυκτικό, προεξαγγελτικό, προφητικό τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ, δηλ. τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, διὰ τῆς ἐν Χριστῷ οἰκονομίας, ὅπως εὐσύνοπτα φάλλουμε στό Ἀπολυτίκιο:

«Σήμερον τῆς εὐδοκίας Θεοῦ τὸ προοίμιον καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἢ προκήρυξις, ἐν Ναῶ τοῦ Θεοῦ τραγῶς ἢ Παρθένος δείκνυται καὶ τὸν Χριστὸν τοῖς πᾶσι προκαταγγέλλεται, αὐτῇ καὶ ἡμεῖς μεγαλοφῶνως δοήσωμεν, χαίρει τῆς οἰκονομίας τοῦ Κτίστου ἢ ἐκπλήρωσις».

Ὡς «γηπιάζουσα σαρκί (ἀλλὰ) καὶ τελεία τῇ ψυχῇ»⁸, ὡς «ὁ καθαρῶτατος ναὸς τοῦ Σωτήρος»⁹, δέχεται μὲ τὴν εἴσοδο στό Ναὸ «τὰ θεῖα συμβόλαια τῆς νυμφεύσεως» καὶ «τῆς ὑπὲρ νοῦν κυοφορίας ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ»¹⁰. Γι' αὐτὸ καὶ «ὡς οἶκος οὐσα τῆς Χάριτος, ἐν ᾧ οἱ θησαυροὶ ἐναπόκεινται τῆς ἀπορρήτου Θεοῦ οἰκονομίας»¹¹ ἀποδαίνει: «βασιλείον διὰ δόγμα»¹² γιὰ τὸν ἐπίγειο Ναὸ καὶ «ἔαρ εὐφρόσυνον»¹³ γιὰ τὸν νέο Ἰσραήλ.

Ὁ ὕμνωδός «ἐξερεύγεται λόγον ἀγαθόν» (Ψαλμ. ΜΔ', 14), τῆς ψαλμικῆς προφητείας ποῦ βρίσκει τὴν ἐκπλήρωσίν της στὴν ἑορτὴ τῆς ἀφιερώσεως τῆς Παρθένου στόν Θεό: «Ἄκουσον, Θύγατερ, καὶ ἴδε καὶ κλίνον τὸ οὖς σου καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου»¹⁴.

Ἄλλ' οἱ ὕμνοι: τῆς ἑορτῆς μοιάζουν μὲ τὸ ἐκστατικό κοίταγμα ἐνὸς πολυεδρικοῦ διαμαντιοῦ ἀπὸ διάφορες θέσεις, καθὼς πέφτει πάνω του τὸ φῶς. Ἔτσι καὶ οἱ ὕμνογράφοι δέχονται ἐλλάμψεις τοῦ παρθενικοῦ μεγαλείου, ποῦ εἶναι: «πλήρης δόξης» (βλ. Ἰεζ. ΜΔ', 4) - γιὰ νὰ θυμηθοῦμε καὶ τὰ «προφητικά» ἀναγνώσματα τοῦ Ἐσπερινοῦ¹⁵ - καθὼς τὸ θεωροῦν μὲ τὸ φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

8. ΣΤ' ὠδὴ τοῦ δευτέρου κανόνος τῆς ἑορτῆς, Μηναῖο Νοεμβρίου, σ. 269. Πρὸλ. καὶ Γ' ὠδὴ δευτέρου κανόνος, σ. 266, «ἡ τριετίζουσα τῷ σώματι καὶ πολυετῆς ἐν τῷ πνεύματι».

9. Κοντάκιο τῆς ἑορτῆς, ὅπ. π., σ. 280.

10. Ε' ὠδὴ δευτέρου κανόνος, ὅπ. π., σ. 268.

11. ΣΤ' ὠδὴ πρώτου κανόνος, ὅπ. π., σ. 269.

12. ὅπ. π.

13. Ζ' ὠδὴ πρώτου κανόνος, ὅπ. π., σ. 271.

14. Στίχος καὶ προκείμενο ὀρθρινοῦ Εὐαγγελίου, ὅπ. π., σ. 263.

15. Πρόκειται γιὰ τὶς γνωστὲς παλαιοδιαθηκικὲς περικοπὲς ἀπὸ τὴν Ἐξοδό (Μ' 1-5, 7, 9, 14, 28-29), Βασιλειῶν Γ' (Η', 1-11) καὶ Ἰεζεκιήλ (ΜΓ', 27 καὶ ΜΔ', 1-4), ποῦ μνημονεύουν τὴν κατακάλυψιν τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου καὶ

τὸ «θεωροῦν», δίχως νὰμποροῦν νὰ τὸ ἐγγόησουν, γιὰ τὸ πνευματικό του ὕψος ξεπερνᾷ τοὺς ἀνθρώπινους λογισμοὺς¹⁶, μὰ καὶ ἀδυνατώντας παρόλην τὴν ἐνθεη «γνώση» τοὺς νὰ τὸ διερμηνεύσουν μὲ λόγια:

«Ἵπερίπταται, Θεοτόκε ἀγνή, τὸ θαυμά σου τὴν δύναμιν τῶν λόγων· σῶμα γὰρ ἐν σοὶ κατανοῶ (= ἀντιλαμβάνομαι), ὑπὲρ λόγον, ροῆς ἀμαρτίας ἀνεπίδεκτον»¹⁷.

«Τῶν ἀπορρήτων τοῦ Θεοῦ καὶ θείων μυστηρίων ὁρῶν ἐν τῇ Παρθένῳ τὴν Χάριν δηλουμένην καὶ πληρουμένην ἐμφανῶς, χαίρω καὶ τὸν τρόπον ἐννοεῖν ἀμηχανῶ τὸν ξένον καὶ ἀπόρρητον... Διὸ ἀνευφημεῖν βουλόμενος ταύτην, καταπλήττομαι σφοδρῶς νοῦν τε καὶ λόγον»¹⁸.

Εἰσεύχεται, τριετῆς μόλις κατὰ φύσιν γιὰ νὰ ἀναδειχθῇ ὑπὲρ φύσιν Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἐνώγοντας («ζευγνῶσα», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ ποιητὴς τῶν «Χαιρετισμῶν») τὸ ἀνθρώπινο καὶ τὸ θεῖο, τὸ φυσικό καὶ τὸ ὑπερφυσικό, τὸ σωζόμενο μὲ τὸ Σωτήρα του. Ἡ θεῖα Πρῶγια, βρίσκοντας τὸ «ταμειόν» Τῆς, προετοιμάζει, μὲ τὴν γέννησιν τῆς Θεοπαίδος ἀπὸ τοὺς προδεδηκότες Δικαίους καὶ μὲ τὴν εἴσοδόν Τῆς στὰ Ἁγία τῶν Ἁγίων καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῆς ἐκεῖ ἀπὸ τὸν ὑπερέτη τοῦ Θαυμάτος Τῆς καὶ εὐαγγελιστῆ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ Τῆς¹⁹, τὸ ξενοπρεπές, ἀνήκουστο, ἀσύλληπτο καὶ ἀπερίγραπτο μυστήριο τῆς σαρκώσεως - ἐπιφανείας τοῦ «μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Τίτ. Β', 13).

Καὶ οἱ ὕμνοδοὶ δὲν ἀρκοῦνται μόνο σὲ μιὰ ὁμολογία τῆς εὐλάβειας, τῆς πίστεως, μὰ καὶ τῆς ἀδυναμίας (ὅπως ἐκδηλώνεται καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα ἐπιγραμματικά: «Ἐένῃ σου ἢ γέννησις ὑπάρχει· ξένος ὁ τρόπος ὁ τῆς αὐξήσεως· ξένα καὶ παράδοξα τὰ σὰ πάντα, Θεογονήφευτε»²⁰)· προχωροῦν στὴν ἀνθολόγησιν τῆς Π.Δ., ἀπὸ ὅπου θεοκίνητα δρέπουν τὰ πνευματικὰ ἄνθη, δηλ. τοὺς συμβολισμοὺς,

τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, γεγονότα ποῦ παραπέμπουν προφητικὰ στό «Πνεῦμα Ἁγίον ἐπελεύσεται· ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις Ἰψίστου ἐπισκιάσει σοὶ» (Λουκ. Α' 35).

16. Βλ. Α' Οἶκος τῶν Χαιρετισμῶν «Χαίρει ὕψος δυσανάβατον ἀνθρωπίνους λογισμοῖς» καὶ Α' ὠδὴ πρώτου κανόνος, ὅπ. π., σ. 264.

17. Θ' ὠδὴ πρώτου κανόνος, ὅπ. π., σ. 273.

18. Οἶκος τῆς ἑορτῆς ὅπ. π., σ. 270.

19. Τὰ τροπάρια ἰδίως τῆς Α' καὶ Θ' ὠδῆς τοῦ πρώτου κανόνος μᾶς μεταφέρουν στό κλίμα τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

20. Ε' ὠδὴ πρώτου κανόνος, ὅπ. π., σ. 268.

τις προτυπώσεις, τις προφητείες περί τῆς Παρθένου, γὰρ νὰ ἀνθοστολίσουν ἔπειτα μὲ αὐτὰ τὴν πάνσεπτη τῆς Πανσέμου εἰκόνα²¹.

Εἶναι «τὸ πολυτίμητον ὄρος τὸ κατάσκιον», «ἡ ἀμόλυτος σκηνὴ Θεοῦ τοῦ Παντοκράτορος», «ὁ θεοχώρητος καὶ ἀγιώτατος ναὸς τοῦ Ἁγίου Θεοῦ», «ἡ πύλη ἢ κατὰ ἀνατολὰς δλέπουσα», «ἡ ἔμφυχος κιωτός», «θυμιατήριον χρυσοῦν καὶ λυχνία καὶ τράπεζα», «ἡ ἐξ Ἰουδα τῆς ρίζης ἀναφυσία», «ἡ δλαστήσασα ράβδος Ἀαρών», «ἡ ἄμωμος προσφορά», «τὸ εὐῶδες θυμίαμα», «ἡ ἄσπιλος ἀμνάς, ἢ περιστέρα ἢ ἀμόλυτος», «ἡ κλίμαξ ἢ ἔμφυχος», ποῦ ἔνωσε τὸ Θεὸ με τοὺς ἀνθρώπους καὶ με τὴ δημιουργία.

Ἀπέναντι στὴν «ζωὴ καὶ τὸ περισσόν» (πρὸλ. Ἰωάν. ΙΑ', 10) ποῦ ἡ Χάρι Τῆς ἐπιδαφιλεύει, ἡ ἀνθρωπότητα σὰν ἀντιχάρισμα, μολονότι «οὐδὲν τελεῖ ἄξιον, ὧν δέδωκεν ἡμῖν»²², κατατρυφᾷ με εὐγνωμοσύνην στὴν πνευματικὴ εὐωχία, «δορυφορεῖ τῇ βασιλίδι Μητρί», λαμπροφορεῖ, ἀγάλλεται, εὐφραίνεται, πανηγυρίζει, εὐχαριστεῖ, προστρέχει λαμπαδηφόρος — σὰν τὶς Παρθένες ποῦ συνόδευσαν τὴν Θεόπαδα στὸ Ναὸ²³ — εὐφημεῖ καὶ ἀσιγήτως ἀναμέλπει: τὸ «χαῖρε, Κεχαριτωμένη» ἢ ἀλλιῶς τὸ «ὄντως ἀνωτέρα πάντων ὑπάρχεις, Παρθένη ἀγνή»²⁴.

Ὁλος ὁ κόσμος, τὸ σύμπαν, τὰ ἄφυχα καὶ τὰ ἔμφυχα, ἄγγελοι καὶ ἀνθρωποι, δίκαιοι, προφῆτες, ἀπόστολοι, μάρτυρες, ὄλη ἡ Ἐκκλησία, προσκαλεῖται ἀπὸ τὸ «πεπληρωμένον Πνεύματος» ὑμνωδὸν στόμα γιὰ νὰ τιμῆσει Ἐκείνην ποῦ θρίσκειται στὸ κέντρο τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας ἢ μᾶλλον γιὰ νὰ τιμηθῆ ἀπὸ τὴν Θεοτόκο²⁵.

Ἡ Θεοτόκος μᾶς ἐκκλησιάζει, μᾶς συγκεντρώνει καὶ, οὐσιαστικᾶς σ' αὐτὴ τὸ πνευματικὸ πανηγύρι, μᾶς ξενα-

21. Οἱ χαρακτηρισμοί, πολλοὶ ἐπαναλαμβανόμενοι, εἶναι ἐγκατεστημένοι σὲ ὄλην τὴν Ἀκολουθία.

22. Βλ. Κ' οἶκο τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Θεοτόκου.

23. Ἡ Ἀκολουθία μνημονεύει κατ' ἐπανάληψιν τὸ γεγονός, μὲ βάσι τὸ ψαλμικὸ «Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὀπισω αὐτῆς» (Ψαλμ. ΜΔ' 15) καὶ κυρίως τὴ σχετικὴ διήγησι τῶν Ἀποκρύφων Εὐαγγελίων (Πρωτευαγγελίων Ἰακώβου), ἀπὸ ὅπου ἀντλήσε ἡ Ἐκκλησία καὶ τὴν ἑορτὴ αὐτῆ (βλ. Ἰω. Ὁρ. Καλογήρου, Ἁγία Γραφή - Ἀγιολογία - Δογματικὴ στὸ λήμμα «Μαρία» τῆς Θ.Η.Ε., τόμ. 8, σ. 649-650).

24. Ἐφύμνιο, θὰ λέγαμε, σὲ ὄλα τὰ τροπάρια τῆς Θ' ὠδῆς τοῦ Α' κανόνος.

25. Αὐτὴ ἡ ἀλληλοπεριχώρησι τῆς τιμῆς ἀπὸ μέρους τῆς συγκαταβαίνουσας Θεόπαιδος - Θεομήτορος πρὸς τὸν κόσμο καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ κόσμου πρὸς Αὐτὴν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος τῆς Ἀκολουθίας καὶ ἐκφράζεται συνοπτικᾶς ἀπὸ τὸ ἐξῆς Ἐσπέριο: «Σὺ τῶν Προφητῶν τὸ κήρυγμα, Ἀποστόλων δόξα καὶ Μαρτύρων καύχημα καὶ πάντων τῶν γηγενῶν ἢ ἀνακαίνισις, Παρθένη Μήτηρ Θεοῦ διὰ γὰρ σοῦ τῷ Θεῷ κατηλάγημεν...», ὅπ. π., σ. 259.

γεί στὴν ἀτμόσφαιρα τῶν Χριστουγέννων, στὴν Χάρι τοῦ Ἐρχομένου. Οἱ Καταβασίαι ποῦ ψάλλονται στὴν ἑορτὴ Τῆς ἀποτελοῦν μιὰ ἐπιπλέον ἀπόδειξι. Ἐκείνη, ποῦ εἶναι «τὸ λύτρον, ... ἢ πάντων χαρὰ, ... ἢ ἀνάκλησις ἡμῶν»²⁶, προσεξάρχει σήμερα χαρίζοντάς μας ὡς ἀντίδωρον τῆς εὐλάβειάς μας τό:

«Χριστὸς γεννηταί, δοξάσατε. Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε. Χριστὸς ἐπιγῆς, ὑψώθητε. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ, καὶ ἐνεύφροσύνη ἀνυμνήσατε λαοί, ὅτι δεδόξασταί»²⁷.

Γιατὴ ἡ Θεόπαις Μαριάμ ἔγιγε «ὁ τόπος ἀγιάσματος τῆς δόξης»²⁸, ὄντας μόνη Αὐτῆ, κατὰ τὸν ὄσιο Νικόδημο τὸν Ἀγορείτη, «ἰκανὴ γὰρ εὐχαριστήση τὸν Θεόν»²⁹, καὶ οὐρανὸς ἔμφυχος καὶ τόπος ὑπαντήσεως τοῦ Ἐμμανουήλ, διανέμοντας ἔτσι τὴν ἔνθετη εὐφροσύνη, τὴν χαρὰ καὶ τὴν λύτρωσι³⁰.

Γ'. Αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνεται με τὸ προεόρτιο Κοντάκιο τῶν Χριστουγέννων, ποῦ ψάλλεται «μετὰ τὴν Ἀπόδοσι τῆς ἑορτῆς (τῶν Εἰσοδίων) τῇ πρώτῃ Κυριακῇ ἢ ἑορτῇ», ὅπως ἀναφέρει: τὸ προτασσόμενον «Τυπικόν»³¹ τῆς ἡμέρας τῆς Ἀποδόσεως, ΚΕ' Νοεμβρίου, με πρώτη ἐπομένως λειτουργικὴ εὐκαιρία, ἀνδὲν μεσολαβήσει: Κυριακῇ, τῇ μνήμῃ τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀποστόλου Ἀνδρέου.

Ἡ Ἐκκλησία, δηλ. ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, συμπορεύεται με τὴν θεοδόχο Κόρη, δραματίζεται: τὸ μακάριο θηθλαστικὸ σπῆλαιο, συντονίζεται με τὴν ἐτοιμασία τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ποιμένων (ποῦ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν ἐνάρετη ἀπλότητα καὶ τὴν ἀπλή πίστι) γιὰ νὰ δοξάση περιχαρῆς τὸν προαιώνιο Θεὸ Πατρίον γένον...

26. Ε' ὠδὴ πρώτου κανόνος, ὅπ. π., σ. 268.

27. Ἀπὸ τὶς Καταβασίαι τῆς ΚΑ' Νοεμβρίου.

28. Ε' ὠδὴ (τοῦ κανόνος) τοῦ Ἀκαθίστου Ἰμνου.

29. Βλ. «Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον, ἦτοι...», ἐκδ. Σ. Σχοινᾶ, Βόλος 1960, σ. 207.

30. Τὸ συναξαριακὸ Ἰπόμνημα ἀναφέρεται ἐπιγραμματικᾶς στὴν «πρόξενον τῆς σωτηρίας τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, τὴν καταλλαγὴν τε τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ αἰτίαν τῆς ἀναπλάσεως τοῦ πεπτωκότος Ἀδὰμ καὶ τῆς αὐτοῦ ἀνεγέρσεως καὶ Θεώσεως» (Μηναιὸν Νοεμβρίου, σ. 270). Γιὰ ὄλα αὐτὰ «ἡ πανήγυρις τῆς Θεοτόκου», προόμιον τῶν Χριστουγέννων, καταφαιδρύνει «ἡμῶν ψυχὴν καὶ διάνοιαν καὶ νοῦν» (Ζ' ὠδὴ τοῦ πρώτου κανόνος, ὅπ. π., σ. 271).

31. ὅπ. π., σ. 319.

«Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν προαιώνιον Λόγον ἐν σπηλαίῳ ἔρχεται ἀποτεκεῖν ἀπορρήτως. Χόρευε ἡ οἰκουμένη ἀκουτισθεῖσα, δόξασον μετὰ Ἀγγέλων καὶ τῶν Ποιμένων βουλευθέντα ἐποφθῆναι, Παιδίον νέον, τὸν πρὸ αἰῶνων Θεόν».

Δ'. Στὸ Πνεῦμα τοῦ Κοντακίου —χαρμύσουον κανο-
νάρχημα στὸν προεόρτιο ὕμνο τῆς οἰκουμένης— ἐναρμονί-
ζονται καὶ τὰ τρία Θεοτοκία (Ἐσπερινῶν - Αἰνῶν) τῆς
Ἀκολουθίας τῆς Ἀ' Νοεμβρίου.

Μὲ ποιητικὴ ἐλευθερία ἢ μᾶλλον μὲ τὴν παρρησία
τοῦ χριστοφόρου συμπανηγυριστῆ ὁ ὕμνωδὸς ἐμφανίζει
τὸν δίκαιο Ἰωσήφ τὸν μνήστορα, συνεπικουρούμενο ἀπὸ
τὰ θεόπνευστα τῶν προφητῶν μελωδήματα καὶ τὸν χρη-
σμὸ τοῦ Ἀγγέλου, γὰ θεολογεῖ τὸ παράδοξο μυστήριο τῆς
παρθενικῆς θεομητορικῆς κυοφορίας· τελεταρχεῖ στὸν χο-
ρὸ τοῦ Ἡσαΐα, ποῦ «εὐαγγελίσθηκε» 700 χρόνια πρὶν τὴν
γέννησι τοῦ Ἐμμανουήλ, στὸν εὐτρεπισμὸ τῆς Βηθλεέμ
καὶ τῆς κεκλεισμένης Ἐδέμ, στὴν τρισάγια μολπὴ τῶν
ἀγραυλοῦντων Ποιμένων, στὴν πολυθρύλητη ἐκπληξί τῶν
ὕμνολόγων Ἀγγέλων καὶ τὴν δοξολογικὴ ἀντιφώνησι τῶν
ἀνθρώπων, στὴν ἐτοιμασία τῶν δωροφόρων Μάγων καὶ
τὴν συμπόρευσι τοῦ μνημόντος ἀστέρος, στὸν αἶνο κάθε
πνοῆς πρὸς τὸν Παντουργέτη...

«Ἰωσήφ, εἶπέ ἡμῖν, πῶς ἐκ τῶν Ἀγίων ἦν
παρέλαβες Κόρην ἔγκυον φέρεις ἐν Βηθλεέμ;...
Πέπεισμαι ὅτι Θεὸν γεννήσει ἡ Μαρία ἀνεμνηνύ-
τως...»³².

«Ἡσαΐα χόρευε, Λόγον Θεοῦ ὑπόδεξαι... Βη-
θλεέμ εὐτρεπίζου, ἀνοίγε πύλην ἢ Ἐδέμ καὶ Μά-
γοι πορεύεσθε ἰδεῖν... ὃν Ἀστὴρ ἐμήνυσεν...»³³.

«Ἀγγελοι θαυμάσατε... ἄνθρωποι δοξάσα-
τε... Ποιμένες ἀγραυλοῦντες τὸν τρισάγιον ὕμνον
μελωδήσατε. Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Παντουργέ-
την...»³⁴.

Ὁ Παντουργέτης ποῦ μᾶς «ἐνεφύσησε πνοὴν ζωῆς»
(Γεν. Β' 7) «κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιοῦται»
(Ἐδρ. Β' 17) καὶ μᾶς ξαναδίνει πνοὴ ζωῆς γιὰ μιὰ
ἀσίγηστη ὕμνολόγησι, ἔναν ἀκατάπαυστο ἰσαγγέλο αἶνο.
Καὶ ἡ δοξολογία ποῦ ἐγκαινιάσθηκε μὲ τὸ «Χριστὸς γεν-
νάται...» τῆς ΚΑ' Νοεμβρίου συνεχίζεται μεγαλόπνοη,
ἀπὸ πολλὰς φωνές, ἀλλὰ καὶ «ἐν ἐνὶ στόματι», εὐγνωμο-
νοῦσα καὶ μὲ αὐτὰ τὰ τροπάρια, ποῦ συνδέουν τὸν μῆνα
τῶν Εἰσοδίων μὲ τὸν μῆνα τῶν Χριστουγέννων.

32. Θεοτοκίον Ἀποστίχων Ἀ' Νοεμβρίου, ὁπ. π., σ. 381.

33. Θεοτοκίον Ἐσπερίων, ὁπ. π., σ. 377.

34. Θεοτοκίον Αἰνῶν, ὁπ. π., σ. 405-406.

II. Ο ΜΗΝΑΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

1) Ἐορτολογικοὶ Σταθμοί.

Α'. Τὴν εἰσοδὸ μας στὸν μῆνα τῶν Χριστουγέννων
υποδέχονται οἱ διαδοχικὲς ἐόρτιες μνήμες τριῶν ἁγίων
Προφητῶν: τοῦ Ναούμ, τοῦ Ἀββακούμ καὶ τοῦ Σοφονίου.
Ἐναρμονισμένες μὲ τὸ πνεῦμα τῆς νηστείας —ποῦ κατε-
ργάζεται μέσα μας «τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου» (Γαλ. Δ' 4)
καὶ γίνεται δεητικὴ κραυγὴ πρὸς τὸν Ἐρχόμενο— μᾶς
προσαρμόζουν στὸ παλαιδιαθητικὸ κλίμα τῆς ἐναγωνίας
ἀναμονῆς τῶν ἀνθρώπων, τῶν αἰώνων τῶν ὁποίων ἡ
ἐλπίδα τρεφόταν ἀπὸ τὰ σκιώδη αἰνίγματα τῶν προτυπώ-
σεων, καὶ ἡ πνευματικὴ ξηρασία εὗρισκε ἀνακούφισι κά-
τω ἀπὸ τίς προφητικὰς νεφέλες, αὐτὲς ποῦ ἀνοίγουν σιγὰ
σιγὰ, ὅπως δραματίζεται ὁ ἁγ. Ρωμανὸς ὁ μελωδός, γιὰ
τὴν αἰθριάσθη ἢ Χάρι καὶ τὴν λάμψη ἢ Ἀλήθεια³⁵.

Καὶ εἶναι φυσικὸ τοῦτο τὸ πανηγύρι γὰρ τὸ προετρε-
πίζη ἢ χορεία τῶν δικαίων. Συνάζονται ὡς προπομπὴ καὶ
συνάζουν ὅλους τοὺς ἁγίους, ὅλους τοὺς χριστιανούς πρὸς
τὴν μητρόπολι τῆς σωτηρίας μας, τὴν Βηθλεέμ.

Β'. Σ' αὐτὸν τὸν πανίερο χορὸ δικαιοῦται γὰρ πρωτο-
στατεῖ ἡ Θεοπρομήτωρ Ἄγνα, ἢ μετὰ τὴν Παναγία πανα-
γία καὶ «εὐλογημένη ἐν γυναίξιν» (πρβλ. Λουκ. Α' 28).
Τὴν ἐνεργητικὴ συμβολὴ τῆς στὸ ἔργο τῆς Θεῆς Οἰκο-
νομίας υπογραμμίζει καὶ ἡ ὀνομασία τῆς ἐορτῆς τῆς Θ'
Δεκεμβρίου: «Ἡ σὺ λ λ η ψ ι ς τ ῆ ς ἀ γ ί α ς
Ἄ ν γ η ς, τ ῆ ς Μ η τ ρ ὸ ς τ ῆ ς Θε ο τ ὸ -
κ ο υ»³⁶.

Ἀπότοκος τῆς δικαιοσύνης (ἀρετῆς) καὶ τῶν προσευ-
χῶν τῆς εἶναι ὁ καρπὸς τῆς στερευούσης νηδύος τῆς, τὸ
παρθενικὸν κλέος τῆς Μαρίας, ὁ νέος οὐρανὸς ἀπὸ ὅπου
«ἐπέλαμψεν ὁ ἀνέσπερος Ἥλιος»³⁷, ὁ πανακήρατος σίτος,
ποῦ καρπογόνησε «στάχυν ἀθανασίας»³⁸.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς ἀναγνωρίζει ὅτι πραγμάτως ὅ,τι
σημαίνει τὸ ὄνομά τῆς Ἄγνα = Θ. Χάρις, ἐπεξηγεῖ ἕνα
ἀπόστιχο τοῦ Ἐσπερινῶν τῆς ἐορτῆς. Στὸ πρόσωπό τῆς
ἐκπληρώθηκε ἡ προτύπωσι τῆς τεκνογονίας τῆς πρὶν στεί-

35. Βλ. Μηναιὸν Δεκεμβρίου, ἐκδ. ΦΩΣ, Ἀθήναι 19712, σ. 305. «Ἡ δημιουργὸς νῦν προέρχεται Σοφία· αἱ προφητικαὶ διανοήσεις νεφέλαι· ἡ Χάρις αἰθριάσει· ἡ ἀλήθεια ἔλαμψε· καὶ βεταὶ αἰνίγματα σκιώδη ἢ τῆς Ἐδέμ ἠνοίγη πύλη...».

36. Ὁπ. π., σ. 114. Συγκρίνοντας μὲ τὴν ἀντίστοιχη ἐορτὴ τοῦ Τιμ. Προδρόμου, ποῦ ἐπιγράφεται «Ἡ Σύλληψις τοῦ τιμίτου ἐνδόξου, Προφήτου, Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου» (Μηναιὸν Σεπτεμβρίου, ἐκδ. ΦΩΣ, Ἀθήναι 19712, σ. 253-254), κλινοῦμε τὴν σημασία τῆς λεκτικῆς διαφοροποιήσεως: προβάλλει ἰδιαίτερα τὴν θεοπρομητορικὴ προσωπικότητα.

37. Κᾶθισμα τοῦ Ὁρθρου, ὁπ. π., σ. 117.

38. Ὁπ. π.

ρας μητέρας τοῦ Σαμουήλ, τῆς ἁγίας προφήτιδος Ἄννης³⁹, ἀλλὰ καὶ οἱ προρρήσεις τῶν προφητῶν:

«Τὸ ἀπόρητον τοῖς ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις μεγαλεῖον, καὶ ἀπ' αἰῶνος χρησιμοδοτούμενον μυστήριον παράδοξον, σήμερον ἐν ταῖς λαχόσι τῆς σάφρονος Ἄννης βρεφουργεῖται...»⁴⁰.

«Τῶν προφητῶν αἱ προρρήσεις ἐκπληροῦνται. Ὅρος γὰρ τὸ ἅγιον λογιόσιν ἴδρυται. Κλίμαξ ἢ θεία φυτεύεται: Ὅρονος ὁ μέγας τοῦ Βασιλέως προτοιμάζεται. Τόπος εὐτρεπίζεται: ὁ Θεοδάδιος: δάτος ἢ ἀφλεκτος ἄρχεται: ἀναδλαστάνειν ἢ Μυροθήκη τοῦ ἀγιάσματος ἤδη πηγάζει...»⁴¹.

Τὸ Θεοπρομητορικὸ μεγαλεῖο εἶναι ἀπαύγασμα τοῦ Θεσημοτορικοῦ, ὅπως καὶ αὐτὸ πάλι τοῦ χριστολογικοῦ, καθὼς ἀπηχεῖται καὶ ἀπὸ ἑνα τροπάριο τῆς ε' ὠδῆς, ποῦ παραπέμπει: σὲ γνωστὸ κείμενον τοῦ ὄρθρου καὶ στὸ δοξαστικὸ τῆς ἐνάτης Μεγάλης Ὁρας τῶν Χριστουγέννων.

«Πῶς χωρεῖται ἐν γαστρὶ, ἢ χωρήσασα Θεόν, Πῶς γεννάται, τὸν Χριστὸν ἢ γεννήσασα σαρκί; Θηλάζει δὲ πῶς, ἢ τὸ Κτίστην γάλα θηλάσασα;»⁴².

Οἱ σωτηριολογικὲς προεκτάσεις καὶ τὰ μηνύματα αὐτῆς τῆς ἐροτῆς εἶναι καταφανῆ. Ἡ σύνδεσις τῆς μετὰ τὴν «γενέθλιον ἡμέραν τῆς ἀνθρωπότητος»⁴³ καὶ τίς ἐξ αὐτῆς δωρεὰς τῆς ἀπολυτρώσεως καὶ θεώσεως υπογραμμίζεται μετὰ ἔμφασι:

«Ἡ τοῦ κόσμου σήμερον χαρὰ λόγῳ προκηρύσσεται καὶ μητρικὰς δόνας εἰς εὐφρόσυνον χαρμονὴν μεθίστησι: καὶ πολύτεκνον τὴν τῆς φύσεως στείρωσιν ἔσσεσθαι: μηνύει, ἔργοις τοῖς τῆς Χάριτος πληθύνουσιν»⁴⁴.

«Ὁ τόμος Θεοῦ δι' ἀγγέλου σήμερον κηρύσσεται, ἐν ᾧ περ ὁ σύνθρονος Λόγος τοῦ Πατρὸς νῦν ἐγγραφήσεται καὶ πιστοὺς ἐν τῇ δίδωφ ἐγγράφει: τῆς χρηστότητος»⁴⁵.

Ἐπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἐκφράζεται ἀδιάστα ἢ σύγκρισις: «οὐχ ὥσπερ Εὐα καὶ σὺ τίκτεῖς ἐν λύπαις: χαρὰν γάρ,

Ἄννα, ἐνδον κοιλίας φέρεις»⁴⁶. Ἡ παρουσία τῆς μεγαλειώδους αὐτῆς μορφῆς στὸ μεταίχιμο τῶν δύο Διαθηκῶν ἀνατρέπει τὴν ἀλλοτρίωσι, ἐπανορθώνει: τὴν ὀντολογικὴ πτώσι, προσφέρει τὸ ἀντίδοτο τῆς κατὰ φύσιν καὶ ὑπὲρ φύσιν ζωῆς στὴν παρὰ φύσιν κατάστασι: τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς κληρονόμου τῆς πρώτης «τραγικῆς» γυναίκας, τῆς προμήτορος Εὐας.

Ἡ ἀνθρωπότητα μακαρίζει τὴν Ἁγία, ἀλλὰ καὶ μακαρίζεται χάρις στὴν Ἁγία, ἐξυμνεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐξυμνεῖται, ζῆ τὰ χαροποιὰ προσέδρια τῆς νυμφευσεως τῆς, τῆς προσλήψεως τῆς ἀπὸ τὸν Λόγο καὶ Ἰῶ τοῦ Θεοῦ.

Γ'. Ἀλλὰ σ' αὐτὴν τὴν δίκαια καύχησι τῆς ἁγίας Ἄννης μετέχουν μετὰ κάποια ἰδιαιτερότητα οἱ φυσικοὶ τῆς πρόγονοι, οἱ Προπάτορες τοῦ Κυρίου, ὡς τὸν Ἀβραάμ, τὸν ξεινήτη τῆς Τριάδος, καὶ ὡς τὸν Ἀδάμ. Ἀποτελοῦν τοὺς μάρτυρες τῆς ἀνακευμένης συνεχῶς διαθήκης τοῦ Θεοῦ μετὰ τοὺς ἀνθρώπους: ἡ πιστότητα τοὺς δικαιοῦνεται: ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τῆς Χάριτος, ὅπως τονίζει τὸ ἀπολυτικὸ τῆς Κυριακῆς τῶν Ἀγίων Προπατορῶν⁴⁷.

«Ἐν πίστει τοὺς Προπάτορας ἐδικαίωσας, τὴν ἐξ Ἐθνῶν δι' αὐτῶν προμνηστευσάμενος Ἐκκλησίαν. Καυχῶνται ἐν δόξῃ οἱ Ἅγιοι, ὅτι ἐκ σπέρματος αὐτῶν ὑπάρχει: καρπὸς εὐκλεῆς ἢ ἀσπόρος τεκοῦσα σε...»⁴⁸.

Στὸ πρόσωπο τῆς Θεομήτορος ξεπέρασεν τὴν πνευματικὴ στερότητα τῆς ἀνθρωπότητος, ποῦ χωρισμένη ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ πορνεύουσα ὀπίσω θεῶν ἀλλοτρίων, ὅπως θὰ ἔλεγε μιὰ αὐστηρὴ προφητικὴ γλῶσσα, ἔμενε ἄγονη ἀπὸ ἀρετῆς καὶ γόνιμη σὲ κακίας.

Δ'. Ἀνάμεσά τοὺς διακρίνοντα: ὁ προφήτης Δανιὴλ καὶ οἱ Τρεῖς Παῖδες ἀπὸ τὴν βασιλικὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, οἱ λειτουργοὶ τοῦ «σημείου» τῆς βαδυλωνιακῆς καμίνου, ποῦ ἐξεικόνισεν τὸ υπερφυὲς θαῦμα τῆς Θεοτόκου. Αὐτὸ ἀκριβῶς δηλώνεται: τόσο μετὰ τὴν Ζ' καὶ Η' ὠδῆ τῶν κανόνων τῶν ἁγίων τοῦ Δεκεμβρίου, ὅσο καὶ μετὰ τὴν ὑμνολογία τῆς Κυριακῆς τῶν Προπατέρων, τῆς ἡμέρας τῆς μνήμης τοὺς (ΙΖ' Δεκεμβρίου) καὶ τῆς Κυριακῆς πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως.

39. Ἡ μνήμη τῆς τελεῖται τὴν ἴδια ἡμέρα.

40. Θεοτοκίον τῶν Ἑσπερίων, ὅπ. π., σ. 115.

41. Ἑσπερίον, ὅπ. π., 114-115.

42. Ὅπ. π., σ. 122-123. Πρὸλ. καὶ σσ. 372 καὶ 388.

43. Μ. Βασιλείου, «Εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν», 6, P.G. 31,1473A.

44. Α' ὠδῆ δευτέρου κανόνος, ὅπ. π., σ. 122-123.

45. Στ' ὠδῆ δευτέρου κανόνος, ὅπ. π., σ. 122-123.

46. Στίχοι τοῦ Συναξαρίου, ὅπ. π., σ. 123.

47. Κινητὴ «προέδρια» ἀκολουθία, μετὰ τὸ ΙΑ' καὶ ΙΖ' Δεκεμβρίου. Στὸ συναξαριακὸ Ἰπόμνημα (ὅπ. π., σ. 150) μνημονεύεται μόνον ἡ μορφή, ζωὴ καὶ συμβολὴ τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ: προσφέροντας στὸ Θεὸ τὸν μονογενῆ ἐκ τῆς Σάρκας υἱὸ τοῦ προτύπου τῆς προσφορά τοῦ Μονογενοῦς Ἰῶ τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἀκολουθία ὁμῶς ἀναφέρεται εὐρύτερα σὲ ὅλους τοὺς Προπάτορες τοῦ Χριστοῦ.

48. Ὅπ. π., σ. 144.

«Μυσταγωγείται, Πάναγνε, Δαυιήλ ὁ σοφώτατος, καὶ προζωγραφουσι Παῖδες τρεῖς τὴν γέννησιν τὴν σὴν οἱ θεόφρονες, διὰ συμβόλων θλέποντες τὸν ἐκ τῆς γαστρὸς σου προελθόντα ἀφράστως...»⁴⁹.

«Ἰνα τόκον, Δέσποτα, ἐκ παρθενεύοντος σώματος δεΐξῃς ἡμῖν, σώξεις ἐν καμίνῳ παρθενεύοντα σώματα»⁵⁰.

Τὸ πλήρωμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους ἐγγίζει, ἢ προσδοκία κορυφώνεται, ἢ δέησι συντονωτάτη ἀπευθύνεται πρὸς τὸν «ἀγαθόντα ἡμᾶς εἰς τὴν περίοδον τοῦ χρόνου Κύριον ἀξιῶσαι ἡμᾶς φθάσαι καὶ ἐπὶ τὴν κυρίαν καὶ τεθασμίαν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τοῦ Χριστοῦ»⁵¹.

Ε'. Ἦδη πληθύνεται καὶ συμπληρώνεται ἡ θεοσύλεκτος χορεία τῶν Δικαίων. «Ὅλοι οἱ οἱ ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστήσαντες ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ μνήστορος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, οἱ προφῆτες καὶ οἱ προφήτιδες»⁵², ξαναζωντανεύουν ἐνώπιον τῆς μνήμης τῆς Ἐκκλησίας τὴν μεταπτωτικὴ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου, τίς φιλόανθρωπες ἐπιμειβάσεις τοῦ Θεοῦ, τὸν «παιδαγωγὸν εἰς Χριστὸν» (Γαλ. γ' 24,25) Νόμον, τίς ἀποστασίες καὶ τίς τιμωρίες, ἀλλὰ προπάντων τὸ γλυκοχάραμα τῆς μεσσιανικῆς ἐλπίδος μετὰ τίς ρήσεις τῶν προφητῶν. Ἔτσι τὸ πρὸ Χριστοῦ ὡς μνήμη, ἀλλὰ καὶ ὡς ζῶσα παρουσία, καὶ τὸ μετὰ Χριστὸν συναδελφώνονται ἐν Χριστῷ. Ἡ Βηθλεὲμ δὲν χωρίζει τὴν ἱστορία, ἀλλὰ ἀνακαινίζει καὶ ἀλλοιώνει τὴ φθίνουσα π.Χ. πορεία τῶν ἀνθρώπων, σὲ πνευματικὴ μ.Χ. ἀνοδο καὶ σὲ ἀνύψωσι: ὀντολογικῆ, ἠθικῆ, κοινωνικῆ.

«Ὁ φύσει Δεσπότης ἐν δούλοις τελεῖς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ παντέλειος εὐδοκῆσας δι' ἔλεος καλεῖσθαι καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου, Πανοικτίρμον...»⁵³.

«Πτωχὸς ὁ πλούσιος γίνεται, πτωχίζων τοὺς κακίᾳ πλουτίζοντας...»⁵⁴.

«Θεὸς ὢν εἰρήνης, Πατὴρ οἰκτιρῶν, τῆς μεγάλης δουλῆς σου τὸν Ἄγγελον, εἰρήνην παρεχόμενον ἀπέστειλας ἡμῖν...»⁵⁵.

Τὰ πάντα εὐωδιάζουν ἀπὸ τὸ πανάχραντο Μύρο τοῦ Ἐρχομένου. Τὰ πάντα δοιοῦνται ἀπὸ τὰ θεοπρεπῆ ὕμνο-λογήματα καὶ μελωδήματα, ποὺ μᾶς μεταφέρουν στὴν πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς μεγάλης Ἐορτῆς. Μάλιστα τὰ ἐπαυλαμιθάνομενα προσόρτια Θεοτοκία καθ' ὄλην τὴν διάρκεια τοῦ Δεκεμβρίου ἠμοιάζουν μετὰ κάποιο μελωδικὸ κτύπημα ταλάντου ἢ σήμαντρου, ποὺ προσκαλεῖ σὲ νηφάλια περισυλλογὴ τοὺς πιστοὺς, γιὰ νὰ προσευτερίσουν τὴν ψυχὴ τους τὴν εἴσοδο τῆς Χάριτος τῶν Χριστουγέννων, εἴσοδο μπροστὰ ἀπὸ τὸ πνευματικὸ θησαυροφυλάκιον τῶν ἀρετῶν⁵⁶.

2) Ὑμνολογικὴ ἀδολεσχία.

Στὶς Ἀκολουθίες τῆς προσόρτιας περιόδου, ὅπως προεῖπαμε, εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ ἡ ἐπανάληψι τῶν ἰδίων ὕμνων⁵⁷, τῶν ἰδίων μελωδικῶν γραμμῶν, ὅχι βέβαια ἐπειδὴ εἶχε στερέψει ἡ ἐμπνευσι: τῶν ὕμνογράφων⁵⁸ καὶ δὲν ἐπαρκοῦσαν τὰ τροπάρια. Φαίνεται πὺς πέρα ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ μᾶς κρατοῦν σὲ διαρκῆ ἐγγρήγορσι, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι δύο λόγοι. Ἄφ' ἐνὸς νὰ μᾶς προσφέρουν σ υ ν ε χ ὼ ς ὡ ς στηριγμὸ γιὰ τὸν κόπο τῆς πνευματικῆς προσετοιμασίας τὴν πρόγευσι τῆς ἡδύτητος καὶ «τῆς ὄντως ἀληθινῆς εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως», ποὺ εἶναι: «ὁ ἐν σπηλαίῳ Τεχθεῖς καὶ ἐν φάτνῃ Ἀνακλιθεῖς»⁵⁹.

56. Βλ. ἰδιόμελο τῆς ἐκτῆς Μεγάλης Ὁρας τῶν Χριστουγέννων.

57. Σημειώνουμε τὴν ἀρχὴ τῶν ὕμνων καὶ τίς παραπομπές: «Σπήλαιον εὐτρεπίζου ἡ Ἀμνάς γὰρ ἦκει...» (Μηναιὸν Δεκεμβρίου, ὅπ. π., σσ. 58, 164, 169, 218, 243, 294, 340), «Βηθλεὲμ ἑτοιμάζου εὐτρεπίζέσθω ἡ φάτνη...» (61, 239, 360), «Ἀνόμφευτε Παρθένε, πόθεν ἦκεις;...» (62, 307), «Ἰδοὺ καιρὸς ἠγγικε τῆς σωτηρίας ἡμῶν...» (165, 281, 339), «Ἰπὸ δεξιά: Βηθλεὲμ τὴν τοῦ Θεοῦ μητρόπολιν...» (222, 281, 357), «Μὴ στυγάς, Ἰωσήφ, καθορῶν μου τὴν νηδύν...» (220, 322).

58. Ἡ ἐπιστημονικὴ δεοντολογία θὰ ἀπαιτοῦσε ἴσως νὰ ἀποδώσουμε τὴν ἐπανάληψι τόσο τῶν ὕμνων, ὅσο καὶ τῶν ἰδίων μᾶλλον στερεοτύπων ἐκφράσεων στὴν δέσμευσι: τῆς ποιητικῆς «φόρμας», ποὺ δὲν ἐπιτρέπει ἀνεξάντλητες ἐπιλογές καὶ συνθέσεις. Πάντως ἡ βυζαντινὴ ὕμνογραφία δὲν μᾶς ἔχει συνηθίσει σὲ τέτοια ἐλλειμματικότητα ἐμπνεύσεως καὶ ποιήσεως ἠμοιάζει μετὰ τὸ ἀειθαλὲς «ξύλον» τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς δι-εξόδους τῶν ὕδατων» τῆς Χάριτος. Καὶ οἱ ὕμνογράφοι δὲν εἶναι ἀπλῶς ἐπινοητὲς μᾶς ὑψηλῆς ποιήσεως, ἀλλὰ οἱ ἐμπνευσμένοι ἐκφραστὲς τῶν μυστικῶν ρημάτων τοῦ Λόγου. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε οἱ ὕμνοι δὲν ἀναλθονται μετὰ ἐπιστημονικὴ ἀπλῶς μελέτη ἀποκαλύπτουν τὸν κεκρυμμένο θησαυρὸ τους κατὰ τὴν λειτουργικὴ τους θίωσι.

59. Στὰ αὐτὰ πλαίσια ἐντάσσεται καὶ ἡ σύνθεσι: α) πολ-λῶν κανόνων πρὸς τιμὴν ἁγίων αὐτῆς τῆς περιόδου μετὰ εἰρημὸς τίς Καταβασίες τῶν Χριστουγέννων «Χριστὸς γεννᾶται...». Πρόκειται γιὰ τίς Ἀκολουθίες τοῦ ἁγίου Νικολάου (ΣΤ' Δεκεμβρίου), τῶν ἁγίων Μηνᾶ - Ἐρμογένους - Εὐγράφου (I' Δεκεμβρίου), τῶν Προπατόρων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων β) τῶν

49. Η' ὠδὴ δευτέρου κανόνος ΙΖ' Δεκεμβρίου, ὅπ. π., σ. 236.

50. Γ' ὠδὴ δευτέρου κανόνος, ὅπ. π., σ. 225.

51. Βλ. Δοξαστικὸ Ἐσπερινοῦ, ὅπ. π., σ. 217.

52. Βλ. Συναξάριο τῆς Κυριακῆς πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ὅπ. π., σ. 199 - 204.

53. Ε' ὠδὴ προσορτίου κανόνος, ὅπ. π., σ. 197.

54. Α' ὠδὴ, ὅπ. π., σ. 246.

55. Καταβασία τῶν Χριστουγέννων Ε' ὠδῆς.

Ἄφ' ἑτέρου, εἶναι φυσικό, ἀπό ἀναμονή καὶ ἐκπληξή: γιὰ τὸ μυστήριο τῶν Χριστουγέννων, γὰρ ἔξιστανα: μέσα στὴν χαριεὺση ἔντασι τῆς φιλοχρίστου καρδιάς τους, ἐπαναλαμβάνουν τίς ἴδιες προτροπές γιὰ ἐτοιμασία, εὐτρεπισμὸ καὶ ὑποδοχὴ στοὺς τρισόλθιους ἐκείνους τόπους πού «προσέφερα» ἐνδιαίτημα στὸν Ἐμμανουήλ: ἀπευθύνου τὰ ἴδια ἐρωτήματα στὴν θεοκυήτορα Κόρη καὶ στοὺς ὑπηρετές τοῦ θαύματος (προφήτης Ἡσαΐας, Μάγοι, Ποιμένες, Ἄγγελοι, οὐρανοί, Ἰωσήφ) ὑποδύονται: αὐτὰ τὰ κεχαριτωμένα πρόσωπα, συνθέτουν μὲ τίς ἀπαντήσεις τους τὴν θεολογία τῆς ἐορτῆς⁶⁰, διεξηγηθῶν ὅτι: δὲν μᾶς διέσωσαν τὰ ἱερά Εὐαγγέλια, δηλ. τὰ αἰσθητάματα, τὰ διανοήματα, τοὺς λόγους, τὴν μυσταγωγία τους⁶¹.

Καὶ ὅλα αὐτὰ αἰσθητοποιοῦν τὸ γεγονός ὅτι ἐνοποιεῖται καὶ ἀνακρινᾶται τὸ παρελθόν μὲ τὸ παρόν καὶ τὸ μέλλον. Τοῦτο ἐξάλλου θέλουσιν ἐκφράσσουν μὲ τὴν χρῆσι τοῦ ἐνεστώτος: ὅτι ἡ ἀκτινοβολία τῆς καινῆς ζωῆς πού μᾶς χάρισε ἐφ' ἅπασι ἡ ἐξ ὕψους Ἀγατολή πρὶν 2.000 χρόνια εἶναι ἐν Πνεύματι παρούσα ὡς σημερινὸ γεγονός καὶ ὡς ἐσχατολόγικὸ παρόν, ὡς «ἡμέρα» ἡ ὅποια ἀγέται: μετὰ τὴν Γέννησι: γιὰ νὰ μὴν δύσει ποτὲ πλέον, «εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων».

Ἡ δοξολογικὴ ἀναφορὰ στὸν Τριαδικὸ Θεὸ ἔρχεται ὡς φυσικὴ ἀπόρροια τῆς προσόρτιας θεωρίας «τοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ μεγάλου μυστηρίου»: «Ἄγιος ὁ Θεός, ὁ Πατήρ ὁ ἀναρχός· Ἄγιος Ἰσχυρός, ὁ Υἱὸς ὁ σαρκωθεὶς· Ἄγιος Ἀθάνατος, τὸ παράκλητον Πνεῦμα. Τριάς Ἁγία, δόξα σοι»⁶².

Ἡ εὐδοκία τοῦ Πατρὸς καὶ ἡ οἰκονομία τοῦ Υἱοῦ καὶ ἡ συνεργία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μᾶς προσφέρει: καὶ πάλι τὸν Παράδεισο, (κατὰ ἀνυπέριθτο) τὴν πεμπτουσία τοῦ «καινοῦ» Παραδείσου, «τὸ ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθνήσκειν», «τὸ ξύλον τῆς ζωῆς», «τὸ νέον φυτόν», τὴν ἀνάστασι: τῆς πρὶν πεσοῦσης εἰκόνας, ὅπως φάλλουμε μὲ τὸ προσόρτιο Ἀπολυτικίον:

Προσομοίωσιν Στιχηρῶν κατὰ τὸ «Οἶκος τοῦ Ἐφραθά, ἡ πόλις ἡ ἅγια, τῶν προφητῶν ἡ δόξα, εὐτρέπισον τὸν οἶκον, ἐν ᾧ τὸ θεῖον τίκτεται» (8π. π., σ. 281).

60. Πρβλ. «Θεὸς ἀνθρώποις ἐκ Παρθένου πεφανέρωται, μορφωθεὶς τὸ καθ' ἡμᾶς καὶ θεώσας τὸ πρόσωπυμα» (προσόρτιο Θεοτοκίον, 8π. π., σ. 61).

61. Πρβλ. «Ὁνπερ (Κύριον) καὶ κύψασα ἡ Μήτηρ δουλικῶς προσεκύνησε καὶ προσεφθέγγετο τῷ ἐν ἀγκάλαις αὐτῆς Πῶς ἐνεσπάρης μοι ἢ πῶς μοι ἐνεφύης, ὁ λυτρωτῆς μου καὶ Θεός;» (προσόρτιο Θεοτοκίον, 8π. π., σ. 58) καὶ «Μὴ στυγνάζει, Ἰωσήφ, καθορῶν μου τὴν νηδὺν ὅφει γὰρ τὸ τικτόμενον ἐξ ἑμοῦ καὶ χαρήση καὶ ὡς Θεὸν προσκυνήσεις, ἡ Θεοτόκος ἔλεγε τῷ ἑαυτῆς μνηστήρι...» (προσόρτιο Θεοτοκίον, 8π. π., σ. 220).

62. Ὁπ. π., σ. 280.

«Ἐτοιμάζου Βηθλεέμ· ἡγοικαι πᾶσιν ἡ Ἐδέμ. Εὐτρέπισου Ἐφραθά, ὅτι τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐξήγηθη ἐκ τῆς Παρθένου. Παράδεισος καὶ γὰρ ἡ ἐκείνης γαστήρ, ἐδείχθη νοητός, ἐν ᾧ τὸ θεῖον φυτόν· ἐξ οὗ φαγόντες ζήσομεν, οὐχὶ δὲ ὡς ὁ Ἀδάμ τεθνηξόμεθα. Χριστὸς γεννάται, τὴν πρὶν πεσοῦσαν ἀναστήσω εἰκόνα»⁶³.

Ἡ συγκατάθεσι: τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρὸς γίνεται ἰδική μας ἀνάστασι. Ἡ ἰδική Του πτωχεία - ἐνανθρώπησι: μᾶς ἀντιδίδει τὸν πλοῦτον τῆς θεώσεως. Ἡ Γέννησι τοῦ Ἐμμανουήλ ἀναμορφώνει: μέσα μας τὸ ἀρχαῖο κάλλος τῆς εἰκόνας καὶ σώζει: τὸ γένος μας. Τὸ «Χριστὸς γεννᾶται» σημαίνει: ὅτι «ὁ ἄνθρωπος ἀναγεννάται». Γι' αὐτὸ ἐκτός ἀπὸ τῆ Βηθλεέμ, πού ἔγινε οἶκος τοῦ Ἄρτου τῆς ζωῆς, τὸ «ἐτοιμάζου» ἀπευθύνεται καὶ σὲ μᾶς.

Ἡ προσοχὴ ἐντείνεται. Ἡ ὁμολογία μυσταγωγεῖ, ἀλλὰ καὶ παιδαγωγεῖ εἰς Χριστόν. Μᾶς διδάσκει: πῶς νὰ ὑποδεχθῶμε Ἐκείνον πού μᾶς καταδέχεται, ὑποδέχεται⁶⁴ καὶ ἀναδέχεται, ἀνταποδίδοντάς μας τὴν φιλόανθρωπη, λυτρωτικὴ, σωτήρια Χάρι: Του.

Ἀπὸ τὴν Κ' Δεκεμβρίου προστίθεται μιὰ νέα σειρά κανόνων πού φάλλονται: «ἐν τοῖς Ἀποδείπνοις». Τρία τριώδια, ἕνα διώδιο καὶ ἕνα «ὀκτωάδιο» (πλήρης κανόνας), συνθέσει: Συμεῶν τοῦ λογοθέτου καὶ μεταφραστοῦ ἢ Συμεῶν μοναχοῦ καὶ ὁμολογράφου⁶⁵, μὲ τὸς προσόρτιους κανόνες⁶⁶ καὶ τὰ Στιχηρὰ Προσόμοια τῶν Αἰώνων, ποίημα Ρωμανοῦ τοῦ μελωδοῦ⁶⁷, μᾶς ἐτοιμάζουσι γιὰ

63. Ὁπ. π., σ. 281.

64. Βλ. 8π. π., σ. 252: «Ἐν ἡμεῖς Δεσποτικῆς καὶ ἀθανάτου τραπέζης ἐν πανιχρῷ Σπηλαίῳ ταῖς ὑψηλαῖς φρεσὶ, πιστοί, δευτε ἀπολύσωμεν σεσαρκωμένον Λόγον, ἀπορρήτως μαθόντες· ὃν μεγαλύνουμεν».

65. Ὁπ. π., σ. 282, ὑποσημειώσεις.

66. Οἱ κανόνες τῆς ΚΒ' καὶ ΚΔ' Δεκεμβρίου μᾶς συντονίζουν μὲ τοὺς ἀντίστοιχους τοῦ Ὁρθοῦ τῆς Μ. Πέμπτης καὶ τοῦ Μ. Σαββάτου. Οἱ εἰρημὸι εἶναι μελισματικά οἱ ἴδιοι («τιμηθεῖση τιμᾶται πόντος ἔρυθρός...») καὶ «Κύματι: θαλάσσης...», διαφέρουν στὸ περιεχόμενον, ἐφόσον ἐκφράζουσι διαφορετικὰς καταστάσεις (Γέννησι - Πάθος). Ὡστόσο ὁμοῦ αὐτὴ ἡ σύνθεσι: ἐναρμονίζεται μὲ τὴν προφητεία τοῦ Ἡσαΐα: «Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, Υἱός, καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ» (Ἡσ. Θ', 11). Ὁ ἄγ. Ἀμφιλόγιος Ἰκονίου σχολιάζει: «Ἐὶ τρισόλθιος υἱός, ὅστις ἐπ' ὄμων ἦκει τὴν ἑαυτοῦ βαστάζων ἀρχὴν καὶ οὐ παρ' ἑτέρου ζητῶν αὐτὴν κομίσασθαι» (P.G. 39,40A). Ἐνῶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος παρατηρεῖ: «Ὁδὸ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ (τῷ γὰρ σταυρῷ συνεπαίρεται)» (P.G. 36,313B).

67. Εἶναι συντεθειμένα κατὰ ἀλφάβητον μὲ αὐτόμελο τὸ πρῶτον τροπάριον (Αἱ ἀγγελικαὶ προπορεύεσθε δυνάμεις...) καὶ προσόμοια τὰ ἐπόμενα. Βλ. 8π. π., σ. 293, 305, 324, 337.

τόν Βασιλέα, μᾶς προπέμπουν πρὸς τὴν Βασίλισσα. Μᾶς προωθοῦν πρὸς τὴν ὄλβιο φάτην⁶⁸, πρὸς τὸ ἅγιο σπήλαιον⁶⁹, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν οἱ ἐθιμοτυπίες τῶν γηγένων ἀρχόντων, οἱ ἀποστάσεις πρὸς δημιουργοῦν τὴν ψεύτικη δόξα. Ἡ βιολογική «ἐθιμοτυπία» ἀπαιτεῖ κάτι: ἀσύγκριτα θαυτέρο καὶ ριζικά διαφορετικό: τὴν ἀπαγκίστρωσι: ἀπὸ ὅ,τι γεννᾶ (καὶ γεννᾶται ἀπὸ) τὴν αὐτοδικαίωσι, τὴν συναίσθησι: ὅτι ἀληθῶς ἐπλεόνασε μέσα μας ἡ ἀμικρία, ὅτι εἴμαστε ἀδαμαιοὶ γόνοι. Ὅσοι ἀρνοῦνται τὴν φυσική καταγωγή τους ἀπὸ τὸν πεπτωκότα Ἀδάμ δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη γὰρ ἐπιζητήσουν τὴν πνευματική υἰοθεσία ἀπὸ τὸν Χριστό, τὸ νέο Ἀδάμ.

Ἡ συνειδητοποίηση: ὅμως καὶ ἡ ἐπιζήτησι: δὲν εἶναι μιὰ συναισθηματική ἢ διανοητική ἔξαρσι. Ἀντίθετα, περνοῦν μέσα ἀπὸ τὴν ἀσκητική τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀρνησι: καὶ ὡς κατάφασι: ἄ ρ ν η σ ι - ἀ π ὅ ρ ρ ι ψ ι: τῆς ἀγνωμοσύνης, τῆς ραθυμίας, κάθε ἐμπαθοῦς ρύπου, τῶν σαρκικῶν παθῶν καὶ τῆς ὑλοφροσύνης, τῶν θεδῆλων λόγων' κ α τ ἄ φ α σ ι: α) στήν κάθαρσι: τῆς διανοίας, τῶν αἰσθητηρίων, ὅλης τῆς ὑπάρξεως μὲ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας καὶ τὴν ἐξαγόρευσι - ἐξομολόγησι, β) στήν ἐγρήγορσι: τῆς προσευχῆς, κατὰ μίμησι: τῶν ἀγραυλοῦντων Ποιμένων πρὸς ἀξιώθηκα τῆς θεωρίας τοῦ Γεννηθέντος, γ) στήν δωροφορία κατὰ τὸ πρότυπο τῶν Μάγων (ὡς τρίβλο δῶρο: πίστι, ἐπαινουμένη πράξι: καὶ εὐστοχη θεωρία ἢ πίστι, ἐλπίδα, ἀγάπη), δ) στήν ὑμολόγησι: μὲ τὸ στόμα καὶ τὴν καρδιά «τοῦ ἐν σαρκὶ ἀφικόμενου γεννηθέντα: Χριστοῦ», ε) στήν ἀξιοχρεω τιμῆ πρὸς τὴν μακαριστὴ Θεόπαιδα, τὴν Κόρη τῶν προφητειῶν, «τὴν ἀκηλίδωτον καὶ ὑπέραγον Μητέρα τοῦ Ἐμμανουήλ»⁷⁰, στ) στήν ἐν ἀλλήλοις εἰρήνη καὶ ἁμοφροσύνη⁷¹.

68. Τροπῆριον Ζ' ὡδῆς ΚΔ' Δεκεμβρίου, ὅπ. π., σ. 353.

69. Ἐσπῆριον ΚΒ' Δεκεμβρίου, ὅπ. π., σ. 306.

70. Εἰρήμὸς τῆς Θ' ὡδῆς κανόνος Ἀποδείπων ΚΒ' Δεκεμβρίου, ὅπ. π., σ. 309.

71. Εἶναι ἴσως ἀναγκαῖα ἡ ἐπιλογή καὶ παράθεσι: ἐνδεικτικῶν ὕμνων: «Ἀγνῶμων μηδεὶς καὶ πονηρὸς ζηλότυπος ἔστω τῶν φερόντων νῦν δῶρα Θεῷ δεκτά...» (σ. 309). «Ραθυμίας ὕπνον ἀφ' ἡμῶν θαλώμεθα...» (σ. 296). «Ρύπον πάντα ἐμπαθῆ ἀπωσάμενοι ἐπαξίως τῆς παρουσίας Χριστοῦ γνώμην ἀναλάβωμεν ἔμφρον...» (σ. 283). «Ἀπαγορεύειν σαρκικῶν παθῶν καὶ κόσμου τερπνῶν σπουδάσωμεν' πνευματικῶν δὲ ἀντισχῶμεθα φροντίδων, θεόφρονες» (σ. 325). «Βέδηλον ἔπος ἐκ χειλέων προτένασι πιστοὶ κωλύσωμεν, λόγους εδφῆμους μελετήσαντες» (σ. 325). «Ρύπον τις προστρίψας ἀπορρυφήτω καὶ οὕτω Χριστῷ καθαρὸς τῷ καθαρῷ ψαυέτω» (σ. 314). «Ἀποκενοῦντες ὡς μύρα τὰ δάκρυα τῷ δι' ἡμᾶς Χριστῷ τικτομένῳ σαρκί, σαρκὸς τὰς κηλίδας καθαρῶμεν τῷ ἀχράντῳ καθαρῶς προσιόντες» (σ. 308). «Διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως ἐκπλυθέντες πιστοὶ προσέλθωμεν» (σ. 309). «Ἐν προσευχῇ γρηγορῶμεν, πειρασμοὺς ἀποτρέποντες τοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ καὶ σὺν Ποιμέσι: θεαταὶ τῆς δόξης δειχθῶμεν Χριστοῦ τεχθέντος» (σ. 324).

Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἓνα δολοκληρωτικὸ δόσιμο στὸν Υἱό, ὁ ὁποῖος «ἐδόθη ἡμῖν» (Ἦσ. Θ', 11), καὶ συνοφίζοντα: στὸν προτρεπτικὸ ὕμνο:

«Δεῦτε οἱ πιστοὶ ὑπαντήσωμεν τῷ Κτίστῃ ἡκοντι εἰς γῆν ἐκ Παρθένου ἀνατεῖλαι: ἀγγεῖα λαμπρυνθῶμεν, ἀρεταῖς ἀπαστράψωμεν' τρόμῳ καὶ χαρᾷ ἐτοιμασθῶμεν Χριστὸν ἰδέσθαι θραυθέντα, νοδὸς ὄμμασι, ἡμᾶς θεοῦντα τοὺς δροτοὺς ἄκρα ἀγαθότητι»⁷².

Θέωσι: ἡ ἀπόκρισι: τῆς ἀγάπης τοῦ ζῶντος Θεοῦ στὸ «ἀπόκριμα τοῦ θανάτου» πρὸς ἀπὸ ἀφροσύνη διαλέξαμε: τὸ κοσμοχαρμόσυνο τρισύλλαβο «ἀπήχημα» τῆς προορτίου ὕμνολογίας, τῆς ὕμνολογίας πρὸς θεολογεῖ ἐκφαντορικά τὸ ξένο καὶ παράδοξο μυστήριον, Ἐκεῖνου ὁ ὁποῖος «ἐμμεν εἰς Υἱὸς ἐκ Πατρὸς καὶ Μητρὸς»⁷³.

«Μεταλαμδάνων ὁροσείας, Χριστέ, σαρκὸς Ἄδραμ ἐκ σπέρματος καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος ἔρχη παρασχεῖν καὶ σῶσαι τὴν εἰκόνα καὶ ἀφθαρτίσαι: τὸν Μονογενῆ καὶ γὰρ σε ἰλασμόν ὁ Πατήρ εἰς τὸν κόσμον ἀπέστειλεν»⁷⁴.

«Ὡς ἄνθρωπος ἐφάνης οὐσία οὐ φαντασία, οὐτω Θεὸς τῷ τρόπῳ τῆς ἀντιδόσεως ἢ φύσις, Σῶτερ, ἦνπερ προσεβίλησας...»⁷⁵.

«Ὡσπερ τρίβλο δῶρον μετὰ Ποιμένων καὶ Μάγων πράξιν ἐπαινουμένην καὶ θεωρίαν εὐστοχον νῦν προσάξωμεν πισταί...» (σ. 337). «Ἐκ τῆς Περσίδος Βασιλεῖς χρυσόν, σμύρναν καὶ λίβανον τῷ κυθηέντι Βασιλεῖ καὶ Θεῷ προσήξαν πάλα: ἡμεῖς δὲ νῦν... εὐσεβοφρόνως ἐκ ψυχῆς πιστῶν, ἐλπίδα, ἀγάπην προσφέρωμεν αὐτῷ...» (σ. 325-326). «Στόματι καὶ καρδίᾳ τὸν ἐν σαρκὶ ἀφικόμενον γεννηθέντα Χριστόν... ὕμνολογήσαι: σπεύσωμεν καὶ πιστῶς προσκυνήσωμεν» (σ. 342). «... ἔλεγεν ἡ Ἀπειρόγαμος ἐκπληττομένη: ἦν ὡς Θεοῦ Μητέρα τιμήσωμεν πιστοὶ πάντες καὶ ἐν αἰνέσει συμφῶνως δοξολογήσωμεν» (σ. 336). «Ὡ μακαριστὴ τῆς Θεόπαιδος κοιλία... Ὡ μακαριστοὶ μαστοὶ Παρθένου οὐσπερ θηλάσειεν ὁ τρέφων πνοὴν ἔπασαν...» (σ. 337). «Ἐν ἀλλήλοις εἰρηνεύοντες καὶ τὸ ἐν συμφρονούντες: ὁ γὰρ εἰρήνης πρότανις προέρχεται: Χριστὸς εἰρηνεύσαι: τὰ σύμπαντα...» (σ. 318). «Ἰκανοῦσθω πράξις ἡμῶν τῷ τῆς ψυχῆς ταμείῳ' ὅπως φαιδρῶ τῷ προσώπῳ Χριστῷ τικτομένῳ φάλλωμεν...» (σ. 296).

72. Στιχηρὸ τῶν Αἰῶν τῆς Κ' Δεκεμβρίου, ὅπ. π., σ. 293.

73. Δ' ὡδῆ κανόνος τῆς Κ' Δεκεμβρίου, ὅπ. π., σ. 287.

74. Δ' ὡδῆ προορτίου κανόνος τῆς ΚΒ' Δεκεμβρίου, ὅπ. π., σ. 312.

75. Θ' ὡδῆ προορτίου κανόνος ΚΒ' Δεκεμβρίου, ὅπ. π., σ. 319.

Ἄλλ' ὁ πλοῦτος τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου διέλαμψε⁷⁶ μέσα στήν ἔσχατη πτωχεία τῆς μετὰ τῶν δούλων συναναστρεφῆς, τῆς ἀπογραφῆς κατὰ τὸ δόγμα τοῦ Καίσαρος, τῆς γεννήσεως μέσα στὸ εὐτελέστατο σπήλαιο, στήν φάτην τῶν ἀλόγων, τῆς ἐνεπίσεως μέσα στὰ ταπεινά, πλὴν θεοφόρα σπάργαντα⁷⁷. Αὐτὰ τὰ περὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ σύμβολα τῆς θείας Του συγκαταβάσεως σπαργανώνουν καὶ φιλοξενοῦν τὸ ἀκατάληπτο μυστήριον τοῦ Συγκαταδάντος, ὅπως καὶ οἱ εὐτελεῖς λέξεις ἐπενδύουν τὸν πλοῦτον τῆς Θεολογίας τῆς Γεννήσεως, γίνονται: τὸ ἔσπετρο, τὸ αἶνιγμα, ἡ εἰκόνα...

Ὁ Ἐμμανουὴλ εἶναι ὁ «ζωηφόρος ἄσταχος» ποῦ φέρνει ἢ «ἀνήροτος χώρα» στὴ Βηθλεέμ, γιὰ νὰ θρέψει τίς ψυχές⁷⁸ ἢ ἀναδιδύσασα πηγὴ τῆς ἀθανασίας⁷⁹· τὸ «ἀκένυτον μύρον» ποῦ ἔρχεται νὰ ἀποκενώσῃ ἢ Παρθένος ὡς «νοητὸν ἀλάδαστρον» καὶ νὰ μᾶς γεμίσῃ ἀπὸ τὴν εὐωδία Του⁸⁰· ὁ «ἐπουράνιος ἑμιδρος» ποῦ θὰ τὸν ἐναποστάξῃ ἢ «φωτεινὴ καὶ ἐμψυχος νεφέλη», γιὰ νὰ ἀρδεύσῃ τὴν γῆ⁸¹· τὸ «ἔαρ τῆς Χάριτος» ποῦ ἐναποτίκει ἢ «νοητὴ χελιδών»⁸²· τὸ «καινὸν πῆμα, τὸ κατὰ ψυχὴν» ποῦ ἐπεθύμησε ὁ Δαβὶδ⁸³· τὸ ἄνθος ποῦ ἀνέθαλε ἢ ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ ράβδος⁸⁴.

Μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς συμβολισμοὺς ὁ ὕμνογράφος γίνεται ὁ κορυφαῖος τοῦ παγκόσμιου χοροῦ τῶν ἀψύχων καὶ ἐμψύχων τὸν ὁποῖο συγκαλεῖ καὶ συνθέτει καὶ διευθύνει ὁ ἴδιος, γιὰ νὰ ψάλλῃ, συγχορευόντας μὲ τίς οὐράνιες δυνάμεις, πρὸς τὸν Ἐμμανουήλ: «Δόξα τῇ σῇ οἰκονομίᾳ, τιμῇ, αἴνεσις, μεγαλοπρέπεια καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν»⁸⁵.

76. Βλ. Ὑπακοὴ τοῦ Ὁρθοῦ τῆς ΚΕ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 357.

77. Δοξαστικὸ Στιχηρῶν τῶν Αἰῶνων τῆς ΚΔ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 357.

78. Γ' ὠδὴ προορτίου κανόνος ΚΑ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 298. Βλ. καὶ Ἑσπέριο ΚΑ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 295.

79. Θ' ὠδὴ τριωδίου κανόνος «ἐν τοῖς Ἀποδείπνοις» ΚΓ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 325.

80. Θ' ὠδὴ προορτίου κανόνος Κ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 292.

81. Ἑσπέριο ΚΓ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 322. Βλ. καὶ Θ' ὠδὴ προορτίου κανόνος ΚΑ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 304.

82. Ὁπ. π.

83. «Πῆμα καινὸν ἕπερ πάλαι πιεῖν Δαυὶδ διψῶν ἐπεθύμησεν, ἐν τῇ Σπηλαίῳ πρόεισι βλύσαι Βηθλεέμ καὶ παῖσαι προσγενόμενον ἅπαν δίψος τὸ κατὰ ψυχὴν...», ἔπ. π., σ. 312-313.

84. Ζ' ὠδὴ προορτίου κανόνος Κ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 290.

85. Στιχηρὸ Αἰῶνων ΚΓ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 337.

Ἄλλὰ πέρα ἀπὸ τὴν «ὀρθρινή» Στάσι: τῶν συμβολισμῶν ὑπάρχει καὶ ἡ «λειτουργικὴ» μεγαλοπρέπεια τῆς μυσταγωγίας...

Ὁ πανυπερτέλειος Υἱός, Σοφία, Λόγος καὶ Δύναμις καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς⁸⁶, ἀποδέχεται στὸ πρόσωπο τῆς Μητρός Του τὸ περὶ ἀπογραφῆς δόγμα τοῦ Καίσαρος ὑπογράφοντας τὴν ἰδικὴ μᾶς τέλεια ἄφεισι⁸⁷, ἔρχεται: στὰ ἴδια, μεταξὺ τῶν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Του πλασμάτων, μὲ ἕνα ξένο (παράδοξο, ἀσύλληπτο) τοκετὸ καὶ ὅλους ἐμᾶς τοὺς ἀποξενωμένους ἀπὸ τὸν Παράδεισον μᾶς ἐπαναφέρει: σ' αὐτόν⁸⁸ γίνεται νέον Παιδίον καὶ μᾶς ἐλευθερώνει: ἀπὸ τὴν παλαιὰ παράδασιν⁸⁹ συναναστρέφεται: μὲ τοὺς κατὰ φύσιν δούλους (ἔναντι τῆς θείας κυριότητός Του) γιὰ νὰ μᾶς λυτρώσῃ: ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ ἀλλοτρίου⁹⁰· γεννημένος σὲ ἕνα μικρὸ σπήλαιον ληστῶν ζήτησε καὶ μεγάλυνε ἐμᾶς ποῦ εἴμασταν σπήλαιον ληστῶν μὲ τὰ ἄκαρπα ἔργα τῆς ἀνομίας καὶ εἴχαμε καταντήσῃ: εὐτελέστατο: καὶ μικροί⁹¹· ἀνακλίθηκα στήν φάτην τῶν ἀλόγων καὶ μᾶς ἀνεκάλεσε ἀπὸ τὴν ἀλογία, ἀπὸ τὴν ὀντολογικὴ ἀλλοτρίωσι τῆς πτώσεως ποῦ μᾶς εἶχε ἐμπλέξει: στὰ ἄλογα πάθη, στήν ἐνήδονη καὶ ἀλογη βιολογικότητά⁹²· ἡ ζωὴ σπαργανώθηκε καὶ διασπώντας τὸ σάβανο τοῦ θανάτου ποῦ εἴχαμε ἐγδυθῆ μᾶς ἔδωσε τὸ σφρίγγος τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀφθαρσίας⁹³.

Ὁ πλάνος ἐχθρὸς πληγώθηκε θανάσιμα⁹⁴, ἡ ἐχθρα ἐξουδετερώθηκε, ἡ πύρινη ρομφαία τῶν Χερουδεὶμ ὑποχώρησε⁹⁵, ὁ πλουτῶν θεότητι: διακονεῖ καὶ δωρίζει: τὴν ἀνάπλασι καὶ ἀναγέννησι: στὸν πτωχεύσαντα Ἀδάμ⁹⁶.

Ἀπὸ τὸν «πρόνοο» τῶν ἑορτολογικῶν σταθμῶν τῆς 40ήμερης περιόδου καὶ τὸν «κυρίως ναὸ» τῶν προεόρτιων Ἀκολουθιῶν τῶν τελευταίων ἡμερῶν ἤδη προχωροῦμε πρὸς τὸ «ἱερό» τῆς ἑορτῆς «τῆς κατὰ Σάρκα Γεννήσεως

86. Ὁπ. π., σ. 389.

87. Ἡ ὠδὴ προορτίου κανόνος ΚΑ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 303.

88. Ἑσπέριο ΚΒ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 306.

89. ΣΤ' ὠδὴ προορτίου κανόνος, ἔπ. π., σ. 300.

90. Οἶκος προεόρτιος τῆς Κ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 285.

91. Γ' ὠδὴ κανόνος Ἀποδείπνων, ἔπ. π., σ. 341.

92. Ε' ὠδὴ ΚΑ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 300.

93. Στιχηρὸ τῶν Αἰῶνων ΚΔ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 357.

94. Ζ' ὠδὴ προορτίου κανόνος ΚΑ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 353.

95. ΣΤ' ὠδὴ προορτίου κανόνος ΚΔ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 349.

96. Α' ὠδὴ τριωδίου κανόνος «ἐν τοῖς Ἀποδείπνοις» Κ' Δεκεμβρίου, ἔπ. π., σ. 282.

του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁹⁷.

«Ξενίας δεσποτικής και ἀθανάτου τραπέζης ἐν πενιχρῷ Σπηλαίῳ ταῖς ὑψηλαῖς φρεσί, πιστοί, δεῦτε ἀπολαύσωμεν, σεσαρκωμένον Λόγον ἀπορρήτων μαθόντες, ὃν μέγαλύνομεν»⁹⁸.

3) Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων Ὁρῶν.

Ἄν κάποτε ὁ πνευματικός πρόπαππος τῶν πιστῶν, ὁ δικαιομένος χάρις στήν πίστι τοῦ Ἀβραάμ «ἐξένισε» τήν Ἁγία Τριάδα, τώρα ἕμως «ξενίζει» και διατρέφει τοὺς ἀπογόνους του ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, ὁ Εἷς τῆς Τριάδος, «ὁ Ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς» (Ἰωάν. ΣΤ', 51).

Ποιά εἶναι ἡ «δεσποτική ξενία»; Ἀσφαλῶς «ἡ κατὰ σάρκα Γέννησις τοῦ Κυρίου και Θεοῦ και Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», ὥστε ὁ «ἀγιάζων και οἱ ἀγιαζόμενοι» νὰ εἶναι «ἐξ ἑνὸς πάντες» (Ἐβρ. Β', 11), ὅπως ἀναφέρει τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα τῆς Μεγάλης Ἐνάτης Ὁρας τῶν Χριστουγέννων.

Ἡ Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων Ὁρῶν, ποὺ φάλλονται τὴν παραμονή ἢ ἔκτακτα τὴν προπαραμονή τῆς ἐορτῆς, κατεργάζεται μέσα μας δεῦτερη αὐτὴν τὴν δίψα και τὴν πείνα τῆς δικαιοσύνης, μᾶς ἐορθεῖ νὰ συνειδητοποιήσουμε τὸ μυστήριό τῆς ζωῆς μας, ποὺ εἶναι: ὁ Ἐμμανουήλ.

Α'. Ἡ ἀμειψότητα τῆς ἀναφορᾶς τοῦ ψαλμωδοῦ (68. πρῶτο ψαλμὸς Πρώτης Ὁρας) πρὸς τὸν Θεὸ διοχετεύεται και σὲ μᾶς. Ἡ λαμπάδα τῆς προσευχῆς τοῦ Δαβὶδ, ἀσβεστη ἀπὸ τότε ὡς σήμερα, σὲ μὴ ἱστορικὴ διαδοχὴ και ἀδιάσπαστη συν-έχεια, διεγείρει τίς καρδιές, τὸ νοῦ, τὴν θέλησι ὅλων τῶν πιστῶν «ἐν οὐρανοῖς και ἐπὶ γῆς», ποὺ τὰ πνεύματά τους ὀρθοῦν και παρίστανται: πρῶτ' πρῶτ', πρὶν ἀκόμη ροδίσει ἡ αὐγὴ, δεητικά: «Τὰ ρήματά μου ἐνώτισαι, Κύριε, σύνες τῆς κραυγῆς μου, πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου, ὁ βασιλεὺς μου και ὁ Θεός μου» (Ψαλμὸς Ε').

Ποιὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς Θεός; Μᾶς τὸν ὑποδεικνύει ὁ δεῦτερος κατὰ σειρά ἀναγιγνωσκόμενος ψαλμὸς:

97. Ὁπ. π., σ. 378. Πρβλ. Μεγ. Ἀθανασίου «Εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῆς Ἁγίας Μαρίας και εἰς τὸν Ἰωσήφ», Ρ.Γ. 28, 953C-D: «Καλὸν γὰρ λοιπὸν συνιδεῖν και τὸν Ἰωσήφ πληροφορούμενον και τὸν οἰκίσκον ἔνθα ἡ Παρθένος ἀπεκύνθη τῆς Ἐκκλησίας τὸν τύπον δεχόμενον» ὅπου θυσιαστήριον μὲν ἡ φάτνη, ἐφημερευτὴς δὲ ὁ Ἰωσήφ, διάκονοι δὲ οἱ ποιμένες, ἱερεῖς οἱ ἄγγελοι, ἀρχιερεὺς ὁ Κύριος, θρόνος ἡ Παρθένος, κρατῆρες οἱ μάγοι, ἀναβόλαιον ἡ ἐνανθρώπησις, ῥιπιστῆρες τὰ χερουβὶμ, δίσκος τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ Πατὴρ δισκοκάλυμμα».

98. Ὁπ. π., σ. 319.

«Ἐξηρεύετο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν... Ὁρατός κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων... Περιζῶσαι τὴν ρομφαίαν σου ἐπὶ τῶν μηρῶν σου, Δυνατέ... Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ράβδος ἐθθότητος ἢ ράβδος τῆς βασιλείας σου. Ἠγάπησας δικαιοσύνην και ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε, ὁ Θεός (= ὦ Θεέ), ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου...». (Ψαλμ. ΜΔ').

Ὁ ψαλμὸς αὐτὸς εἶναι μεσσιανικός, μὲ σχεδὸν ἰσοδερῆ ἀναφορὰ στὴ Νύμφη τοῦ βασιλέως Θεοῦ, τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ και τὴν κατεξοχὴν θυγατέρα τοῦ Βασιλέως, τὴν Θεόπαιδα και Θεοτόκο Μαρία. Τὴν ἔσωθεν δόξα και τὸ κάλλος Τῆς ἐπεθύμησε «ὁ ὄρατος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων» και ἀφοῦ σαρκώθηκε στὴν ἀπορρη γαστέρα Τῆς, πρόσφερε στὴν ἀνθρωπότητα τὴν μοναδικὴ και ἀναφαίρετη χαρὰ, τὸ: «Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεός Ἰακώβ» (ψαλμὸς ΜΕ', ὁ τρίτος κατὰ σειρά ψαλμὸς τῆς Πρώτης Ὁρας).

Ἡ Ἐκκλησία μνημονεύει μὲ ξεχωριστὴ συγκίνηση τὴν Βηθλεέμ στὴν Ἀκολουθία τῆς Πρώτης Ὁρας. Ἡ Παρθένος ἀποτελεῖ βέβαια τὴν ἔμψυχη μητρόπολι τοῦ Θεοῦ, ἡ Βηθλεέμ ὡστόσο γίνεται κι αὐτὴ μητρόπολι⁹⁹, ἄψυχη, ἀλλὰ ἐνδοξη, ὅπως τὴν ὀραματίσθηκε ὁ προφήτης Μιχαίας 8 αἰῶνες πρὶν (κεφ. Ε', 1-3).

Τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα (Ἐβρ. Α', 1-12) προσφέρει μὴ χριστολογικὴ μυσταγωγία μὲ βάσι παλιδιαθηκικῆς - ψαλμικῆς - προφητεῖας, μεταξὺ τῶν ὁποίων και τοῦ προαναφερθέντος 44ου ψαλμοῦ.

Β'. Ὁ πρῶτος ἤδη ψαλμὸς τῆς Τρίτης Ὁρας, ὁ 68ος (ΕΣΤ') ἀπαντᾷ στὰ αἰτήματά μας τῆς Πρώτης Ὁρας¹⁰⁰ μὲ τίς προφητικῆς εὐχές: «ὁ Θεός οἰκτιρήσαι ἡμᾶς και εὐλογήσαι ἡμᾶς» ἐπιφάνει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς και ἐλεήσαι ἡμᾶς. Ὑπάρχει μὴ συγκεκριμένη προσοπτικὴ: ἡ Θεοφάνεια, ποὺ προσφέρει: σὲ μᾶς τὴν σωτήρια θεογνωσία: «τοῦ γνῶναι ἐν τῇ γῆ τὴν δδὸν σου, ἐν πάσιν ἔθνεσι τὸ σωτήριόν σου» (ψαλμ. ΕΣΤ', 3).

Ὅλα ἕμως αὐτὰ δὲν συνιστοῦν μόνο μὴ εὐχὴ, ἀλλὰ και μὴ δεδαιότητα: στὴν Σιών, τὴν Ἰουδαία, ὁ προφητάναξ Δαβὶδ προσεῖ τὸν Ὑψιστο νὰ γεννάται ἄνθρωπος

99. Ὁ ἅγ. Σωφρόνιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ποὺ συνέθεσε τὰ Ἰδιόμελα, ἀναφέρεται ιδιαίτερα στὴν Θεοτόκο και τὴν Βηθλεέμ, ἐναρμονισμένους μὲ τὰ Ἀναγνώσματα τῆς Πρώτης Ὁρας.

100. «Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου και διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου», «Χριστέ, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν... σημειωθῆτω ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, ἵνα ἐν αὐτῷ ἀφώμεθα φῶς τὸ ἀπόσειτον».

καὶ νὰ τελεσιουργεῖ τὴν ἀναγέννησι τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ Σιών δὲν θὰ ἀποτελεῖ πλέον τὴν πρωτεύουσα τοῦ —ἔστω, θεοκρατικοῦ— κράτους τοῦ Ἰσραήλ. Γίνεται τὸ σύμβολο τῆς Ἐκκλησίας, τῆς κοινῆς γιὰ ὅλα τὰ ἔθνη Μητέρας¹⁰¹. Αὐτὸ τὸ μήνυμα τῆς εὐσπλαχνοῦ Οἰκονομίας διατρέχει καὶ τὸ προφητικὸ ἀνάγνωσμα ὡς προεξαγγελία καὶ προῖστορία, καὶ τὸ ἀποστολικὸ ὡς ἐκπλήρωσι καὶ ἱστορικὸ γεγονός:

«Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. . . Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη» (Βαρούχ, Γ', 36 καὶ 38)¹⁰².

Ἡ καθολικότητα τῆς προσδοκίας «πληροῦται» ἀπὸ τὴν καθολικότητα τῆς σωτηρίας, τῆς υἰοθεσίας ἀπὸ τὸν Θεὸ «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», τῆς ἐνώσεως σὲ ἓνα σῶμα, στὸ σῶμα τοῦ ζώντος Χριστοῦ:

«Πάντες γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐδαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδώσαθε. . . Πάντες ὑμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. Γ', 26).

Γ'. Καὶ τοῦτο τὸ ἀναπάντεχο, τὸ ἀκατάληπτο, τὸ ἀδιανόητο, τὸ ὑπερεκπερισσὸ τῆς νοσταλγίας μας γιὰ ζωὴ (γιὰ τὴν Ζωή), γιὰ εἰρήνη (γιὰ τὴν ὄντως Εἰρήνη), γιὰ χαρὰ (γιὰ τὴν ὄντως ἀληθινὴ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασι), γιὰ ἀγάπη (γιὰ Κεῖνον ποῦ εἶναι ἀγάπη) κ.ο.κ.· τοῦτο τὸ ξέγον καὶ παράδοξον τῆς θεϊκῆς πρὸς ἡμᾶς συγκαταβάσεως διεγείρει: μέσα μας μιὰ ἱερωργία: τὸ «ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας» καὶ τὸ «εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ»:

«Δεῦτε πιστοὶ ἐπαρθῶμεν ἐνθέως καὶ κατιδῶμεν συγκατάδοσιν θεϊκὴν. . . κρᾶζοντες· ἐν ὑψίστοις δόξα Θεῷ τῷ ἐν Τριάδι, δι' οὗ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία ἐπεφάνη. . .»¹⁰³.

Ἐκπροσωπούμενοι ἀπὸ τοὺς Ποιμένες, ἀκοῦμε τὸ εὐαγγέλιο τῆς μεγάλης χαρᾶς, ὅτι τὸ σκλήνωμα τοῦ Θεοῦ, ἔχει ὅπου ἐστάθηκε ὁ Θεὸς καὶ ἡ κιδωτὸς τοῦ ἀγιάσματος Του, ἡ Παναγία, εἶναι ὁ τόπος τοῦ Ἐφραθά, ἡ Βη-

101. Μετὰ αὐτὸ τὸ πνεῦμα καὶ ὁ 86ος καὶ ὁ 50ὸς ψαλμὸς, ἐξυμνώντας τὴν δόξα τῆς Σιών, σκιαγραφοῦν τὸ μεγαλεῖο τῆς νέας καὶ μουσικῆς Σιών.

102. Σὲ ὑποσημείωση τοῦ Μηναίου ἐπεξηγεῖται γιατί ἀναφέρεται ὡς περικοπὴ ἀπὸ τὸν προφήτη Ἰερεμία: «Ἡ περικοπὴ αὕτη οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς καθ' αὐτὸν προφητείας τοῦ Ἰερεμίου, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρως ἐπιγραφομένου βιβλίου τοῦ Βαρούχ, ἐκ πέντε Κεφαλαίων συνισταμένου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Βαρούχ οὗτος ὑπῆρχε τοῦ προφήτου Ἰερεμίου γραμματεὺς, διὰ τοῦτο καὶ ἡ τοῦτου προφητικὴ αὕτη περικοπὴ ἐπιγράφεται: τῷ ἐκείνου ὀνόματι».

103. Ἰδιόμελο τῆς Ἐκτῆς Ὁρας.

θλεσέμ¹⁰⁴. Μαζί τους καὶ μαζί με τοὺς Μάγους¹⁰⁵ προσερχόμαστε καὶ προσκυνούμε, καὶ μᾶς καθιστᾷ «δασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸν εἰς περιποίησιν» (Α' Πέτρου Β', 9).

Διὰ τοῦ Ἐμμανουήλ¹⁰⁶, χάρις στὸν Ἐμμανουήλ, ὡς ἀδελφοὶ τοῦ Ἐμμανουήλ¹⁰⁷, ὅλες οἱ φυλὲς τῆς γῆς εὐλογοῦνται, καὶ κάθε πιστὸς ἐξομολογεῖται: τίς θεῖες εὐλογίες ποῦ ἀπαρτῆται ἀπὸ τὸ πενιχρὸ λίκνο τοῦ Ἀχωρητοῦ καὶ χωρητοῦ, τοῦ ἀπροσίτου καὶ προσίτου:

«Ὁ κατοικῶν ἐν δογηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου, ἐν σκέπη τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀδύσηθησεται. Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ ἀντιλήπτωρ μου εἶ καὶ καταφυγὴ μου, ὁ Θεός μου, καὶ ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν...» (Ψαλμ. ΡΑΑ').

Δ'. Ὁλη ἡ ὀρθρινὴ λατρευτικὴ σύναξι μυσταγωγεῖται ἀπὸ τὸν μυστολέκτη ὑμνωδὸ καὶ τὸν μυστιπόλο ψαλμωδὸ στὸ θαῦμα τῆς παντοδύναμης ἀγάπης τοῦ Θεανθρώπου:

«Σήμερον¹⁰⁸ γεννᾶται ἐκ Παρθένου ὁ δρακὶ τὴν πᾶσαν ἔχων κτίσιν. Ράκει: καθάπερ βροτὸς σπαρ-

104. Βλ. τὸν δεῦτερο ψαλμὸ τῆς Ἐκτῆς Ὁρας (ΡΑΑ').

105. Τὸ «Ἐθαγγέλιον», περικοπὴ ἀπὸ τὸ κατὰ Ματθαῖον (Β', 1-12), ἀναφερόμενο στὴν ἱερὴ περιπέτεια τῶν Μάγων καὶ τὴν ζηλοφθονία τοῦ Ἡρώδη, ἱστορεῖ ὅτι προϊστάμενοι σκιδωδῶς οἱ δύο πρώτοι ψαλμοὶ τῆς Ἐκτῆς Ὁρας (ΡΑ' καὶ ΡΑΑ') καὶ ἰδίως ὁ ΡΑ': «Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται: Αἰθίοπες καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξουσι (πρβλ. «τεθνῆκασι οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου», Ματθ. Β', 20). Βασιλεῖς θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα προσοίσουσι· βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβὰ δῶρα προσάξουσι· καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς...».

106. Τὸ προφητικὸ ἀνάγνωσμα τῆς Ἐκτῆς Ὁρας εἶναι ἀπὸ τὸν προφήτη Ἡσαΐα, ὁ ὁποῖος ἐν Πνεύματι «προέλαβε» τὴν σάρκωσι τοῦ ἀρρήστου Λόγου πρὶν 750 χρόνια: «Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ λήφεται καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ» (Ζ', 14). Αὐτὸ εἶναι τὸ θεόδοτο σ η μ ε ῖ ο γιὰ τὸ ὅποιο παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ μετὰ τὸν ΠΕ' ψαλμὸ, τὸν τρίτο τῆς Ἐνάτης Ὁρας.

107. Βλ. ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα τῆς Ἐνάτης Ὁρας (Ἐβρ. Β', 11-18).

108. Ὁ πιστὸς μέσα στὸ διαρκὲς παρὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς - λατρευτικῆς ζωῆς προσεγγίζει τὸ μεγαλεῖο τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεανθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀγιάζει καὶ τὸ δικό μας «σήμερα». Ἀκόμη, ἐθίζεται: στὴν ὑπέρβασι τῶν ὀρθολογικῶν ἀπαιτήσεων καὶ ἐμπιστεύεται σ' Αὐτόν ποῦ εἶναι «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος» (Ἀποκ. Α', 8), «γῆθες καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἐβρ. ΙΙ', 8), ὥστε μετὰ τὴν Χάρι τοῦ Παναγίου Πνεύματος νὰ μᾶς μεταδίδει: σήμερον ἔτι μᾶς χάρισε ἐφ' ἅπαξ στὸ ἱστορικὸ παρελθόν.

γανούται ὁ τῆ οὐσία ἀναφήρις. Θεὸς ἐν φά-
τῃ ἀνακλίνεται, ὁ στερῶσας τοὺς οὐρα-
νοὺς πάλα· κατ' ἀρχάς. Ἐκ μαζῶν γάλα τρέφεται·
ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ μάννα ὁμορίσας τῷ
λαφ. Μάγους προσκαλεῖται ὁ Νυμφίος τῆς
Ἐκκλησίας, δῶρα τούτων αἶρει· ὁ Υἱὸς τῆς
Παρθένου...¹⁰⁹.

Ἀποφατικά καὶ καταφατικά ἡ Ἐκκλησία θεολογεῖ τὸ
μυστήριον τοῦ Νυμφίου Τῆς. «Ὀλη ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ
Διαθήκη ἀνακεφαλαιώνονται· σὲ τοῦτο τὸ Δοξαστικό. Ἡ
δημιουργὸς Σοφία τοῦ Πατρὸς, ὁ ἀναφῆς Υἱὸς, ὁ Μεγά-
λης Βουλῆς Ἄγγελος, ὁ Αὐτρωτῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ
τῆν φαραωνικῆ δουλεία, ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν, ὁ Σω-
τῆρ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας· αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς
τῆς Παρθένου, τὸ Παῖδιον τὸ ὁποῖο «ἐδόθη ἡ-
μῖν» «ὁ δὲ ἡμᾶς γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου»¹¹¹.

109. Ὁ Κανονάρχος «ἐδλαδῶς καὶ μετὰ μέλους ἀναγι-
νώσκει» αὐτὸ τὸ Ἰδιόμελο - Δοξαστικό «ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ». Εἶναι ὁ «Ἄγγελος» ποὺ εὐαγγελίζεται στοὺς Ποιμένες καὶ
στὸν λαὸ ὅτι ὁ Ἐμμανουὴλ βρίσκεται ἀνάμεσά μας, καθὼς
εἴμαστε συναγμένοι στὸ ὄνομά Του.

110. Βλ. τὸ προφητικό Ἀνάγνωσμα τῆς Ἐνάτης Ὁρας.
Αὐτὸ τὸ Παῖδιον, γὰρ τὸ ὁποῖο ὁμιλεῖ ἐν Πνεύματι
ὁ πέμπτος Ἐθαγγελιστής, ὀνομάζεται· «θεὸς ἰσχυρὸς (πρὸβλ.
στὸν τρισάγιο ὕμνον τὸ «Ἅγιος Ἰσχυρὸς»), ἐξουσιαστής, ἀρχὼν
εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος». Ὁ προφήτης Ἡσαΐας
ξεκάθαρα προεαγγελίζεται τὴν χριστολογία τῶν Πατέρων, ὁ-
μιλεῖ γὰρ τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος, ὅπως τὸν ὁμολογεῖ ὁ φαλιμ-
δός, ὁ προαιώνιος Υἱὸς (βλ. «ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέν-
νησά σε» φαλιμ. ΡΘ', 3) καὶ συγχρόνως ἱερεὺς κατὰ τὴν τά-
ξιν Μελχισεδέκ, δηλ. ἀμήτωρ ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἀπάτωρ
ἀπὸ τὴν Παναγία Μητέρα, ἀγενεαλόγητος ὡς Θεὸς (φαλιμ.
ΡΘ'). Εἶναι ἡ λύτρωσις, ὁ λυτρωτῆς ποὺ ἀπέστειλε ὁ Θεὸς
στὸν λαὸ του, μετὰ τὴν αἰώνια διαθήκη, μετὰ τὸ ἅγιον καὶ φοβε-
ρὸν ὄνομα, «τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα» (φαλιμ. ΡΙ', ὁ δεῦτερος τῆς
Ἐνάτης Ὁρας).

Θὰ μπορούσαμε νὰ ἐπεκταθοῦμε καὶ στὸν τρίτο φαλιμ (ΠΕ')
μετὰ χριστολογικῆ ἐρμηνεία δρισμένων στίχων του, ποὺ ἀναφέ-
ρονται στὴν περιπέτεια τοῦ Παῖδος Κυρίου (ὅπως
ἀπεκάλεσαν οἱ προφῆτες τὸν Κύριον ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη
φύσιν του) ἀπὸ τὸν Ἡρώδη καὶ τοὺς στρατιῶτες του.

111. Τὸ Θεοτοκίον τῆς Ἐνάτης Ὁρας «Ὁ δὲ ἡμᾶς γεν-
νηθεὶς ἐκ Παρθένου καὶ σταύρωσιν ὑπομείνας Ἀγαθός...» ἐκ-
φράζει ὅτι καὶ οἱ προφῆτες, ὅταν λέγουν· «Παιδίον ἐγεννήθη
ἡμῖν... οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ... Με-

Οἱ πιστοί, μέσα στὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία, διώ-
κουν τὴν προσωπικὴ ἀμεσότητα τῆς κοινωνίας μετὰ τὸν ἐν
σηλαίῳ Τεχθέντα. Εἶναι ὁ Κύριός μου, ὁ Κύριός σου,
ὁ δὲ ἡμᾶς, ὁ μεθ' ἡμῶν Θεός, «Θαυμαστός σύμβουλος...
ἀρχὼν εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος» (Μασσορ.
Ἡσαΐας Α', 6 [5]). Ἀποτελοῦμε τοὺς ἀδελφούς τοῦ Ἰη-
σοῦ, γιὰ τὴν Ἐκεῖνος προσέλαβε τὴν δική μας φύσιν, ἔγινε
ἕμους σὲ ὅλα (ἐκτὸς ἁμαρτίας) μετὰ καὶ δὲν ἐπαισχύ-
νεται· ὀνομάζοντάς μας ἀδελφούς Του (Ἐβρ. Β', 11-18).
Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινε Παιδίον καὶ δόθηκε σὲ μᾶς, ὅπως
προφητεῖ· ὁ Ἡσαΐας, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς εἴμαστε τὰ παιδία
ποῦ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς Πατὴρ, ὅπως συμπληρώνει ἡ περι-
κοπὴ ἀπὸ τὴν πρὸς Ἐβραίους Ἐπιστολή...

Τὶ ἀπομένει μετὰ ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴν λατρευτικὴ ἔ-
ξαρσι; «Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν προαιώνιον Λόγον ἐν
σηλαίῳ ἔρχεται· ἀποτεκεῖν ἀπορρήτως»,
θὰ σημεῖνε γιὰ τελευταία φορὰ τὸ προεόρτιον σήμεντρο,
σὲ κάθε ὀρθόδοξο Ναό. Σὲ κάθε ἅγιο Βῆμα θὰ εὐτρεπι-
σθῆ καὶ ἀπὸ μὴ νέα Βηθλεέμ, ἡ Προσκυμιδῆ. Κι ἔξω
ἀπὸ τὸ Ἱερό θὰ συναχθοῦν ἐπιτέλους οἱ ἔμφυχοι Βη-
θλεέμ, οἱ πιστοί, ὅσοι μέσα στὴν προεόρτια ἐτοιμασία
ἐπιμελήθηκαν τὴν ἐν κρυπτῷ ἐργασία τῶν Μακαρι-
σμών. Αὐτοί, οἱ λίγοι ἢ πολλοί, θὰ συμπάλουν τὸ «Ἡ
Παρθένος σήμερον τὸν υπερουσίον τίκεται»
ὄχι· σὰν μιὰ ἐκκλησιαστικὴ εἶδησι, ἀλλὰ σὰν μιὰ ἐξο-
μολόγησι· τῆς προσωπικῆς σχέσεώς τους μετὰ τὸν Ἐμμα-
νουὴλ. Αὐτοὶ ἔχουν τὸ πρῶτο δικαίωμα κατὰ Χάριν
νὰ ἀνθομολογήσουν μετὰ εὐγνωμοσύνη στὸν Κύριον τῆς
καρδιάς τους· «Ἡ γέννησίς σου, Χριστὲ ὁ Θεός, ἀνέτειλε
τῷ κόσμῳ τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως...».

Ἄρχιμ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΚΙΑΡΗΣ

Ἱεροκήρυξ

γάλη ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον»
(Ἡσ. Θ', 5,6), (ἀναφέρεται κατὰ τοὺς Πατέρες στὴν σταύ-
ρωσι, στὸν Σταυρὸ μετὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε «ἡ εἰρήνη ἡμῶν» καὶ
«ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν»). Ὁ Σταυρὸς ἀποτελεῖ τὴν
ράβδον τῆς δυνάμεως μετὰ τὴν ὁποία κατακυριεύει τοὺς ἐχθρούς,
ὅπως λέγεται στὸν φαλιμ ΡΘ', ὅπου καὶ συμπληρώνεται· «με-
τὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου, ἐν ταῖς λαμπρό-
τησι τῶν ἁγίων σου» (προκαταγγέλλει τὴν Δευτέρα ἴσως Πα-
ρουσία, ὅταν θὰ λάμψει στὸ κέντρο τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων ὁ
Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ «σημεῖον» Του, ἡ «ἀρχὴ» Του, ὁ
Τίμιος Σταυρὸς).

BANKOUBER 1983

ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ*

3. Ἡ διακονία καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας¹⁷.

Ἐνας τομέας δραστηριότητος, πού καὶ αὐτὸς ἀποτελεῖ μέρος τῆς μόνιμης ἡμερησίας διατάξεως τοῦ Π.Σ.Ε., εἶναι ἐκεῖνος πού ἀναφέρεται στὴ διακονία καὶ τὴν κοινωνικὴ δρᾶσι. Πρόσφατα σὲ πολλὰ κείμενα τοῦ Π.Σ.Ε., ἡ διακονία χαρακτηρίσθηκε σὰν μία «λειτουργία μετὰ τὴν Λειτουργία», σὰν μία προέκτασις τῆς Εὐχαριστίας, γιὰτὶ μόνο ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ ἀποβῆ ἡ ἀπτή ἐκείνη ἐκφρασις μιᾶς ἀλληλοβοηθούμενης πραγματικῆς κοινωνίας. Ἔτσι καὶ ἡ Συνέλευσις τοῦ Βανκούβερ, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν βασικὴ αὐτὴ ἀρχὴ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ διακονία εἶναι ἀναπόσπαστο μέρος τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας, πού βρίσκει τὶς ρίζες τῆς σ' αὐτὴν τὴν ζωὴ καὶ τὶς πράξεις τοῦ Χριστοῦ, δήλωσε ὅτι οἱ Ἐκκλησίες μὲ τὸ διακονικὸ καὶ κοινωνικὸ τους ἔργο πρέπει νὰ ἀποβλέπουν στὴν οἰκοδομὴ τῆς ἀνθρώπινης υπάρξεως στὸ σύνολό τῆς θεραπεύοντας ὄχι μόνο ὑλικές, ἀλλὰ καὶ φυσικὲς καὶ πνευματικὲς ἀνάγκες. Στὰ πλαίσια αὐτὰ οἱ Χριστιανοὶ ὄχι μόνο ὀφείλουν νὰ κάμουν μετόχους τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν πού τοὺς χάρισε ὁ Θεὸς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι τὰ στεροῦνται, ἀλλὰ καὶ μὲ συγκεκριμένους πράξεις νὰ συμβάλουν στὴν δημιουργία μιᾶς κοινωνίας, πού θὰ ἀγκαλιάζει ὅλους ἐκείνους πού, λόγῳ στερήσεων, ἀναπηρίας, προχωρημένης ἡλικίας καὶ μοναξιάς, ζοῦν στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς.

Μέσα στὰ ἴδια πάντοτε πλαίσια καὶ σὲ μία προσπάθεια γιὰ δικαιοσύνη καὶ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, ἡ Συνέλευσις κάλεσε τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἀντισταθοῦν σὲ κάθε κατάχρησι τυραννικῆς ἐξουσίας, ἰδίως ὅταν αὐτὴ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξασκεῖται ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τείνει νὰ ἐξουθενώσῃ τὸν ἄνθρωπο. Βέβαια «οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ»

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 545 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

17. Βλ. Healing and sharing life in Community, WCC—Sixth Assembly document No GR-4. Final report καὶ Struggling for Justice and human dignity, WCC—Sixth Assembly document No GR-6. Final report revised.

(Ρωμ. 13,1-2), ἐδόθη ὅμως ὡς δαμόκλειος σπάθη κατ' ἐκείνων πού προσφέρουν λατρεία στὰ εἰδῶλά τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθοράς. Ὅταν ὅμως ἡ ἐξουσία αὐτὴ γίνεται πρόξενος πολιτικῆς βίας, φυλετικῶν διακρίσεων, γενοκτονίας καὶ ἄλλων μορφῶν στερήσεων καὶ ἀδικίας, τότε οἱ Ἐκκλησίες ὀφείλουν νὰ ἀντισταθοῦν στὶς δαιμονικὲς αὐτὲς δυνάμεις τοῦ θανάτου, κηρύττοντας τὸν Χριστό, τὴν ζωὴ τοῦ κόσμου ὡς Κύριο πού βρίσκειται ὑπεράνω τῶν εἰδώλων τῆς ἐποχῆς μας.

*

Κατακλείοντας τὸ κεφάλαιο τοῦτο τῆς προβληματολογίας τοῦ Βανκούβερ θὰ ἦταν ἴσως σκόπιμο νὰ ἀναφέρομε καὶ τὴν προσπάθεια πού κατέβαλε ἡ ἔβδομη Ὁμάδα προβληματισμοῦ στὸ θέμα τῆς παιδείας¹⁸ μὲ εἰδικὴ ἔμφασι ἐπὶ τὸν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἀνάπτυξι μιᾶς σωστῆς καὶ συγχρονισμένης, θύραθεν καὶ θεολογικῆς, ἐκπαιδεύσεως, ὡς καὶ τὸν προβληματισμὸ τῆς ἕγδοης Ὁμάδας, πού ἀσχολήθηκε μὲ τὸ θέμα τῆς «ἀπευθύνου καὶ πειστικῆς ἐνημερώσεως καὶ ἐπικοινωνίας», σὰν ἐνὸς μέσου προωθήσεως τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως¹⁹.

1. Οἱ προτεραιότητες τοῦ Π.Σ.Ε. κατὰ τὴν προσεχῆ ἑπταετία.

Ἡ παραπάνω σκιαγράφησις τῆς προβληματολογίας τοῦ Βανκούβερ, δίνει, ἐλπίζω, μία ἀμυδρὴ ἰδέα περὶ τῶν ἄμεσων, ἢ πιὸ μακροπρόθεσμων, στόχων τοῦ Π.Σ.Ε., κατὰ τὴν προσεχῆ ἑπταετία. Ἦδη ἡ Συνέλευσις, ἔπειτα ἀπὸ πρότασι τῆς Ἐπιτροπῆς Προγραμματισμοῦ²⁰ ἔθεσε σὰν βᾶσι τῆς περαιτέρω δραστηριότητος τοῦ Π.Σ.Ε. τὶς ἐξῆς προτεραιότητες:

18. Learning in Community, WCC—Sixth Assembly doc. No GR-7. Final report.

19. Communicating credibly, WCC—Sixth Assembly doc. No GR-8. Final report.

20. Report of the Programme Guidelines Committee, WCC—Sixth Assembly doc. No PG-6.

1. Ἡ ἀναζήτησις τῶν μέσων πού θά ὀδηγήσουν τίς Ἐκκλησίες πρὸς μία ὁρατὴ ἐνότητα, πρέπει νὰ παραμείνῃ στὸ ἐπίκεντρο τῆς δραστηριότητος τοῦ Π.Σ.Ε. Ἀπαραίτητη ὁμῶς προϋπόθεσι γιὰ τὴν πορεία πρὸς τὴν ἐνότητα αὐτή, εἶναι μία ἀπὸ κοινοῦ διατύπωσις περὶ τοῦ πῶς ἐννοοῦμε σήμερα τὴν Ἀποστολικὴ πίστι.

2. Ἡ προώθησις οἰκουμενικῶν σχέσεων μεταξὺ Ἐκκλησιῶν, κοινότητων καὶ οἰκουμενικῶν ὀργανισμῶν, σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, πρέπει νὰ ἀποβῆ ἓνας ἀπὸ τοὺς κυριώτερους στόχους τοῦ Συμβουλίου κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη.

3. Ἡ θεολογικὴ ἔρευνα, πού ἤδη γίνεται διὰ μέσου ποικίλων προγραμμάτων τοῦ Π.Σ.Ε. πρέπει νὰ ἐνταθῆ καὶ νὰ συντονισθῆ, καὶ τοῦτο ἐν ὄψει τῶν διαφόρων μελετῶν πού προγραμματίσθησαν καὶ πού ἀφοροῦν τίς σχέσεις μεταξὺ Εὐαγγελίου καὶ πολιτισμοῦ, ἢ τὴν βιβλικὴ καὶ θεολογικὴ βᾶσι τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς.

4. Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου πρέπει νὰ εἶναι διάφανο σ' ὅλες τίς δραστηριότητες τοῦ Π.Σ.Ε. Τὸ Συμβούλιο πρέπει νὰ βοηθήσῃ τίς Ἐκκλησίες-Μέλη του στὴν προσπάθειά τους νὰ κηρύξουν τὸν Χριστό. Ταυτόχρονα ὁμῶς πρέπει νὰ διευκρινίσῃ τὴν διαφορὰ πού ὑπάρχει μεταξὺ εὐαγγελισμοῦ καὶ προσηλυτισμοῦ, ἰδίως σὲ σχέσι πρὸς τίς δραστηριότητες διαφόρων χριστιανικῶν αἱρέσεων ἢ ἄλλων νεοθρησκευτικῶν ὁμάδων, πού ὄχι μόνον ἀγνοοῦν τὴν παρουσία τῆς Ἐκκλησίας σ' ἓνα δεδομένο τόπο καὶ δροῦν εἰς βάρος τῆς, ἀλλὰ καὶ πού πολλὰς φορὲς γίνονται, ἠθελήμενα ἢ ἀθελήτα, ὄργανα ξένων πολιτικῶν ἐπιδιώξεων.

5. Τὸ Π.Σ.Ε. πρέπει νὰ βοηθήσῃ τίς Ἐκκλησίες-Μέλη του στὴν προσπάθειά τους γιὰ τὴν ἐπικράτησι δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης στὸν κόσμον καὶ τὴν καταπολέμησι τῶν συγχρόνων ἐκείνων πληγῶν, πού εἶναι ὁ φυλετισμὸς, ἡ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσις, ὁ μιλιταρισμὸς καὶ ἡ ἐκτροπὴ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας ἀπὸ τὸν πρωταρχικὸν τους στόχον.

6. Τὸ Π.Σ.Ε. πρέπει νὰ δραστηριοποιηθῆ, μὲ τὴν προοπτικὴ νὰ συμβάλλῃ στὴν δημιουργία μιᾶς νέας κοινωνικῆς δομῆς, ὅπου κλῆρος καὶ λαός, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ ὑπερήλικες, ὑγιεῖς καὶ ἀνάπηροι θά εἶναι συνυπεύθυνοι καὶ θά ἔχουν τὸ αἶσθημα ὅτι ἀνήκουν σὲ μία καὶ τὴν αὐτὴ οἰκογένεια.

Μὲ τὴν διατύπωσι τῶν ἀνωτέρω προτεραιοτήτων, γίνεται φανερό ὅτι ἡ Συνέλευσις τοῦ Βανκούβερ θέλησε νὰ φέρῃ κάποια ἰσορροπία στὴν ὅλη δραστηριότητα τοῦ Π.Σ.Ε., πού τελευταίως ἔδινε τὴν ἐντύπωσι ὅτι ἔτεινε νὰ ἀποβῆ ἓνας ὀργανισμὸς μὲ πολιτικο-κοινωνικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ μόνον. Ὁ νέος θεολογικὸς προσανατολισμὸς πού δόθηκε στὸ Βανκούβερ δὲν πέρασε ἀπαρατήρητος, ἀφοῦ ἀκόμη καὶ οἱ συντηρητικοὶ προτεσταντικοὶ κύκλοι, γνωστοὶ ὡς «ἀκραιῶσι εὐαγγελικοί» (Evangelikalen)²¹, σὲ ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ τους, τόνισαν ὅτι ἡ βιβλικὴ καὶ πνευματικὴ διάστασις τῆς Συνελεύσεως τοὺς βοήθησε στὸ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ μερικὰς στερεότυπες ἀρνητικὰς ἀντιλήψεις πού εἶχαν περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Π.Σ.Ε.²²

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πάντως, ὅτι μὲ τὴν ἐφαρμογὴ ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ τὸ Ἐπιτελεῖο τῆς Γενεῦς τῶν ὡς ἄνω προτεραιοτήτων καὶ τὴν συνέχισι μερικῶν ἀμετακινήτων πλέον, ἀλλὰ ζωτικῶν, προγραμμάτων, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ διεκκλησιαστικὴ βοήθεια καὶ ἡ πρόνοια γιὰ πρόσφυγες καὶ μετανάστες, ἡ περίοδος πού ἐγκαινιάσθηκε στὸ Βανκούβερ ὑπόσχεται νὰ εἶναι πλούσια σὲ καρποὺς καὶ προσδοκίαις.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΕΤΣΗΣ

Μ. Πρωτοπρεσβύτερος

21. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ λεγόμενοι «εὐαγγελικοί», πού στὴν πλειοψηφία τους ἀνήκουν στὸ «κίνημα τῆς Διασκέψεως τῆς Λαζάνης», ἦσαν ἀνέκαθεν πολέμιοι τοῦ Π.Σ.Ε., καὶ πολλὰς φορὲς ἡ κριτικὴ τους ἦταν δριμύτερη ἀπὸ ἐκείνη τῶν ὀρθοδόξων συντηρητικῶν κύκλων.

22. Bruce Best, Evangelicals affirm role in ecumenism, ἐν Canvas, issue No 14, August 10, 1983, p. 25.

Ο πρ. ΛΗΜΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΤΕΣΗΣ (+)

(1901 — 9-11-1983)

«Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βου-
λῇ ἀσεβῶν... ἀλλ' ἦ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ
θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ
ἡμέρας καὶ νυκτός».

Μακαριώτατε Δέσποτα, Σεπτῆ τῶν Ἱεραρχῶν χορεία,
ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,

Βασίλειος Ἀτέσης, Μητροπολίτης πρώην Λήμνου ὁ
κοιμηθεὶς Ἱεράρχης.

Ὅσοι ἐμυσταγόγησαν μαζί του τὸ μυστήριον τῆς
Θείας Κοινωνίας, ὅσοι ἐλούσθησαν ἀπὸ τὰ νάματα τῆς
θεοπνεύστου διδασκαλίας του καὶ ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὰς
συγγραφάς του, ὅσοι ἐδέχθησαν τὴν λυτρωτικὴν συγχώ-
ρησιν ἀπὸ τὸ Πευκαλὶ: του, ραίνουν σήμερον τὸν δρόμον,
διὰ τὰς περάσας ἀπὸ τὸ ἐνθάδε εἰς τὸ ἐπέκεινα ὁ ἀοίδι-
μος Ἱεράρχης, ἐκεῖ ὅπου «ἦχος ὁ ἀκάταπαυστος καὶ ἡ
ἡδονὴ τῶν καθαρόντων τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου τὸ κάλ-
λος τὸ ἄρρητον», ἀναμένων τὴν. «ἡμέραν Κυρίου, τὴν
μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ».

Εἰς τὸ θαθὺ καὶ ἀνερμήνευτον, διὰ τῆς γυμνῆς ἀνθρω-
πίνης σκέψεως, μυστήριον τοῦ θαλάτου ἀκτινοβολεῖ ἀπο-
καλυπτικὸν φῶς ὁ θεόπνευστος Προφητικὸς λόγος: «Ἀ-
ναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνη-
μείοις».

Μὲ ἀμετάθετον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως τῶν νε-
κρῶν καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐκοιμήθη ἕνας Ἱεράρχης
τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐκλήθη ὑπὸ
τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰς ἀναπαυθῆ ἀπὸ τῶν κόπων του, ὁ ἐπὶ
ἡμῖν καὶ πλέον αἰῶνα ὑπηρετήσας εὐδόκως τὴν Ἐκκλη-
σίαν καὶ τὴν Θεολογικὴν ἐπιστήμην.

Ὁ Μητροπολίτης Βασίλειος ἐγεννήθη εἰς Σκύρον εἰς
τὴν ἀνατολήν τοῦ 20οῦ αἰῶνος, τὸ 1901, ἀπὸ γονεῖς εὐ-
σεβεῖς καὶ ἐναρέτους, τὸν Γεώργιον καὶ τὴν Ἄγγελαν, ἀπὸ
τὴν ὁποῖαν ἠτύχησε νὰ λάβῃ σπουδαίαν καὶ χρηστοτά-
την ἀνατροφὴν, ὥστε νὰ πῆ παύη ἀκούμενον εἰς τὸ διη-
νεκὲς τὸ τοῦ ἔθνικοῦ Λιθανίου: «Βαβα! οἶα γυναῖκες
παρὰ Χριστιανούς εἰσι!».

Τὴν στοιχειώδη καὶ ἐγκύκλιον Παιδείαν ἐπεράτωσεν
εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα· τὰς δὲ περαιτέρω σπουδὰς
του ἀνέστειλε σοβαρὰ ἀσθένεια, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπηλλάγη
διὰ τῆς θαυματουργικῆς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Γεωργίου
εἰς τὴν Μονὴν τοῦ ὁποίου ἀφιερῶθη ἐπὶ ἕν ἔτος, κατό-
πιν ὑποσχέσεως τῆς μητρὸς του.

Ὁ ἀοίδιμος Ἱεράρχης τελῶν τὴν θείαν Μυσταγωγίαν.

Ἀνδρωθεὶς, ὑπηρέτησεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ Στρατοῦ κατὰ τὰ δύσκολα ἔτη 1921 - 1925, ἀμέ-
σως δὲ ἔπειτα, ἀπὸ φιλομοναστικὰς τάσεις ὑθούμενος,
ἀνεχώρησεν εἰς Ἅγιον Ὄρος, ὅπου εἰς τὴν Μονὴν Με-
γίστης Λαύρας ἐκάθη Μοναχός, περιβληθεὶς τὸν μοναχι-
κὸν τρίβωνα, διάγων ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ὑπακοῇ. Ἐκεῖ, δια-

κριθείς από τους συμμοναστές του κατέλαβε την θέσιν του Γραμματέως τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἀγ. Ὄρους. Τὸ 1936 ἐχειροτονήθη εἰς Πρεσβύτερον, ὑπηρετήσας ταπεινῶς ἀλλὰ καρποφόρως εἰς τὸν ἐν Φαλήρῳ Ἱ. Ναόν τοῦ Ἀγ. Ἀλεξάνδρου, εἰς τὸν ὅποιον ἀνέπτυξεν ἀξιόλογον πνευματικὴν κίνησιν.

Ἀρχιεπισκοπεύοντος εἰς τὸν Θρόνον τῶν Ἀθηνῶν τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου ἀνδρὸς Δαμασκηνοῦ, προάγεται εἰς τὴν ἐπίζηλον θέσιν τοῦ Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, μέχρις οὗτου, ὁ διαληφθεὶς Ἀρχιεπίσκοπος ἀναγνωρίσας τὰς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ ἰκανότητας, τὸ ἠθικὸν φρόνημα καὶ τὰς πολλὰς ἀρετάς του, ἐχειροτόνησεν αὐτὸν Ἐπίσκοπον Ταλαυντίου τὸ 1945. Τὸ 1949 ἐξελέγη Μητροπολίτης Λήμνου, ἐξ ἧς θέσεως τὸ 1951 παρητήθη, λόγω ἀσθενείας.

Πλήν, οὐδεὶς δύναται νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἀειμνηστον, «ὅτι καὶ τὸν τόπον καταργεῖ» ἀπὸ κάθε σκοπιᾶν, ὅπου καὶ ἂν διορίζεται, μὲ ζήλον καὶ αὐταπάρνησιν ἐργάζεται ἑαυτοπροσφέρεται. Ὑπηρετεῖ ὡς Διευθυντὴς τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τῆς Σχολῆς Ἱεροκλήρων καὶ Ἐξομολόγων ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δωροθέου ἀναλαμβάνει τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν τῆς Ἀπ. Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅπου, κατὰ τὸ θραχὺ διάστημα τῆς διακονίας του, προσφέρει σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἐκκλησιαστικὸν αὐτὸν Ὄργανισμόν.

Ὁ διαπρεπὴς οὗτος Ἱεράρχης, διακρινόμενος διὰ τὴν ἀμφιλαφὴ αὐτοῦ Παιδείαν, ἐνησχολήθη ἀκολούθως μὲ τὰ γράμματα καὶ δὴ μὲ τὴν νεωτέραν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, συγγράφας περὶ τὰ 200 περισπούδαστα συγγράμματα. Ἀπὸ τοὺς εἰδικούς χαρακτηρίζεται ὡς ἕνας ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἱστορικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Θεολόγοι τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, εὐγνωμόνως θὰ ἀνατρέχουν εἰς τὰ συγγράμματά του, ὡσάν εἰς ἀστείρευτον πηγὴν γνώσεων θεολογικῶν, καὶ οἱ ἀναζητηταὶ τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ ὑψηλοῦ θὰ ἀντλοῦν διδάγματα, στοχαζόμενοι τὸ ἀδαμάντινον τοῦ χαρακτήρος του.

Ὁ αἰδιδίμος Ἱεράρχης μιλοῦσε γιὰ τὸ Θεὸ ἐπιμόνα καὶ ἀδιάκοπα εἶχε ἀφοσίωσι στὸ θεῖκὸν λόγο. Πίστευε σ' αὐτὸν μὲ εὐλικρίνεια καὶ πάθος. Ἦταν προσκολλημένος στὴν ἀλήθεια καὶ ἔκανε ἀφετηρίαν τῆς ζωῆς του καὶ τῆς διδασχῆς του τὴν ἀλήθεια.

Συνέλεξε τὴν ἐμπειρία του μὲ τὸν γραπτὸ καὶ προφορικὸν λόγον μετουσίωσε σὲ διδασκαλίαν καὶ σὲ προφητικὸν μῆνυμα, αὐτὸ πὸν γέμιζε τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον του. Κι αὐτὸ πὸν διετύπωναν τὰ χεῖλη του καὶ ἡ γραφίς του ἦταν τὸ ἀπαύγασμα τοῦ ἐσωτερικοῦ του φωτισμοῦ καὶ ἡ ἀναμετάδοσις τοῦ ἀγγέλου, πὸν τοῦ εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἡ Ἐκκλησία.

Ἡ παρουσία του μέσα στὴν Ἐκκλησίαν μας εἶναι μίαν παρουσίαν ἔργων καὶ διδασχῆς. Εἶχε μίαν ἀρμονίαν στὸν

ἐσωτερικὸν τοῦ κόσμου καὶ στὸν λόγο του, μίαν συνέπειαν στὴ ζωὴ καὶ στὴ διδασκαλίαν. Ἐφήρμιζε στὴ πληρότητα τὸν λόγο τοῦ Κυρίου καὶ ἔδωσε τὸ γνήσιον βίωμά του σάν μαρτυρίαν ἀληθείας καὶ σάν δείγμα δολοκληρωμένης προσωπικότητος.

Διεκρίνετο διὰ τὸ πρᾶον καὶ ἀνεξίκακον τοῦ χαρακτήρος του ἔζη καὶ ἠργάζετο ἀθουρῶδως. Ὅπως ἡ ἀκτίνα τοῦ ἡλίου δὲν κάνει θόρυβον, ὅταν σιωπηλὰ καὶ διακριτικὰ φωτίζει καὶ ζωογονῇ, ἔτσι καὶ οἱ μεγάλες προσωπικότητες φωτίζουν μὲ τὸ παράδειγμά των, καθοδηγοῦν τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ προσανατολίζουν τοὺς ἀναζητητάς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς γνησιότητος.

Ἦταν ἀπελευθερωμένος ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ τίς προκαταλήψεις τῆς κοσμικότητος. Ἡ ψυχὴ του, σάν μέταλλο ἀνόθευτο ἔδινε κρυστάλλινον ἤχο. Τὸ πρόσωπό του, σάν παράθυρον ἀνοικτὸ, φανέρωνε τὸ θαθὺ βίωμα. Σάν σύνολη προσωπικότητα, σάν ἄνθρωπος, ἦταν τὸ δοχεῖο, πὸν μπορούσε νὰ χωρέσῃ τὸ Θεὸ. Ἦταν καμπάνα, πὸν εἶχε τὴ δύναμιν νὰ σημάνη τὸ μῆνυμα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ.

Μᾶς ἠγάπησε μὲ τὴν ἀκεραιότητα τῆς προσωπικότητος του καὶ μᾶς κατηύγαξε μὲ τὴν καθολικότητα τῆς ἀκτινοβολίας του.

Ἐκδημῶν ἀπὸ τὸν χῶρον τοῦτον τῆς παροικίας του, ἐδικαιοῦτο μετὰ τοῦ μακαρίου Παύλου νὰ λέγῃ «ἐγεννήθημεν ἡμεῖς ἐν μέσῳ ὑμῶν». Ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ αἰοδύμου τούτου ἀνδρὸς ἐπραγματώθη ὁ λόγος τοῦ Οὐρανοδόμου Ἀποστόλου: «τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωστήτω πᾶσιν ἀνθρώποις».

Δὲν εἶναι δυνατόν σὲ ἕνα σύντομον λόγο νὰ καταθέσῃ κανεὶς τοὺς ἀγῶνας, τὰς πνευματικὰς κατακτήσεις, τὸ ἀσκητικὸν μεγαλεῖον, τὴν θείαν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον ἑνὸς μεγάλου Ἱεράρχου, τοῦ ὕψους τοῦ Βασιλείου Ἀτέσης. Αὐτὰ εἶναι διωματικὲς καταστάσεις πὸν τίς ἔζησαν καὶ τίς γεύθησαν τὰ πνευματικὰ του τέκνα καὶ ὅσα εἶχαν τὴν τιμὴν νὰ τὸν συναναστραφῶν.

Στὸ πρόσωπόν του καὶ στὸ ἔργον του διακρίνει κανεὶς ἔντονη τὴ σφραγίδα τῆς πληρότητος.

Μακαριώτατε,

Σήμερον ἡ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία κάμει μίαν σοβαρὰν κατάθεσιν εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Οὐρανοῦ. Στέλει κάποιον πρεσβευτὴν στὸν Θεὸν μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ Θεὸς θὰ τὸν κατετάξῃ μεταξὺ τῶν ἁγίων. Διατί νὰ ἀμφιβάλωμε; Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης μᾶς θεδαίώνει: «οὐ γὰρ μόνον Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος στύλοι τῆς ἐκκλησίας εἰσίν, οὐδὲ μόνος ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης ὁ λύχνος ἦν ὁ καιόμενος, ἀλλὰ πάντες οἱ δι' ἔργων φωστῆρες γενόμενοι καὶ στύλοι καὶ λύχνοι λέγονται».

Ἀρχιμ. ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ — ΓΚΙΝΗΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«Ἀρχων εἰρήνης».

Ἡ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων θὰ ὑπομνήσῃ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν τὸ («καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη») (Λουκ. β' 14) καὶ θὰ καλέσῃ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ ἀναλογισθῆ, ὅτι, ὡς ἔλεγεν ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, «οὐδὲν ἄλλως ἐνὶ οὐτῆ εἰπεῖν, οὐτε πράξει, ταύτης χωρὶς· αὐτὴ γάρ ἐστιν ἡ τροφὸς ἡμῶν καὶ μήτηρ, θάλπουσα μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας ἡμᾶς».

Ἡ εἰρήνη αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ μακρὰν τοῦ («Ἀρχοντος εἰρήνης»), περὶ τοῦ ὁποῖου ὁμιλήσῃ ὁ Ἅγιος. Διὰ τοὺς ζῶντας μακρὰν τοῦ Χριστοῦ θὰ ἰσχύουν πάντοτε οἱ λόγοι τοῦ ψαλμοῦ: «Σύντοιμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν» (Ψαλμ. ιγ', 3).

Ὅθεν εἶναι καιρὸς νὰ κατανοηθῆ ὑπὸ πάντων ἡ σημασία τῶν λόγων τοῦ Κυρίου: «Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν» (Ἰωάν. ιδ', 27).

Ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη.

Ἐν συνεχείᾳ δεόν νὰ ἐπισημανθῆ ἰδιαίτερος τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀναφέρεται ἐν σχετικῇ ἐγκυκλίῳ αὐτῆς, ἠσχολήθη προσφάτως καὶ περὶ («τὸ ἐπίκαιρον θέμα τῆς Παγκοσμίου Εἰρήνης, διὰ τὴν ὁποῖαν τόσον ἀγωνιᾷ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καὶ ὑπὲρ τῆς ὁποίας κινῶνται σήμερον ὅλοι οἱ λαοί, ὁργανώσεις, δημόσιοι φορεῖς καὶ διεθνεῖς ὁργανισμοί, πρὸς περιφρούρησιν καὶ διασφάλισιν αὐτῆς, ἐπ' ἀγαθῶ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος»).

Χαρακτηριστικῶς ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ταύτῃ τονίζονται, ὅτι («ἡ Ἐκκλησία προηγείται πάντοτε οἰουδὴποτε κινήματος καὶ φορέως, ἐνδιαφέρεται καὶ ἐργάζεται ἀδιαλείπτως καὶ δέεται καθημερινῶς πρὸς τὸν Ἀρχοντα τῆς εἰρήνης»).

Ὅθεν ἰδιαίτερος σήμερον εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, ὅπως διὰ τῶν Ποιμαντορικῶν Ἐγκυκλίῳ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν καὶ διὰ τῶν παντὸς εἶδους ὁμιλιῶν καὶ δημοσιευμάτων ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς τῶν Χριστουγέννων διακηρυχθῆ, ὅτι («ἡ ἀληθινὴ καὶ μόνιμος εἰρήνη δὲν ἔμπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ μακρὰν τοῦ Θεοῦ, οὔτε διασφαλίζεται με πυρηνικοὺς ἐξοπλισμοὺς καὶ ἰσοροπίαν τροχόν, ἀλλὰ θεμελιῶνται καὶ οἰκοδομεῖται μόνον ἐπὶ τοῦ Ἠθικοῦ Νόμου τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπὶ τῆς ἀληθινῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐλπίδα τῆς ἀνθρωπότητος»).

Καταδίκη τοῦ τουρκοκυπριακοῦ
ψευδοκράτους.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, ὡς Πρόεδρος τῆς Δ. Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν ἀποφάσεως αὐτῆς, ἀπὸρῆκεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἀυτόκεφάλων Ἐκκλησιῶν, πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης, πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἀρχηγοὺς τῶν Ἐτεροδόξων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ πρὸς τοὺς Διεθνεῖς καὶ Διεκκλησιαστικὸς Ὁργανισμοὺς, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιστολῆς καταγγέλλει τὸ ἐπευλογηθὲν ὑπὸ τῆς Ἀγκύρας νέον πραξικόπημα τῶν Τουρκοκυπρίων, διὰ τοῦ ὁποῖου ἰδρύθη τὸ ἀνεξάρτητον τουρκοκυπριακὸν ψευδοκράτος τοῦ Ντενκτάς.

Ὁ Μακαριώτατος ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, τονίζει πρὸς τοὺς παραλήπτας τὰ ἑξῆς: («Ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καταγγέλλει τὴν ἐνεργεῖαν τῶν Τουρκοκυπρίων ἐνώπιον τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης καὶ ἐπικαλεῖται τὴν παρέμβασιν καὶ συμπράξασιν ὅλων τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ἰδιαίτερος δὲ παρακαλεῖ Ὑμᾶς, ὅπως ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ὑμετέρων ἀρμοδιοτήτων, προβῆτε εἰς τὴν ἀδυστηρὰν καταδίκην τῆς ἀνωτέρω ἐνεργείας καὶ πράξετε πᾶν ὅ,τι ἠθέλατε κρῖνει σκόπιμον πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ὥστε νὰ ματαιωθῆ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ («ψευδοκυπριακοῦ κράτους») καὶ ἀποφενχθῆ οὕτως ἡ διχοτόμησις τοῦ ἐνιαίου καὶ ἀνεξαρτήτου Κράτους τῆς Κύπρου»).

Εἶναι εὐτόχημα ὅτι ἡ ἐκκλησία αὕτη τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ διπλωματικαὶ ἐνεργεῖαι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου ἔχουν ἐξεγείρει τὴν διεθνή γνώμην καὶ τοὺς διεθνεῖς ὁργανισμοὺς ἐναντίον τοῦ πραξικοπήματος. Ἀλλ' ἄρα γε ἡ καταδίκη αὕτη τοῦ τουρκοκυπριακοῦ ψευδοκράτους θὰ περιορισθῆ καὶ πάλιν μόνον εἰς τὴν θεωρίαν;

Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς
εἰς Ἀθήνας.

Τὸ Χριστιανικὸν πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ θαυμάσιας ἱκανοποιήσεως ἐχαιρέτισε τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις γενομένας «σοφὲς κορυφῆς» πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ τουρκοκυπριακοῦ ψευδοκράτους, ἐκλήθη πρὸς συμμετοχὴν καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβος.

Τὸ γεγονός αὐτὸ σημαίνει ἀναγνώρισιν τοῦ μεγάλου κύρους, ὅπερ διαθέτει ὁ Σεβασμιώτατος, ὅστις,

ὡς γνωστόν, συνεβάλετο εἰς τὴν ἀναζωπύρωσιν καὶ ὑποδειγματικὴν ἀναγέννησιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν ἑλληνορθόδοξων κοινοτήτων τῆς Ἀμερικῆς· εἰς προώθησιν καὶ ὑγιᾶ συγχρονισμῶν τοῦ καθ' ὅλον πνευματικοῦ ἔργου· εἰς τὴν ἀνθήσιν τῶν ἑλληνορθόδοξων θεολογικῶν σπουδῶν καὶ εἰς τὴν προδοτικὴν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας· εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐθνικῆς μνήμης τῶν Ἑλληνοπαίδων τῆς Ἀμερικῆς διὰ τῆς συνδέσεως μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος δι' ὁργανώσεως ἐν αὐτῇ ὑποδειγματικῆς κατασκευῆς καὶ τακτικῶν ἐπισκέψεων ἐκείνων εἰς τὰς προγονικὰς ἐστίας· εἰς τὴν προβολὴν τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ Χριστιανικῇ Οἰκουμένῃ· εἰς τὴν μακρὰν τῶν κομμουνιστικῶν διενέξεων καὶ πολιτικῶν σκοπιμοτήτων συνένωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς· εἰς τὴν σφουρηλάτησιν τῆς συνοχῆς τῶν ὁμογενειῶν ὁργανώσεων καὶ εἰς τὴν δυναμικὴν κινητοποιήσιν τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἡγεσίας τῆς Ἀμερικῆς ὑπὲρ τῶν ἀπαρχαράπτων δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Κύπρου.

Ἐπὶ πλέον ἢ εἰς Ἀθήνας πρόσκλησις τοῦ ἁγίου Ἀμερικῆς ἔχει καὶ γενικωτέραν σημασίαν, διότι σημαίνει ὅτι, παρὰ τὰς κεντροφύγους προσπάθειαις τινῶν πρὸς ἀποσύνδεσιν τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ἡγεσία τοῦ τόπου ἀναγνωρίζει τὴν ἀναγκαιότητα τῆς κεντρομόλου ἐνεργοποίησεως τῆς μακροαίωνα παραδόσεως, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἐντελέχεια, ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ζωτικὴ δύναμις τοῦ ἔθνους.

Πρὸς χάριν τῶν ἐν Καίρῳ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ ἀδελφῶν.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος δι' ἐγκυκλίῳν αὐτῆς πρὸς τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ποιεῖται θερμοτάτην ἔκκλησιν, ἵνα πραγματοποιηῖ ἡ ἐπιτροπομένη ἀπόσπασις Ἱερῶν—Ἐκπαιδευτικῶν, Δημοτικῆς καὶ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας «διὰ τὴν κάλυψιν κενῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν πόλεων Καίρου καὶ Ἀλεξανδρείας». Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γίνῃ, «ὅπως μὴ στερηθῶσιν οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν τοῦ Ἐξωτερικοῦ τῆς στοιχειώδους Χριστιανικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Παιδείας» καὶ ὅπως προσφερθῶσιν «πρὸς τοὺς ἀποδήμους ἀδελφούς ἡμῶν αἱ πολυτιμοὶ ὑπηρεσίαι τῆς διδασχῆς, τῆς μυστηριακῆς ζωῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας».

Ἐλπίζομεν, ὅτι θὰ εὐρεθῶν Ἱερεῖς Ἐκπαιδευτικοί, οἵτινες θὰ δεχθῶν τὴν «ἐπὶ μίαν διετίαν» ἀπόσπασιν ταύτην τοσοῦτω μᾶλλον ὅσω «εἶναι ἐξησφαλισμένοι αἱ προϋποθέσεις ἀνέτου καὶ ἀπροσκόπτου ἐργασίας καὶ διαμονῆς αὐτῶν».

Λαμπρὸν δεῖγμα.

Κατὰ τὰ Ἐγκαίνια τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τοῦ Δίου, παρὰ τὴν Κατερίνην, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος ἐν τῇ στήλῃ τῶν Χρονικῶν, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κίτρους κ. Βαρνάβας εἶπεν εἰδικὴν καὶ ἐπίκαι-

ρον περιστατικὴν Εὐχὴν, τὴν ὁποίαν συνέθεσεν ὁ ἴδιος ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς τελετῆς.

Ἡ Εὐχὴ αὕτη διακρίνεται τόσον διὰ τὸ εὐστοχώτατον καὶ πυκνὸν περιεχόμενον τῆς, διὰ τοῦ ὁποίου δίδεται ἀπάντησις εἰς συγχρόνους προβληματισμούς, ὅσον καὶ διὰ τὴν γλαφυρότητα τῆς διατυπώσεως καὶ τὴν ἀκολουθοῦσαν εἰς τὰ ἔργα τῆς λαμπρῆς παραδόσεως τοῦ Ὀρθόδοξου Εὐχολογίου λειτουργικὴν ἱεροπρέπειαν. Οὕτως ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὁ διακεκομμένος Ἱεράρχης ἐδεήθη, ἵνα τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Μουσεῖον ἀναδειχθῇ εἰς ἀπόστολον δείκτην τοῦ αἰσθητικοῦ μεγαλείου τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἀδιάφραστον πηγὴν τῆς ἀπαρχαράκτου ἱστορικῆς πραγματικότητος, καὶ πολύφωνον διαγγελέα, ἰδίᾳ εἰς τὴν σύγχρονον ἑλπίσθησαν ἐποχὴν, τοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς ἐξαγγελλομένου μηνύματος, ὅτι πάντοτε, κατὰ τε τὴν προχριστιανικὴν ἀρχαιότητα καὶ μετ' αὐτήν, πανταχοῦ, μάλιστα δὲ εἰς τὸν ἐκδήλωτος θεοσεβῆ ἑλληνικὸν χώρον, ἡ παντὸς εἴδους τέχνη, ὡς ἀξιόλογος δημιουργία, εἶναι, ἐν πολλοῖς, στενωτάτα συνφασμένη πρὸς τὴν ἐν ἡμῖν ἔμφρον θρησκευτικότητα καὶ ἔχει πηγὴν τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὰς μεγάλας καὶ αἰωνίας ἀξίας, εἰς τὰς ὁποίας καὶ κυρίως διακονεῖ. Ναοὺς ἀνεγείρει καὶ καταστολίζει, θρησκευτικὰ πρόσωπα καὶ θέματα ἱστορεῖ, ἀναθήματα καὶ ἐπιτύμβια ἐσχατολογικῆς προσδοκίας διατυπῶν, θρησκευτικὰ βιώματα μελωδεῖ, ὑψηλὰς ἀξίας προσωποποιεῖ καὶ ἐκφράζει ἐν τούτῳ δὲ ἐγκεῖται, κατὰ κύριον λόγον, καὶ ἡ ἀξία αὐτῆς καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ χρόνου ἀκατάλυτον». Καταλήγων ὁ Σεβασμιώτατος, ἠρώτηθη, «ὅπως, ἀπὸ τῶν ἀληθειῶν τούτων καὶ νῦν ἐμπνεόμενοι, συνεχίσωμεν νὰ διάγωμεν δημιουργικῶς ἐν πίστει καὶ εὐχῇ καὶ ἐλευθερίᾳ νοῦ καὶ καρδίας, ὑπὸ τὴν σκέτην καὶ εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ εἰς ἀνταξίαν συνέχισιν λαμπροῦ ἱστοικοῦ παρελθόντος».

Οὕτως ὁ ἅγιος Κίτρους, διὰ τῆς περιστατικῆς ταύτης εὐχῆς δίδει ἐν λαμπρῶν δεῖγμα τῆς εἰς τὴν ἀνανέωσιν τοῦ Εὐχολογίου δεοντολογίας καὶ τῆς μεταδόσεως μηνυμάτων πρὸς τὸ Χριστεπώνυμον ποιμίον διὰ τῆς λειτουργικῆς γλώσσης καὶ πράξεως.

Ὁ πρ. Λήμνον Βασίλειος (*).

Ἡ πρὸς Κύριον ἐκδημία τοῦ Μητροπολίτου πρῶην Λήμνον Βασιλείου Ἀτέση ἐστέρησε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐνὸς ἐκλεκτοῦ Ἱεράρχου, ὅστις, παρὰ τὸ εὐθραστον τῆς υἰείας του, προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς αὐτήν.

Ὁ ἐξεληθὼν τοῦ ἐπιγείου σκηνώματός του Ἱεράρχης διεκρίθη οὐ μόνον διὰ τὸ ἐξαίρετον ἐκκλησιαστικὸν ἦθος του, ἀλλὰ καὶ ὡς Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱεράς Συνόδου, ὡς Μ. Πρωτοσύγγελος τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ὡς Ἐπίσκοπος Ταλαντίου, ὡς Μητροπολίτης Λήμνου, ὡς Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ πρὸ πάντων ὡς συγγραφεὺς ἱστοριοδίφης, συγγράφας ἐξαιρετοῦς μελέτας, ἀναφερομένας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ διακοινομένης διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐδυσνηθῆσιν, τὴν σαφῆ καὶ ἐπιγραμματικὴν διατύπωσιν καὶ τὴν σεμνότητα τοῦ ἔφους. Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ!

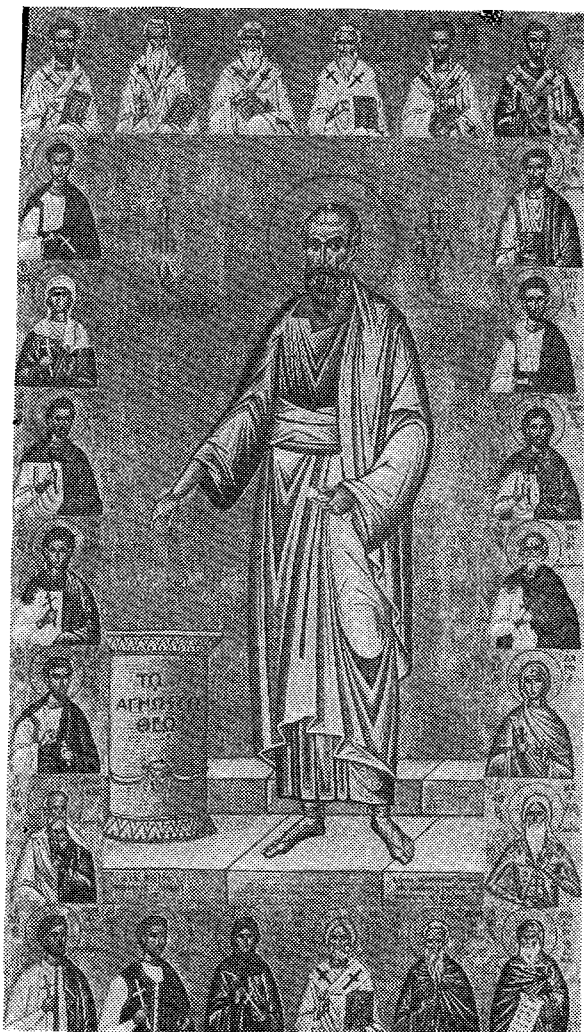
«ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΤΟΥ ΔΙΣΕΚΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1984»

Ο σύνδεσμος τῆς ἀγάπης τῶν ὀρθοδόξων, ὅπου γῆς, καὶ ἡ κοινωμία τους στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, δηλοποιοῦνται κατὰ τρόπο ἰδανικὸ καὶ συγχρόνως μοναδικὸ μὲ τὴν ἐκδοσὴν κάθε χρόνου τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος». Καὶ σπεύδω νὰ τονίσω ὅτι οὐσιαστικὰ πρόκειται γιὰ Ἐπετηρίδα τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ γιὰ μαρτυρία τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Ὁρθοδοξίας. Αὐτὸ τὸ γεγονός καὶ μόνον καθιστᾷ ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητη τὴν ἐτήσια ἐκδοσὴν τοῦ «Ἡμερολογίου» μὲ τὴ μορφή μὲ τὴν ὁποία καθιερώθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπ' τὸν ἐπιμελητὴ τῆς ἐκδόσεως, πανοσιολογιώτατο ἀρχιμανδρίτη κ. Ἱερόθεο Παρούφαλλο. Ὁ φιλόπonos αὐτὸς κληρικός, μὲ μόχθο πολὺ καὶ ἄγρυπνη φροντίδα ἕνα ὀλόκληρο χρόνο, ἔχει τὴν ἐμπνευσὴν κάθε φορὰ νὰ ποικίλλει τὴ δομὴ, νὰ ὠραίζει μὲ ἐγχρωμὲς εἰκόνες τὸν τόμο, νὰ προσθέτει μὲ διακριτικὴ ἐκλογὴ καὶ νὰ ἀνανεώνει τὰ στοιχεῖα, μὲ στόχο τὴν οὐσιαστικὴν προσφορὰ καὶ τὴν νοπή πάντοτε ἐπικαιρότητα τῆς λαμπρῆς αὐτῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκδόσεως.

Τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ δισέκτου ἔτους 1984» (περίοδος τρίτη, ἔτος εἰκοστὸν ἕκτον· ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σχῆμα 80 μικρὸ, σελίδες α'-ις + 768 + ἕνα ἀνάριθμο τετράφυλλο μὲ ἐγχρωμὲς εἰκόνες, στὴν ἀρχή), χωρίζεται σὲ δύο μέρη· στὸ Τυπικολογικὸ καὶ στὸ Διοικητικὸ. Καὶ τὸ μὲν Τυπικολογικὸ μέρος, τὸ ὁποῖο καταρτίστηκε ἐπιμελεία τοῦ κ. Ἀποστόλου Βαλληνδρά, περιλαμβάνει (σ. 2-200) τὸ Μηνολόγιον 1984, τὸ δὲ Διοικητικὸ ἐκτείνεται σὲ σελίδες 211-753, καὶ, ὡς οὐσιαστικὴ ἐπετηρίδα, ἀφορᾷ εἰς «τὰ

πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα», δηλαδὴ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων (σ. 204-344), τὶς αλοιπὲς πατριαρχικὲς καὶ αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες», δηλαδὴ Ρωσσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας καὶ Κύπρου (σ. 346-370), τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος» (σ. 371-750), τὴν Ἐκκλησίαν Πολωνίας» (σ. 751), καὶ τὴν Ἐκκλησίαν Ἀλβανίας» (σ. 753). Τὸ περιεχόμενον τοῦ «Ἡμερολογίου» κατακλείεται μὲ «Ἐπίμετρον» (σ. 754-764) εἰς τὸ ὁποῖο περιέχονται: Α' Στήλη κεκοιμημένων Ἱεραρχῶν (σ. 754), Β' Τίτλοι καὶ προσαγορεύσεις Κληρικῶν καὶ Μοναχῶν (σ. 755), Γ' Μηνολόγιον Ὀνομαστηρίων Ἱεραρχῶν (σ. 755), Δ' Διευθύνσεις καὶ τηλέφωνα Ἱεραρχῶν ἐν Ἀθήναις (σ. 759-760). Τὶς σελίδες 761-764 καταλαμβάνει ὁ ἀναλυτικὸς «Πίναξ περιεχομένων».

Τὸ τμήμα, εἰδικότερα, ποῦ ἀφορᾷ στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀναπτύσσεται σὲ εὐρύτατο πλάτος γιὰ νὰ χωροῦν σ' αὐτὸ ὅλες οἱ διοικητικὲς πτυχές, διαρθρωμένες ὡς ἑξῆς: Α' ἡ Ἱεραρχία (σ. 373), Β' Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος - Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαὶ (σ. 379), Γ' Ἐκκλησιαστικοὶ Ὄργανισμοὶ ὑπὸ τὴν Ἱεράν Σύνοδον, δηλ. Ἀποστολικὴ Διακονία (σ. 386), Διορθόδοξον Κέντρον (σ. 391), Συνοδικὴ Ἱ. Μονὴ Χρυσοπηγῆς (σ. 392), ΟΔΕΠ (σ. 393), TAKE (σ. 394), Ἐκκλ. Τύπος (σ. 395), ΝΙΕΕ (σ. 396), Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας (σ. 398), Ἑρανικὴ Ἐπιτροπὴ κατακομβῶν Μήλου (σ. 401), Δ' Θεολογικαὶ Σχολαὶ (σ. 401), Ε' Δημόσιαι Ὑπηρεσίαι ἔχουσαι σχέσιν μὲ ἐκκλησιαστικὰς ὑδοθήσεις, δηλ. ἡ παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὀρησκευμάτων Δ/νοισι Ὀρησκευ-

μάτων (σ. 404), Έκκλησιαστικά Σχολαί (σ. 405), ή παρά τῷ Ὑπουργείῳ Ἐξωτερικῶν Δ/νσις Ἐκκλησιῶν (σ. 406), ή παρά τῷ Ὑπουργείῳ Πολιτισμοῦ Δ/νσις ἀρχαιοτήτων καὶ ἀναστηλώσεως (σ. 406), καί, τέλος, ΣΤ' Διοικητική Διαίρεσις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (σ. 407-445). Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις (σ. 750) καὶ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὰ Σώματα Ἀσφαλείας (σ. 751) εἶναι δυὸ χρήσιμες παράγραφοι στὸ τμήμα αὐτό.

* *

Κατέφυγα στὴ λεπτομερῆ ἀναγραφή τοῦ περιεχομένου γιὰ νὰ καταδειχθῇ τὸ μέγεθος τῆς προσφορᾶς καὶ ἡ χρησιμότητα τῶν περιεχομένων στοιχείων, ὡς υπεύθυνη πληροφόρηση, μὲ διευθύνσεις καὶ τηλέφωνα παντοῦ. Καὶ εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀκοίμητη ἐγνοια γιὰ τὴν υπεύθυνη ἐνημέρωση, μέχρι καὶ τὴν τελευταία ὥρα τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ τόμου, «ἐπὶ τοῦ πιεστηρίου» ὅπως λέμε, σχετικὰ μὲ ἀλλαγές ὀνομάτων, διευθύνσεων καὶ τηλεφώνων στὴ διοικητικὴ δομὴ τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἀρκεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ ἔκδοσις καὶ νὰ χαιρετισθῇ σὰν πραγματικὸς ἐκδοτικὸς ἄθλος, πραγματοποιημένος μάλιστα δυὸ μῆνες πρὶν ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ νέου ἔτους, γιὰ ἀνετη καὶ ἐγκαιρὴ διακίνηση.

Στὰ περιεχόμενα ποὺ κατέγραφα ἀναλυτικὰ παρὰπάνω, πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ ὅσα περιέχονται στὶς πρώτες κδ' σελίδες, ποὺ τὰ ἀναφέρω ἐδῶ χωριστὰ γιὰ ξεχωριστὸ τονισμό τους. Τὸ ἀνάριθμο ἐγχρωμο ὀκτασέλιδο στὴν ἀρχὴ περιέχει: α) μιὰ ἐξοχὴ εἰκόνα τοῦ Ἐμμ. Τζάνε (1664) ποὺ φυλάσσεται στὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, καὶ παριστάνει τὸν Χριστὸ «ἐνθρονον». β) τὴν συγχρότησιν τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης καὶ Μουσικῆς, καθὼς καὶ τῆς Ὑποεπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ἡμερολογίου 1984». γ) τὴν προμετωπίδα, δίχρωμη, τοῦ τόμου. δ) τὴν φωτογραφία τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ. ε) μιὰ θαυμάσια εἰκόνα «διὰ χειρὸς Ἀθανασίου Πιπιλῆ», ποὺ εἰκονίζει τὸν Ἄπ. Παῦλο μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἀγίους γύρωθεν καὶ μὲ ἀφιέρωσιν «τοῖς ἀγίοις τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν». ζ) Ἀθηναϊκὸν Ἀγιολόγιον, δηλαδὴ τὰ ὀνόματα τῶν εἰκονιζομένων Ἀθηναίων ἀγίων μὲ χρονολογία τῆς ἀσκήσεώς τους καὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τους. ζ) τὴν ὀμιλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (Πράξ. Ἀποστ. ιζ' 22-31). η) μιὰ μαυρόασπρη εἰκόνα τοῦ L. Thierch ποὺ παριστάνει τὸν Ἄπ. Παῦλο «ἀγορευόντα ἀπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου».

Στὴ συνέχεια, περιέχεται Πρόλογος (σ. α'), Χρονολογικὸς πῖναξ (σ. γ'-ζ'), Ἐπισκοπικὸς Κατάλογος Ἐκκλησίας Ἀθηνῶν (σ. ζ'-η'), Ἀστρονομικὰ Στοιχεῖα τοῦ ἔτους 1984 (σ. θ'), Γενικὰ Τυπικὰ Διατάξεις (σ. ι'), Σημεῖωμα περὶ τῶν ἀναγνωσμάτων εἰς κενὰ καθημερινῶν ἔτους 1984 (σ. ια'), Τάξις τῆς ὀλονυκτίου Ἀγρυπνίας (σ. ιβ'), Ἀνάγνωσις εὐχῶν, Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελίου (σ. ιγ'), Περὶ τοῦ πῶς δεῖ

ψάλλειν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (σ. ιδ'), Τελετουργικὰ Ἐπιπτώσεις ἀπὸ τῆς καταργήσεως τῆς Βασιλείας (σ. ιε'), καί, Δίπτυχα (σ. ις'). Τὰ Πασχάλια τοῦ Κ' αἰῶνος (σ. 1) καὶ τὸ Πασχάλιον τοῦ ἔτους, ἀλλ' (σ. 2), προτάσσονται στὸ Τυπολογικὸ Μέρος.

* *

Εἰς τὸν Πρόλογον (σ. β') σημειώνεται: «τὸ ἀνὰ χειρὰς Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀφιερῶται, ἀποφάσει τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου «τοῖς Ἀγίοις τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν» ἀπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς Ἀγίου Ἀποστόλου Παύλου μέχρι τοῦ συγχρόνου Ἀγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως, Διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς... Εἶναι δὲ οὗτοι, μὲ πρόταρχον τὸν Θεῖον Ἀπόστολον Παῦλον, Ἱεράρχαι, Ἱερομάρτυρες, Μάρτυρες, Νεομάρτυρες, Ὅσιοι κ.λπ.». Ἡ ἀφιέρωσις αὐτὴ καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἔτους 1984 ὡς ἔτους τῶν Ἀθηναίων Ἀγίων, ἐξηγοῦν τὰ πολλὰ νέα καὶ χρήσιμα στοιχεῖα ποὺ ἀνθολογήθησαν στὸν τόμο αὐτό, καὶ ποὺ ἀνέφερα παρὰπάνω. Καὶ πρέπει ἐδῶ νὰ σημειώσω ὅτι στὴν ἀρχὴ τοῦ κάθε μῆνα, στὸ Τυπολογικὸ μέρος, περιέχεται ἓνα μέρος ἀπ' τὸ Συναξάρι τῶν ἑορταζομένων τὸν μῆνα αὐτὸ Ἀθηναίων Ἀγίων. Εἶναι κρῖμα, ποὺ δὲν εὐρετηριάστηκαν τὰ παραθέματα αὐτὰ στὸν ἀναλυτικὸ πῖνακα γιὰ εὐκολὴ χρῆσιν τους*. Μὲ τὴν φυλλομέτρηση τοῦ Ἡμερολογίου καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Συναξαρίων προβάλλει ἡ καταπληκτικὴ διαπίστωσις: κάθε μῆνα τοῦ χρόνου ἑορτάζεται ἓνας ἢ περισσότεροι Ἀθηναῖοι Ἅγιοι. Εἶναι εὐλογία Θεοῦ· ἡ Ἀθήνα ποὺ δὲν δέχτηκε μ' ἐνθουσιασμὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἀνέδειξε τόσους ἀγίους. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν εἶναι Ἐκκλησία ἀγίων. Μὲ τὴν παρατήρησιν αὐτὴν, κάμω καὶ δυὸ προτάσεις: πρῶτα, νὰ γίνῃ συστηματικὴ ἀγιολογικὴ ἔρευνα γιὰ ἐξακρίβωσιν τοῦ χρόνου καὶ τῆς θεάρεστης βιοτῆς τῶν Ἀθηναίων Ἀγίων καὶ ὅσων ἄλλων ἐνδεχομένως ποὺ δὲν κατονομάζονται στὸ «Ἀθηναϊκὸν Ἀγιολόγιον» στὴν ἀρχὴ τοῦ Ἡμερολογίου καὶ δὲν εἰκονίζονται στὴν εἰκόνα, καὶ δεύτερο, νὰ καθιερωθῇ ἐπίσημα ὁ ἑορτασμὸς τῶν Ἀθηναίων Ἀγίων, ὡς «συναξίς», καὶ κατὰ προτίμησιν μιὰ τακτὴ Κυριακὴ τοῦ χρόνου.

* *

Ἀπ' τὰ πολλὰ ἄλλα καλὰ καὶ ἐπαινετὰ περιεχόμενα δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωπηθοῦν τὰ ὅσα ἀφοροῦν στὸ Ἅγιον Ὅρος (σ. 250-254) μὲ τὴν εὐληπτὴν διάρθρωσίν τους, καθὼς καὶ τὰ παρόμοια γιὰ τὸ Θεοβάδιστον Ὅρος Σινᾶ (σ. 344-345), καὶ ἡ ὑπαρξὴ Κυ-

* Συναξαριστικὴς περιχοπὴς ποὺ ἀφοροῦν σὲ ἓνα ἢ περισσότερους Ἀθηναίους ἀγίους, στὴν ἀρχὴ τοῦ κάθε μῆνα ποὺ γιορτάζονται, περιέχονται στὶς σελίδες: 8 (ἀπὸ βιβλίον τοῦ Ἄντ. Βασιλείου), 25 (τοῦ Νικ. Τωμαδάκη), 39 (Σωφρ. Εὐστρατιάδου καὶ ἁγ. Νικοδήμου ἀγιορείτου), 65 (Σωφρ. Εὐστρατιάδου), 89 καὶ 104 (ἁγ. Νικοδήμου ἀγιορείτου), 129 (Κ. Δ. Μάρτζιου), 143, 159, 162, καὶ 183 (ἁγ. Νικοδήμου ἀγιορείτου).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀνακοινωθέντα τῆς Ἱ. Συνόδου

Α'. Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν σημερινήν (16.11.83) Αὐτῆς τακτικὴν συνεδρίαν ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ συνεζήτησε διὰ μακρῶν τὸ θέμα τῆς εἰρήνης, περὶ τοῦ ὁποῦ σήμερον γίνεται πολλὸς λόγος.

Ὡς γνωστόν, ἡ εἰρήνη ἀποτελεῖ βασικὴν ἀρχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ «Ἄρχων τῆς εἰρήνης» εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν διαχιλιετὴ Αὐτῆς ἱστορίαν καὶ παρουσίαν τῆς ἐν τῇ γῆ ἀείποτε, ὄχι μόνον εὐχεται, ἀλλὰ ἐργάσθη καὶ ἐργάζεται «ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου». Ὡς ἐκ τούτου, ὅπως καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος, μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς εορ-

ριακοδρομίου τοῦ Ἰανουαρίου 1985 (σ. 199) γιὰ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς καθυστέρησεως ἐκτυπώσεως τοῦ «Ἡμερολογίου 1985». Οἱ τρέχοντες τίτλοι καὶ καθιστοῦν εὐχρηστότατο τὸν τόμο καὶ τὴν ἐπιστημοσύνην τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκδόσεως ὑποδηλώνουν. Δυὸ - τρεῖς ἀκόμα εὐχάριστες διαπιστώσεις εἶναι ἡ προσπάθεια συστηματικῆς παρουσιάσεως τῶν παντοίων δραστηριοτήτων ποῦ ἐπιτελοῦνται στὶς Μητροπόλεις, ποῦ καλὸ εἶναι νὰ γενικευθῇ αὐτὴ ἡ ἀνάγλυφῃ παρουσίαση τοῦ εὐεργετικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου μετὰ ἀντίστοιχῃ ἐλάττωσιν τῶν βιογραφικῶν σημειωμάτων τῶν μητροπολιτῶν, ὅπου ὑπάρχει κίνδυνος νὰ καταστρέφεται ἡ ἰσορροπία καὶ ὁμοιόμορφη παρουσίαση τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Μιὰ ἄλλη διαπίστωση, εἶναι ἡ διακονία τοῦ λόγου ποῦ ἀσκειῖται ἀπ' τὶς Μητροπόλεις, ἢ γενικότερα τὴν Ἐκκλησία, ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν Τύπο. Εἶναι ἐκπληκτικὰ μεγάλος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιοδικῶν, ποῦ ἀπευθύνονται στὸ χριστεπώνυμο πλήρωμα μετὰ «ρήματα ζωῆς».

* *

Ἄφησα τελευταῖο νὰ ἀναφέρω πὼς τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 1984» ἐκλείσει ἕνα τέταρτο αἰῶνος ὡς ἐκδοσὴ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ ἀνοιξε ἕνα β' τέταρτο αἰῶνος. Στὴν ἐπιτυχία τῆς ἐκδόσεως ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία καὶ τὸ εἰδικευμένο προσωπικὸ τοῦ Τυπογραφείου ἔχουν τὸ μερίδιό τους. Καὶ πρέπει νὰ τονίσω πὼς μετὰ τὸν παρόντα τόμο ἀριθμεῖ δέκα ἐκδόσεις ὁ π. Ἱερόθεος Γαρυφαλλός. Μιὰ δεκαετία μεστῆς, σοβαρῆς καὶ ὑπεύθυνης διακονίας στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἀφιερώσεις τῶν Ἡμερολογίων, τὰ παρεμβαλλόμενα στοὺς μῆνες κείμενα σχετικὰ μετὰ τὸ γεγονός τῆς ἀφιερώσεως, ἢ διαμόρφωση τοῦ Διοικητικοῦ μέρους καὶ ὁ ἐμπλουτισμὸς του κάθε χρόνον εἶναι προσωπικὴ συν-

τῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ Ἐκκλησία ἀνεφέρθη εἰς τὴν εἰρήνην διὰ πολλῶν Αὐτῆς ἐκδηλώσεων καὶ ἄρθρων εἰς τὰ περιοδικὰ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», «ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ», καὶ εἰς τὴν ἐφημερίδα «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ» κ.λπ., οὕτω καὶ ἐφέτος ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀπεφάσισεν τὴν ἀποστολὴν εἰδικῆς ἐγκυκλίου εἰς τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἵνα οἱ Σεβ. Ἱεράρχαι ἀναφερθοῦν καὶ πάλιν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος εἰς τὴν εἰρήνην δι' ἐγκυκλίων, κηρυγμάτων καὶ δημοσιευμάτων εἰς τὰ ὑπ' Αὐτῶν ἐκιδόμενα ἐκκλησιαστικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ὡς, ἐπίσης, προβῶν καὶ εἰς τὴν διοργάνωσιν διαφόρων ἐκδηλώσεων ὑπὲρ τῆς εἰρήνης εἰς τὰς Ἱεράς Αὐτῶν Μητροπόλεις.

Β'. Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν σημερινήν (16.11.83) συνεδρίαν Αὐτῆς ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ, πρὸ τῆς ἡμερησίας διατάξεως, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀυθαιρέτου ἀνακηρύξεως τοῦ Βο-

εισφορά τοῦ ποῦ πρέπει νὰ τοῦ ἀναγνωρίζεται στὶς πραγματικῆς τῆς διαστάσεις.

Ἐδῶ ποῦ γίνεται λόγος γιὰ ἐπετεῖους πρέπει νὰ ἀναφερθοῦν ἀκόμα, ὅτι τὸ «Ἡμερολόγιον 1984» εἰσέρχεται στὸ ἐξηκοστὸ πρῶτο ἔτος ἀπὸ τότε ποῦ πρωτοεμφανίστηκε ὡς «Ἐγκόλπιον Ἐκκλησιαστικὸν Ἡμερολόγιον» σὲ σύνταξιν καὶ ἐκδοσὴν τοῦ Ἐμμανουὴλ Φαρλέκα. Ἐπίσης, τὸ «Ἡμερολόγιον 1984» ἐκδίδεται γιὰ δέκατη χρονίᾳ μετὰ τὴν εὐλογία τοῦ μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ κοσμεῖται μετὰ τὴν φωτογραφία του ὡς Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (12 Ἰανουαρίου 1974). Καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωπηθῇ τὸ σκεπτικὸ τῆς ἐποφάσεως τῆς Ἱεράς Συνόδου νὰ ἀφιερωθῇ τὸ «Ἡμερολόγιον 1984» «τοῖς Ἁγίοις τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν». Κλείνουν ἐφέτος ἑκατὸν πενήντα χρόνια ἀπὸ τότε ποῦ μεταφέρθηκε ἡ ἔδρα τῆς Πρωτεύουσας τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἀπ' τὸ Ναύπλιο στὴν Ἀθήνα (Β.Δ. 18 Σεπτ. 1834) καὶ μαζὶ ἡ ἔδρα τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀφιέρωση «τοῖς Ἁγίοις τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν» εἶναι μόνον ὁ ἀγιολογικὸς ἐορτασμὸς αὐτῆς τῆς ἑκατοντηνετηκονταετηρίδας.

Ἦσπερ ἀπ' ὅλα τὰ παραπάνω ποῦ συνθέτουν τὴν ἀριότητα τοῦ τόμου, ἀφήνω τὰ μικροαβλεπτήματα, ποῦ πάντα ὑπάρχουν σὲ ἀνθρώπινα ἔργα, καὶ σπεύδω νὰ τελειώσω μετὰ ἀνυπόκριτο ἔπαινον καὶ μετὰ τὴν εὐχὴ νὰ εἶναι καὶ τὸ «Ἡμερολόγιον 1984» ὁ καλὸς «ἄγγελος» τῆς θείας λατρείας καὶ τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Ὀρθοδοξίας.

Γ. Ρ. Θ. ΣΤΑΘΗΣ

ἄμισθος ἐπίσκοπος Καθηγητῆς

ρείου τμήματος τῆς Κύπρου εἰς ἀνεξάρτητον «Τουρκο-Κυπριακὸν Κράτος», κατόπιν μακρᾶς συζητήσεως ἐξέδωκε τὸ κάτωθι ἀνακοινωθέν:

«Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, πνευματικὴ τροφὸς καὶ συμπαράστασις ἀείποτε τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους εἰς τὰς περιπετείας αὐτοῦ, καλεῖ εἰς ὁμοψυχίαν τὸ εὐσεβὲς αὐτῆς πλήρωμα καὶ ἐκφράζει τὴν συμπάθειαν πρὸς τὸ δοκιμαζόμενον πλήρωμα τῆς Ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καὶ τὴν συμπαράστασιν αὐτῆς πρὸς τὴν ἀγωνιζομένην ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς Κύπρου Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

Ἐπίσης ἀπεφάσισεν, ὅπως ἀπευθυνθῆ περὶ τοῦ θέματος τούτου πρὸς ἀπάσας τὰς ἀπὸ τὴν οἰκουμένην Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας».

Γ'. «Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καταγγέλλει τὴν ἐνέργειαν τῶν Τουρκοκυπρίων ἐνώπιον τῆς διεθνούς κοινῆς γνώμης καὶ ἐπιμαίεται τὴν παρεμβασὶν καὶ συμπαράστασιν ὅλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ἰδιαιτέρως δὲ παρακαλεῖ ὑμᾶς, ὅπως ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ὑμετέρων ἀρμοδιοτήτων, προβῆτε εἰς τὴν αὐστηρὰν καταδίωξιν τῆς ἀνωτέρω ἐνεργείας καὶ πράξετε πᾶν ὅ,τι ἠθέλατε κρίνει σκόπιμον πρὸς πάσαν κατεύθυνσιν, ὥστε νὰ ματαιωθῆ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ «ψευδοκυπριακοῦ κράτους» καὶ ἀποφευχθῆ οὕτως ἡ διχοτόμησις τοῦ ἐνιαίου καὶ ἀνεξαρτήτου Κράτους τῆς Κύπρου».

Αὐτὰ ἀναφέρονται ἀνάμεσα σὲ ἄλλα σὲ ἐπιστολῇ, πὺ ἀπεψύθη ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ὡς Πρῶτος τῆς Διαρκούς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σὲ ἐκτέλεση προσφάτου ἀποφάσεώς της, πρὸς τοὺς Προκαθημένους τῶν Ὁρθόδοξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, τὸν Πάπα τῆς Ρώμης καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἐτεροδόξων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς Διεθνεῖς καὶ Διεκκλησιαστικὸς Ὄργανισμοὺς, (Ο.Η.Ε., Ε.Ο.Κ., Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο, Συμβούλιο Εὐρώπης, Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν, Συμβούλιον Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν, Οἰκουμένη Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ Κοινωνία στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα κ.λπ.).

Ἐπίσης ὁ Μακ. Προκαθημένος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπεψύθη ἐπιστολὴν συμπαράστασεως πρὸς τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου κ. Χρυσόστομον, στὴν ὁποία τὸν ἐνημερώνει γιὰ τὶς ἐνέργειες στίς ὁποῖες προέβη ἡ Ἐκκλησία μας γιὰ τὸ νέο πραξικόπημα τῶν Τουρκοκυπρίων.

(22.11.1983)

Ἱερὰ Μητρόπολις Κίτρους

Μὲ ἐντυπωσιακὴν λαμπρότητα, παρουσίᾳ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνστ. Καραμανλῆ καὶ τῆ συμμετοχῆ Ὑπουργῶν, Νομαρχῶν, Ἀνωτάτων Στρατιωτικῶν, τῶν Τοπικῶν Ἀρχῶν, Πρυτάνεων καὶ Καθηγητῶν πνευματικῶν Ἰδρυμάτων καὶ χιλιάδων λαοῦ, ἐτελέσθησαν τὴν Κυριακῇ, 30ῆν Ὀκτωβρίου, τὰ Ἐγκαίνια τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τοῦ Δίου, παρὰ τὴν Κατερίνην. Ὡς γνωστὸν ἀπὸ τὸ Δίον, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἀρχαιότητα εἶχεν ἰδιαιτέραν πολιτικὴν ἀλλὰ καὶ θρησκευτικὴν σημασίαν, ὁ Μ. Ἀλέξανδρος

ἐξεκίνησε διὰ τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν του καὶ εἰς τὴν περιοχὴν αὐτοῦ ἔστησε τὰ χάλκινα ἀγάλματα τῶν πεσόντων εἰς τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ. Εἰς τὸ προσφάτως ἱδρυθὲν Μουσεῖον εἶναι ἐκτεθειμένα ἄγνωστα μέχρι τοῦδε καὶ ἀποκαλυπτικὰ μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.

Ἄμα τῇ ἀφίξει τοῦ Προέδρου εἰς τὸν πρὸ τοῦ Μουσείου χώρον καὶ ἀφοῦ οὗτος ἠσπάσθη τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κίτρους κ. Βαρνάβα μετὰ πάσης ἱεροπρεπείας Ἀγίασμα, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Σεβασμιώτατος εἶπε τὴν ἀκόλουθον εἰδικὴν καὶ ἐπικάϊρον περιστάτικὴν Εὐχὴν, τὴν ὁποῖαν συνέθεσεν ὁ ἴδιος ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς τελετῆς:

«Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὰ πάντα καλὰ ἔλεον δημιουργήσας, πρὸς Σε τὸ πρῶτον, ἐγκαινίζοντες σήμερον τὸ ἐνταῦθα μικρὸν μὲν εἰς ἐμφάνισιν ἀλλὰ σπουδαῖον εἰς σημάσιαν Μουσεῖον, ἀνατείνωμεν νοῦν καὶ καρδίαν καὶ ἐν ἀρρήτοις εὐχαριστίας καὶ δοξολογίαις δεόμεθά Σου. Ἐπιβλέψον ἐπὶ τὸ τοσοῦτον λαμπρῶς, ἐν συναγωγῇ ἀρχόντων καὶ λαοῦ, παρουσίᾳ τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος τῆς Χώρας, ἐγκαινιζόμενον τέμενος τῆς τέχνης καὶ εὐλόγησον πάντας τοὺς καθ' οἰονδήποτε τρόπον συμβαλόντας καὶ ἐν μόχθῳ καὶ φιλοτίμῳ ἐπιμελείᾳ ἐργασθέντας καὶ ἐργαζομένους πρὸς ἴδρυσιν, ἐμπλουτισμὸν καὶ ἀξιοποίησιν αὐτοῦ. Ἀνάδειξον τοῦτο πρόσθετον δέικτην τοῦ αἰσθητικοῦ μεγαλείου τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἀδιάρεστον πηγὴν τῆς ἀπαρχαράκτου ἱστορικῆς πραγματικότητος, καὶ πόλφωρον διαγγελέα, ἰδίᾳ εἰς τὴν σύγχρονον ὀλόφρονα ἐποχὴν, τοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς ἐξαγγελλομένου μηνύματος, ὅτι πάντοτε, κατὰ τε τὴν προχριστιανικὴν ἀρχαιότητα καὶ μετ' αὐτὴν, πανταχοῦ, μάλιστα δὲ εἰς τὸν ἐκδήλωσ θεοσεβῆ ἑλληνικὸν χώρον, ἢ παντὸς εἶδους τέχνη, ὡς ἀξίολογος δημιουργία, εἶναι, ἐν πολλοῖς, στενωτάτα συνφασμένη πρὸς τὴν ἐν ἡμῖν ἔμφυτον θρησκευτικότητα καὶ ἔχει πηγὴν τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὰς μεγάλας καὶ αἰωνίας ἀξίας, εἰς τὰς ὁποίας καὶ κηρῶς διακομῆ. Ναοὺς ἀνεγείρει καὶ καταστολλίξει, θρησκευτικὰ πρόσωπα καὶ θέματα ἱστορεῖ, ἀναθήματα καὶ ἐπιτύμβια ἐσχατολογικῆς προσδοκίας διατυποῖ, θρησκευτικὰ βιώματα μελωδεῖ, ὕψηλās ἀξίας προσσωποποιεῖ καὶ ἐκφράζει ἐν τούτῳ δὲ ἔγκειται, κατὰ κύριον λόγον, καὶ ἡ ἀξία αὐτῆς καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ χρόνου ἀκατάλυτον. Καταξίωσον, Κύριε, καὶ ἡμᾶς, ὅπως, ἀπὸ τῶν ἀληθειῶν τούτων καὶ νῦν ἐμπνεόμενοι, συνεχίσωμεν νὰ διάγωμεν δημιουργικῶς ἐν πίστει καὶ εἰρήνῃ καὶ ἐλευθερίᾳ νοῦ καὶ καρδίας, ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ εὐλογίαν Σου, εἰς ἀταξίαν συνέχισιν λαμπροῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος.

«Ὅτι σὺ εἶ ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ Σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν».

Τῆς τελετῆς τοῦ Ἀγιασμοῦ ἐπηκολούθησε καταποτιστικὴ ὁμιλία τοῦ ἐνεργοῦντος τὰς ἀνασκαφὰς Καθηγητοῦ κ. Δημ. Παντερμαλῆ καὶ ἔπειτα ἡ μεστῆ ἐννοιῶν ὁμιλία τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἐπιδείξαντος ἀπ' ἀρχῆς ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἱστορικὸν αὐτὸν χώρον καὶ συστήσαντος ἀπὸ τοῦ βήματος ἀπεριφράστως, ὅτι «ὅλοι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ ἀρχαῖον Δίον». Ἐν συνεχείᾳ ὁ Πρόεδρος ἔκοψε τὴν ταινίαν τῆς κεντρικῆς εἰσόδου, εἰπὼν ἐπὶ λέξει, ὅτι «ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι μία ἀπὸ τὶς ὠραιότερες τῆς ζωῆς σου», καὶ οἱ ἐπίσημοι εἰσήλθον εἰς τὸ Μουσεῖον, εἰς τὰς αἰθούσας καὶ τὰ εὐ-

ρήματα του οποίου ἐγένετο λεπτομερής ξενάγησις ὑπὸ τοῦ κ. Παντερμαλή.

Ἡ ὄλη τελετὴ ἔληξε μὲ πλουσίαν δεξίωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε μετὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου ἐγκάρδιον συνομιλίαν.

Ἱερά Μητρόπολις

Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτης

Πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι πρεσβευτὰς τῶν χωρῶν Ἀγγλίας, Γαλλίας, Σοβ. Ἐνώσεως καὶ Η.Π.Α. ὁ Σεβ. Δρυϊνουπόλεως κ. Σεβαστιανὸς ἀπέστειλε τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

Ἐντιμότατοι Κύριοι,

Ὡς Μητροπολίτης τῆς ἀκριτικῆς καὶ αἱματοβαμμένης Ἐπαρχίας Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτης, καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐθνικῆς ἐορτῆς τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ἀπευθύνω ἐν θλίψει πολλῇ πρὸς ὑμᾶς τὸ παρὸν τηλεγράφημα.

Τὸ 1940, ὡς γνωστόν, ἡ μικρὰ Ἑλλάς μὲ τὸ ἱστορικὸν «ΟΧΙ», ποὺ ἀντέταξεν εἰς τὸν φασισμόν τοῦ Μουσσολίνι καὶ, ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὸν ναζισμόν τοῦ Χίτλερ, δὲν ἔσωσε μόνον τὴν τιμὴν τῆς καὶ τὴν ἐθνικὴν τῆς ἀξιοπρέπειαν, ἀλλὰ καὶ ἐπέτυχε, συγχρόνως μὲ τὶς θριαμβευτικὰς ἐκείνες νίκας, τὴν τροπὴν τοῦ πολέμου ὑπὲρ τῶν Συμμάχων καὶ ὅλου τοῦ ἐλευθέρου κόσμου.

Ὅπως σωστὰ παρατηρήθηκε, τότε, εἰς τὰ βουνὰ τῆς Πίνδου καὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου, ἐκρίθηκε ψυχολογικὰ καὶ πραγματικὰ ἡ ἔκβασις τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ ἐπομένως ἡ σωτηρία τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος.

Γι' αὐτὸ καὶ ὅλοι οἱ λαοί, ἰδιαιτέρως δὲ οἱ λαοὶ σας καὶ αἱ Κυβερνήσεις σας, τότε καὶ μετέπειτα, μᾶς εὐγνωμονοῦσαν, μᾶς συνέχαιρον, μᾶς ἐθαύμαζον καὶ μᾶς ὑπέσχοντο πολλὰ.

Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ Γαλλία, διὰ στόματος τοῦ Στρατηγοῦ Ντὲ Γκαὶ, ἔλεγε τὴν 27ην Ὀκτωβρίου 1942: «Ὁ ἀγὼν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ κατορθώματά της δημιουργοῦν δι' αὐτὴν δικαιώματα ἀναμφισβήτητα».

Ἡ Ἀγγλία, διὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ της Τσώρτσιλ, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1943 ἐβεβαίωσε: «ὡς μελὴν ἡσυχῆς ἡ Ἑλλάδα, θὰ πάρῃ ὅλα ὅσα τῆς ἀνήκουν, θὰ ἀποκτήσῃ τὰ ἐδάφη της σὺν ἀκέραιον καὶ θὰ ζήσῃ περήφανη καὶ ἡρωϊκῇ μέσῃ στοὺς νικητὰς».

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς, μὲ τὰ χεῖλη τοῦ Ἀντιπροέδρου των, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1944 ὑπέσχοντο: «ποτὲ δὲ θὰ λησμονήσουμε τὶς ἀδικίες ποὺ διεπράχθησαν σὲ βάρος τῆς Ἑλλάδος, ὅταν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως».

Καὶ ἡ Μόσχα διεκήρυττεν ἀπὸ τὸν Ραδιοφωνικὸν της Σταθμὸν, τὴν 27ην Ἀπριλίου 1942: «Ἑλληνας! Σᾶς εὐγνωμονοῦμε καὶ πλησιάζει ὁ καιρὸς, ποὺ σὲ συνεργασία μὲ τοὺς Ἀγγλοὺς, θὰ σᾶς πληρώσουμε γιὰ τὴν θυσία, μὲ μὴ Ἑλλάδα ποὺ θὰ κυριαρχῇ στὴ Μεσόγειο».

Αὐτὰ ἐλέγοντο τότε, καλοὶ μας φίλοι.

Ἐκτοτε, ὅμως, ἐλησμονήθησαν ὅλα, καὶ ἀντὶ τῶν ὑποσχέσεων καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης βλέπομεν μόνον ἀδικίες, συνεχιζόμενες ἀδικίες εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Κύπρος μας κατέχεται, κατὰ τὸ ἡμῖς, ἀπὸ τὸν βάρβαρον «ΑΤΤΙΛΑΝ» τῆς ἀκάθου πάντοτε Τουρκίας.

Ἡ δὲ Βόρειος Ἡπειρος, ποὺ συμπαρατάχθηκε τὸ 1940 μαζί μας κατὰ τῶν Ἱταλῶν καὶ τῶν συμμάχων τους Ἀλβανῶν καὶ ἐποτίσθησαν τὰ βουνὰ της μὲ αἷμα ἑλληνικὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου ὅλου, στενάζει, 40 χρόνια τώρα, κάτω ἀπὸ τὸ πλεόν ἀπάνθρωπον καὶ τυραννικὸν καθεστῶς τοῦ Χάτζα.

Τὰ συμβαίνοντα ἐκεῖ, ἀπὸ ὅσα γνωρίζομεν καὶ ἐπισήμως καταγγέλλονται διεθνῶς, ὑπεθυμίζουν Κόλασιν Δάντη.

Ἀπαντες οἱ Ναοὶ ἐκλείσθησαν δυναστικὰ καὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ Ἱερεῖς ἀπεσχηματίσθησαν ἢ ἐφρονεύθησαν, ἐνῶ χιλιάδες Βορειοηπειρωτῶν σαπίζουν εἰς φυλακὰς καὶ ἐξορίαν, διὰ τὸν λόγον καὶ μόνον ὅτι θέλουν νὰ μένουν Χριστιανοὶ καὶ Ἕλληνες.

Ποῦ ἄλλου τῆς γῆς, Κύριοι Πρέσβεις, καὶ εἰς ποίαν χώραν λευκῶν ἢ μαύρων στραγγαλιζοῦνται καὶ ποδοπατοῦνται τόσοσὺν θανάτους τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῆς θρησκείας, τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐλευθέρως ἐπικοινωνίας, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν Βόρειον Ἡπειρον;

Καθημερινῶς γίνονται διακηρύξεις ἀπὸ τοὺς ἡγέτας λαῶν, περὶ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Διὰ τὴν ἰσχυροὺς τῆς γῆς σιωποῦν διὰ τὸ δράμα τετρακοσίων χιλιάδων Βορειοηπειρωτῶν;

Δὲν εἶναι ἄνθρωποι αὐτοὶ;

Διὰ τὴν ἀκόμη καὶ σεῖς, αἱ χώραι σας δηλαδή, ἐκλεκτοὶ μας φίλοι, σιωπάτε καὶ τὰ ἀνέχεσθε, ἐνῶ, ὡς γνωστόν, τὸ Βορειοηπειρωτικὸν εἶναι ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ἐπισημως τεθειμένον καὶ ἐκκερμεῖ, ἔκτοτε, ἐνώπιον τῶν Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Κυβερνήσεών σας;

Ζῶντες, ὅθεν, ἡμεῖς καὶ τὸ ποιμνίον μας ἐκ τοῦ πλησίον τοῦτο τὸ δράμα τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας καὶ ἐν ἱερῷ ἀγανακτῆσει διατελοῦντες, ὑψώνομεν, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐπετείου τοῦ Ἑλληνικοῦ «ΟΧΙ», ἔντονον φωνὴν διαμαρτυρίας πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, διὰ τὴν συνεχιζομένην ἀδικίαν.

Ἰδιαιτέρως δὲ ἀπευθυνόμεθα πρὸς ὑμᾶς καὶ τὰς χώρας σας, ἐντιμότατοι Κύριοι Πρέσβεις, καὶ παρακαλοῦμεν, ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἐν ὀνόματι τῶν θυσιῶν τῶν ἡρώων τοῦ 1940, ἔτι δὲ καὶ ἐν ὀνόματι τῶν τ ὁ τ ε ὑποσχέσεών σας, ἀλλὰ καὶ τῶν συμμαχικῶν σας ὑποχρέσεων, ὅπως παρέμβητε καὶ ἀπαιτήσετε ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸν καθεστῶς νὰ παύσῃ τὸν Νερόνθειον διωγμὸν κατὰ τῆς θρησκείας καὶ σεβασθῇ τὰ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένα ἀνθρώπινα δικαιώματα τοῦ Ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἡπείρου.

Εἶναι τοῦτο ἀπαίτησις καὶ κραυγὴ πόνου σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, πρὸς ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης.

Ὡς γνωστόν δὲ, ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης εἰς τοὺς ἀδικουμένους λαοὺς ἀποτελεῖ τὴν μόνον βεβαίαν καὶ εἰλικρινῆ ἐγγύησιν καὶ διὰ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς καὶ τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης

† Ὁ Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτης ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

Τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος ἐκοινοποιήθη εἰς τὴν Ἱ. Σύνοδον, τὸ ἑλληνικὸν ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν καὶ τὸν ἡμερήσιον Τύπον τῶν Ἀθηνῶν.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Δημήτριος ὁ Α΄ τὴν 15ην Ὀκτωβρίου ἐ.ε. ἐδέχθη ἐπίσκεψιν 640 γάλλων, ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Καρδινάλιον κ. MARTY. Ἐντὸς φιλικῆς ἀτμοσφαιρας, ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του, διότι οἱ ἐπισκέπται ἠδυνήθησαν «νὰ προσευχηθῶν ἀπὸ κοινού με μίαν ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν». Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Πατριάρχης ὑπέμνησεν εἰς αὐτοὺς τὸ οἰκουμενικὸν ἔργον τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Ἀθηναγόρου, ὡς καὶ τὰς εἰς Φανάριον ἐπισκέψεις τῶν Παπῶν Παύλου τοῦ Στ' καὶ Ἰωάννου - Παύλου τοῦ Β'. Πρὸς τοὺς ὀμιλητὰς ὠμίλησε καταλλήλως ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος.

Ἱερά Μητρόπολις Γερμανίας

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 500ῆς ἐπετείου ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου ἡ Ἱερά Μητρόπολις Γερμανίας καὶ Ἐξαρχία Κεντρικῆς Εὐρώπης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὠργάνωσεν ἐκδήλωσιν τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1983 εἰς τὸ ἐν Βόννη Μητροπολιτικὸν αὐτῆς Μέγαρον, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστησαν ἐκπρόσωποι τῶν διαφόρων ἐν Δυτικῇ Γερμανίᾳ ὁμολογιῶν, ὁ Πρόεδρος τοῦ DIAKONISCHES WERK Δρ THEODOR SCHÖBER, ἐκπρόσωποι τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν Βόννης, τοῦ τύπου κ.λπ.

Κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν, ἔλαβεν ἐν πρώτοις τὸν λόγον ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γερμανίας κ. Αὐγουστίνος, ὁ ὁποῖος ἐχαίρετισε τοὺς προσελθόντας καὶ ἐξήγε τὴν σημασίαν τῆς ὀρθοδόξου συμμετοχῆς εἰς τὴν οἰκουμενικὴν ἀποτίμησιν τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου γερμανοῦ μεταρρυθμιστοῦ. Ἡ συμμετοχὴ αὐτῆ, εἶπεν, θὰ ἔχη ἐπιπτώσεις ἐπὶ τοῦ διεξαγομένου σήμερον ἐπισήμου θεολογικοῦ διαλόγου Ὀρθοδόξων - Λουθηρανῶν, συμπάσκει δέ, τύχη ἀγαθῆ, καὶ πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὀργανωθείσαν συνέλευσιν, ἀφαιρεσμένην εἰς τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως καὶ, γενικῶς, εἰς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ συμφιλίωσιν.

Ἐλαβεν ἐν συνεχείᾳ τὸν λόγον ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, Προϊστάμενος τοῦ ἐν Σαμπεζὺ Γενεύης Ὀρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ ὁποῖος ὠμίλησεν ἐπὶ τοῦ θέματος «Ὁ Λούθηρος ἀπὸ τῆς προοπτικῆς τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας».

Ὁμίλησεν ἐν συνεχείᾳ ὁ Καθηγ. W. SCHNEEMELCHER, ὁ ὁποῖος παρουσίασεν εἰς τοὺς παρόντας τὸν τόμον «Ὁ Λούθηρος καὶ ἡ γερμανικὴ μεταρρύθμισις ὑπὸ οἰκουμενικὴν προοπτικὴν». Ὁ τόμος οὗτος, ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Σαμπεζὺ, 1983), ἀποτελεῖ ὀρθόδοξον συμβολὴν εἰς τὸν ἔορτασμὸν τῶν 500 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ γερμανοῦ μεταρρυθμιστοῦ καὶ περιλαμβάνει τὰς κατὰ τὸ ὁμώνυμον Σεμινάριον (25 Ἀπριλίου - 29 Μαΐου 1982) γενομένας Ἀνακρινώσεις (πρβλ. «Ἐπισκεψίς», Ἀριθμ. 274).

Ἱερά Μητρόπολις Ἑλβετίας

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, Προϊστάμενος τοῦ ἐν Σαμπεζὺ Γενεύης Ὀρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν ρω-

μαιοκαθολικὴν ἐφημερίδα τῆς Λωζάννης «L' ECHO» (φ. 20ῆς Αὐγούστου 1983) διετύπωσεν ὡς ἐξῆς τὴν γνώμην του περὶ τῆς μὴ συμμετοχῆς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν:

«Παρὰ τὴν τυπικὴν μὴ συμμετοχὴν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ Π.Σ.Ε., ὑφίσταται κατ' οὐσίαν συμμετοχὴ αὐτῆς εἰς τὰς δραστηριότητας τοῦ Συμβουλίου, κυρίως εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐπιτροπῆς "Πίστις καὶ Τάξις", ἡ ὁποία ἔχει κληθῆ νὰ ἐκπληρώσῃ μίαν κεφαλαιώδους σημασίας ἀποστολὴν διὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ὀρατῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν. Τοῦτο, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Π.Σ.Ε. δίδει εἰς μερικὸς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι συγγέει τὴν δικαιοσύνην πρὸς τὴν δικαίωσιν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀπελευθέρωσιν ὡς καὶ τὴν νίκην ἐπὶ τῆς πενίας πρὸς τὴν λύτρωσιν. Ὁφείλομεν νὰ ἐντείνωμεν τὰς θεολογικὰς προσπάθειάς μας χάριν τῆς ἐνότητος, χωρὶς θεβαίως νὰ ἀγνοῶμεν τοὺς πτωχοὺς, τοὺς καταπιεζομένους καὶ τοὺς πενιασμένους.

Ἡ τυπικὴ συμμετοχὴ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ Π.Σ.Ε. προϋποθέτει τὸ ξεπέραςμα τῶν δομικῶν δυσκολιῶν, αἱ ὁποῖαι συνδέονται, ἀφ' ἐνός μὲν, πρὸς τὸ καταστατικὸν τοῦ Π.Σ.Ε., ἀφ' ἑτέρου δέ, πρὸς τὴν, με παγκοσμίου τάσεως, ρωμαϊκὴν ἐκκλησιολογίαν. Κατὰ τὴν γνώμην μου, τοῦτο δὲν εἶναι τὸ οὐσιώδες. Τὸ οὐσιώδες συνίσταται εἰς τὴν συμμετοχὴν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς προσπάθειάς μας διὰ τὴν δογματικὴν συμφωνίαν ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος, τῆς Ἐυχαριστίας καὶ τῆς Ἱεροσύνης, προϋπόθεσιν SINE QUA NON διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν».

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Δαμασκηνός ἐπανάλαβεν, ἐν συνεχείᾳ, τὴν θέλησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νὰ συνεχίσῃ συνεργαζόμενον μετὰ τοῦ Π.Σ.Ε., τοῦ ὁποίου εἶναι ἰδρυτικὸν μέλος, καὶ νὰ ἐργασθῆ διὰ τὴν μεγάλην ὑπόθεσιν τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἅγιον Ὅρος

«Πλήρης ἡμερῶν», εἰς ἡλικίαν 97 ἐτῶν, ἀνεχώρησεν τοῦ παρόντος κόσμου ὁ Προηγούμενος τοῦ ἱεροῦ Κοινοβίου τοῦ ὁσίου Διονυσίου Ἁγίου Ὅρους, ὁ ἀρχιμ. Γαβριὴλ Διονυσιάτης, μίᾳ τῶν ἐπιφανεστέρων συγχρόνων μοναχικῶν μορφῶν τῆς Ὀρθοδοξίας.

Εἰς τὴν ἐξόδιον ἀκολουθίαν συμμετείχον οἱ Σεβ. Μητροπολίται Σιδηροκάστρου κ. Ἰωάννης καὶ Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὅρους κ. Νικόδημος, ὁ θεοφ. Ἐπίσκοπος Ροδοστόλου κ. Χρυσόστομος, ἡ Ἱερά Ἐπιστοασία, Καθηγούμενοι καὶ μοναχοί.

Ὁ ἀπελθὼν διετέλεσεν ἐπὶ 40ετίαν Καθηγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Διονυσίου, συνέγραψε διάφορα ἔργα καὶ ἀρθρογραφοῦσε με φλογερὸν ζῆλον, ἀγάπην καὶ πόνον διὰ τὰ θερησκευτικὰ καὶ τὰ ἔθνικὰ θέματα, ἐνὸς διεκρίθη καὶ ὡς πνευματικὸς πατήρ. Παρὰ τὸ θαυμάσιον γῆρας εἰς τὸ ὁποῖον ἔφθασεν, διετήρει διαύγειαν πνεύματος καὶ πρὶν ἀναχώρησιν διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἐκοινωνήσεν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων.

Εἶθε ὁ Κύριος νὰ ἀναπαύσῃ τὴν ἀγαθὴν ψυχὴν τοῦ ἀπελθόντος Γέροντος καὶ νὰ ἀναδεικνύῃ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀξίους συνεχιστὰς τοῦ ὁσίου πατρὸς!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ίερά Αρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις: α) τῶν ἀρθρῶν 38, παρ. 2, καὶ 67 τοῦ Ν. 590)1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398)1973, γ) τοῦ Ν. 673)1977, ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2799)16.12.1982 Ἀπόφασιν Ἡμῶν, «Περὶ κατανομῆς τῶν ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων εἰς Ἐνοριακοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς τῆς Ἱεράς Αρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν», καὶ προκειμένου, ἵνα προβάωμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Προφήτου Ἡλίου - Παγκρατίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 34)1α τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ, «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Δεκεμβρίου 1983

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ίερά Μητρόπολις Σάμου καὶ Ἱκαρίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἐνορίας Χρυσοστόμου Ἱκαρίας, καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Νόμων τοῦ Κράτους προβλεπόμενα προσόντα ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ.

Ἐν Σάμῳ τῇ 22ῃ Νοεμβρίου 1983

† Ὁ Σάμου καὶ Ἱκαρίας ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ίερά Μητρόπολις Κασσανδρείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ζωγράφου Χαλκιδικῆς, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι ταύτην καὶ ἔχοντας τὰ πρὸς τοῦτο κανονικὰ καὶ τυπικὰ προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου προβλεπόμενα δικαιολογητικὰ.

Ἐν Πολυγύρῳ τῇ 25ῃ Νοεμβρίου 1983

† Ὁ Κασσανδρείας ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Κίτρους

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐν Νεοκαισαρείᾳ,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Κατερίνῃ τῇ 28ῃ Νοεμβρίου 1983,

† Ὁ Κίτρους ΒΑΡΝΑΒΑΣ

Ίερά Μητρόπολις Σερβίων καὶ Κοζάνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 33 παρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν Ἐφημερικὴν θέσιν Ἁγίου Δημητρίου τῆς πόλεως Κοζάνης, καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀπαιτούμενα προσόντα (πτυχίον Θεολογικῆς Σχολῆς) καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων ὀριζόμενα, ὅπως ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζομένου χρόνου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης, ὑποβάλωσι σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν δικαιολογητικῶν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς θέσεως.

Ἐν Κοζάνῃ τῇ 28ῃ Νοεμβρίου 1983

† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Δημητριάδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 53 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικὰ, μετὰ σχετικῆς αἰτήσεως, πρὸς κατάληψιν τῶν κενῶν Διακονικῶν θέσεων τῶν Ἱ. Ναῶν α) Ἀναλήψεως καὶ β) Μεταμορφώσεως Βόλου.

Ἐν Βόλῳ τῇ 1ῃ Δεκεμβρίου 1983,

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Συμφώνως πρὸς τὴν κειμένην Ἐκκλησι. Νομοθεσίαν προκηρύσσομεν τὰς κενὰς Ἐνορίας Ἁγίων Ἀναργύρων καὶ Ἁγίας Σοφίας Χανίων, προσκαλοῦμεν δὲ τοὺς ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ καταλάβουν αὐτὰς ὅπως ἐνεργήσουν κατὰ Νόμον.

Χανιά 23 Νοεμβρίου 1983,

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ Ξ' (1983) ΤΗΣ "ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,"

ΕΠΙΣΗΜΑ

Ἰ. Μ. Χατζηφώτη, Χρονικὸν ἐπισήμου ἐπισκέψεως Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφείμ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας (29 Ὀκτωβρίου-2 Νοεμβρίου 1983), σ. 557.

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφείμ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Δημήτριον, ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις, σ. 6. — Ἀπαντητικὸν τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου πρὸς τὸν Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, σ. 60. — Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφείμ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Δημήτριον, ἐπὶ τῷ Πάσχα, σ. 257. —

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

Ποιμαντορικὴ ἐγκύκλιος Χριστουγέννων τοῦ Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν κ. Σεραφείμ, σ. 3. — Μήνυμα τοῦ Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν κ. Σεραφείμ διὰ τὸ νέον ἔτος 1983, σ. 5. — Πατριαρχικὴ ἀπόδειξις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις, σ. 7. — Ἐγκύκλιος 2336/2.12.82, περὶ ποιμαντικῆς δραστηριοποιήσεως τοῦ ἱεροῦ Κλήρου, σ. 15. — Πασχάλιος ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφείμ, σ. 258. — Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις ἐπὶ τῷ Πάσχα, σ. 260. — Ἐγκύκλιος 2347, περὶ Ἐορτασμοῦ τῆς μνήμης τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, σ. 263. — Ἐγκύκλιος 2349, περὶ μελέτης καὶ χρήσεως τῶν Κανονισμῶν, σ. 264. — Ἐγκύκλιος 2350, περὶ Συνεργασίας Ἐκκλησίας καὶ ἐργολάβων Κηδεῶν, σ. 265. — Ἐγκύκλιος 2353, περὶ Κρατήσεως 3% ὑπὲρ ΜΤΠΥ, σ. 265. — Ἐγκύκλιος (20.9.1983) τοῦ Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφείμ, περὶ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, σ. 546. —

ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ

ΠΡΟΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΝ ΕΚΛΟΓΙΜΩΝ

Προκαταρκτικὸς, σ. 60, 135, 453,

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

Γεωργίου Ν. Λιλαίου, Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας, «Ἀναγνώριση Καθολικοῦ Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν», σ. 245. — Ἐπισκοπαὶ-Ἐπίσκοποι καὶ δικαιοδοσίαι τῆς Ἱ. Συνόδου (σχόλια ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀρ. 508/1983 ἀποφάσεως τοῦ Σ.τ.Ε.), σ. 280. — Περὶ τοῦ ἀν' ὑπόκεινται στὸν ἔλεγχον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου τὰ ἐκκλησιαστικὰ ΝΠΔΔ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ Ὄργανισμοί, σ. 366. — Δικαστικαὶ καὶ διοικητικαὶ δικαιοδοσίαι τῆς Ἱ. Συνόδου, σ. 500. —

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας εἰς τὸν τομέα τῆς κοινωνικῆς προνοίας, σ. 9. — Τὰ «ἐλληνοχριστιανικὰ ιδεώδη» (ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν), σ. 57. — Ἡ πηγὴ τῶν ἐλληνοχριστιανικῶν ιδανικῶν, σ. 97. — Ἐνότης καὶ ποικιλομορφία στὴν Ὀρθοδοξία (λόγος στὴν ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου Φωτίου τοῦ Μεγάλου), σ. 129. — Ἡ συνταγματικὴ κατοχύρωσις τῆς ἐλληνοχριστιανικῆς παιδείας, σ. 161. — Ἡ ἐν Χριστῷ ἐλευθερία ὡς θεμέλιον τῶν ἐλληνοχριστιανικῶν ιδανικῶν, σ. 193. — Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἐθνεγεροσύνη τοῦ 1821 (Παρατηρήσεις ἐξ ἀφορμῆς αἰτιάσεων ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας), σ. 225. — Μεταβολαὶ ἐκ τῆς ἐμπειρίας τῆς Ἀναστάσεως, σ. 261. — Ἡ ἀνθρωπιστικὴ καὶ μοναστικὴ διάστασις τοῦ μοναστικοῦ ιδεώδους, σ. 289. — Ἐκκλησία καὶ φυσικὸν περιβάλλον, σ. 321, 353. — «Τιμιωτέρα τῶν Χερουβεὶμ...» (ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου), σ. 385. — Πολιτιστικὴ πλημμυρίς (φαινομενολογικὴ παρουσίασις), σ. 417. — Πολιτιστικὸν ιδεῶδες, σ. 449. — Τὰ θετικὰ στοιχεῖα τῆς πολιτιστικῆς πλημμυρίδος, σ. 481. — Συμπτώματα πολιτιστικῆς κρίσεως, σ. 513. — «Μία πίστις», «μία ἀγάπη», «μία ψυχὴ» καὶ «μία καρδιά», σ. 554. — Δείγματα πολιτισμικῆς ὑποβαθμίσεως, σ. 585.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Μητροπ. Μεσσηνίας Χρυσόστομου, Ἱεροκήρυκες ἐν Εὐβοίᾳ, σ. 16, 61, 99, 136, 164, 197, 230, 266,

293, 326. — Μητροπ. Περιστερίου Χρυσοστόλου, Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (ἀναμνήσεις - βιώματα - δραματισμοί), σ. 27, 69, 105, 140, 167, 207, 233, 270, 297, 328, 356, 387, 429, 460, 488, 535, 592. — Ἀθαν. Γ. Τσερνόγλου, Ὁ Ἀμασείας Γερμανὸς Καραβαγγέλης καὶ τὰ Ἀπομνημονεύματά του, σ. 36. — Κων. Ρ. Ἀθανασιάδου, Ὁ πρωταθλητὴς τῆς Ὁρθοδοξίας, σ. 39. — Ι. Μ. Χατζηφώτης, Ἡ Ἐκκλησία στὴ Μικρασία πρὶν καὶ μετὰ τὴν Καταστροφὴ, σ. 150, 178. — Πρεσβ. Κ. Ν. Παπαδοπούλου, Τὸ χρῶμα τῶν ἀμφίων τῆς Μ. Σαρακοστῆς, σ. 238. — Μητροπ. Καρπενησίου Νικολάου, Ἡ εἰς Ὅσιον ἀνακήρυξις Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ, σ. 301. — Ἰω. Γ. Παπαγιαννοπούλου - Σπυρ. Γ. Μαρκέτου, Περίπτωσις πολυδακτυλίας περιγραφεῖσα πρὸ 3000 ἐτῶν περίπου ἐν τῇ Π.Δ., σ. 308. — Κων. Ρ. Ἀθανασιάδου, Ἐν τούτῳ νῆα, σ. 309. — Θεοφ. Ν. Κουλουριώτης, Ἐνας ἀφανὴς ἄγιος Ἱεράρχης: Νικόδημος Σακελλαριάδης, Μητροπ. Θήρας (1826-1907), σ. 311, 335, 371, 406. — Ἀθαν. Ἀρβανίτης, Ὁ καθαγιασμὸς τοῦ Ἁγίου Μύρου εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, σ. 314. — Ἰω. Μ. Βορβίλα, Ἡ ἐπισκοπὴ Ὠλένης, σ. 338. — Γεωργίου Χρ. Εὐθυμίου, Κωνσταντῖνος Βραχωρίτης — Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, σ. 403. — Ἰωάννου Ν. Καρμίρη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Προσπάθειαι ἐπανενώσεως τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, σ. 424. — Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Γ. Σταυροπούλου, Πατρόκοσμάς, ὁ ἀποστολικὸς προφήτης, σ. 467, 495, 541. — ΜΝΗΜΗ ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΡΟΥΣΑΝΟΥ (1508-1553): Εἰσαγωγικὸ προσφώνημα τοῦ Μητροπ. Ζακύνθου Παντελεήμονος, σ. 518. — Ἡ συμβολὴ τοῦ Παχωμίου Ρουσάνου στὴν ἀναγέννησι τῆς νεοελληνικῆς Παιδείας, τοῦ Καθηγητοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, σ. 519. — Προσφώνησις στὸ μνημεῖο τοῦ μεγάλου καὶ θεηγόρου σοφοῦ τῆς Ζακύνθου Παχωμίου Ρουσάνου, τοῦ Γ. Βαλέτα, σ. 529. — Ἀρχιμ. Ἀθαν. Σφουγγατάκη, Ἡ νηστεία τῶν Χριστουγέννων, σ. 599.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ

Μητροπ. πρ. Παραμυθίας Τίτου Ἐμμ. Ματθαϊάκη, Περὶ τῶν ἱερῶν Κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, σ. 432, 463, 492, 539, 594.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ

Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Ποιμαντικὴ μαρτυρία, σ. 84. — Παν. Ι. Μπούμη, ἐπικ. Καθηγητοῦ, Ἡ θέσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἱερέως-ποιμένους, σ. 173, 213, 243, 276. — Πρωτοπρ. Δημητρίου Κ. Δρίτσα, Ἡ τριλογία τοῦ ἱεροῦ Ἀμβωνος, σ. 472.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ πλήρωμα τοῦ Νόμου, σ. 24. — Μητροπ. πρ. Παραμυθίας Τίτου, Αἱ περὶ εἰρήνης ἰδέαι τῶν Προφητῶν τοῦ Ἰσραὴλ, σ. 32, 75. — Ἰω. Γ. Παπαγιαννοπούλου - Σπ. Γ. Μαρκέτου, Περὶ σημηματοροικῆς ἀλωπεκείας πληροφορίαι ἐκ τῆς Π. Διαθήκης, σ. 42. — Ἰω. Γ. Παπαγιαννοπούλου, Βίαιοι θάνατοι ἐκ σεισμοῦ ἐπισημασθέντες πρὸ 3.500 ἐτῶν περίπου, σ. 112. — Μητροπ. Σισανίου Ἀντωνίου, Οἱ σύζυγοι ὀφείλουσι νὰ ἀγαπῶσι τὰς συζύγους των, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν, σ. 202. — Ἀρχιμ. Παντ. Καθρεπτίδη, «Ἄρσεν καὶ θῆλυ...» μετὰ τὸ φῶς τῆς Γενέσεως, σ. 359, 393. — Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Ὁ Ἰησοῦς, οἱ μαθηταὶ Του καὶ ἡ κίνησις τῶν Ζηλωτῶν, σ. 454, 484, 532, 590. — Ἀρχιμ. Δημ. Μπεκιάρη, Προευνεπίζοντες τῶν Χριστουγέννων τὰς εἰσόδους, σ. 601.

ΛΟΓΟΙ — ΟΜΙΛΙΑΙ — ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδοπούλου, Νεοελληνικὴ παιδεία καὶ ἑλληνορθόδοξη ἀγωγή, σ. 64. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ φαινομενολογία τῶν σχέσεων Θεολογίας καὶ Φιλοσοφίας, σ. 79. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐνότης καὶ ποικιλομορφία στὴν Ὁρθοδοξία (λόγος στὴν ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Φωτίου τοῦ Μεγάλου), σ. 129. — Ἀρχιμ. Παντελ. Καθρεπτίδη, Ὁρθοδοξία σήμερον, σ. 278. — Πρεσβ. Βασ. Ἐμ. Βολουδάκη, Ἡ φανέρωσις τῆς Ἱερωσύνης στὸν κόσμον, σ. 332, 363, 397. — Ἀρχιμ. Ἰακώβου Παπαθανασίου-Γκίνη, Ἑλλάς: ὀφειλέτις τοῦ Παύλου, σ. 390. —

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ

Μητροπ. Νικοπόλεως Μελετίου, Ἡ Β' Προσυνδικὴ Πανορθόδοξος Διάσκεψις, σ. 29, 72. —

ΔΙΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ἰωάννου Ν. Καρμίρη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Σύσκεψις Ὑποεπιτροπῆς διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν, σ. 236. — Μ. Πρωτοπρ. Γεωργίου Τσέτση, Βανκούβερ 1983: Μία πρώτη ἀξιολόγησις τῆς Ἐκτῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, σ. 498, 544, 613.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Μητροπ. Κορίνθου Παντελεήμονος, Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα μας, σ. 20. — Γ. Ι. Θεοχαρί-

δ η, Ὑπόμνημα πρὸς τὴν «Ἐκκλησίαν», σ. 46. — Δ η μ. Σ α β ρ ά μ η, Ὁ ἐπίκαιρος χαρακτήρας τῆς ὀρθόδοξης πνευματικῆς ζωῆς, σ. 109. — Ἀρχιμ. Π. Ἀ θ α ν ά τ ο υ, Ἡ κοινωνικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας, σ. 143. — Γ ρ η γ. Θ. Σ τ ά θ η, ἀμίσθου ἐπικ. Καθηγητοῦ, Τὸ Ἀ΄ Παγκρήτιο Συνέδριο Ἱεροσαλῶν, σ. 305. — Μητροπ. Κίτρους Β α ρ ν ά β α, Jacques - Benigne Bossuet, σ. 324. — Ἡ συγκρότησις τῶν συνοδικῶν Δικαστηρίων. Μέλη - σὺνδесμοι τῶν συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, σ. 421. — Ἡ ἐκλογή καὶ ἐνθρόνισις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας κ. Νεκταρίου, σ. 435. — Ἀ ν δ ρ έ ο υ Φ υ τ ρ ά κ η, Μέτρον καὶ μελωδία εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας ποίησιν, σ. 596.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

Ὁ πρ. Θήρας κυρὸς Γαβριὴλ (1910-1983), σ. 110. — Μητροπ. Πατρῶν Ν ι κ ο δ ή μ ο υ, Πρωθιερεὺς Νικόλαος Παπαδόπουλος (†), σ. 274. — Ὁ πρ. Πάφου κυρὸς Φώτιος (1911-1983), σ. 401. — Ἀρχιμ. Ἰ α κ. Π α π α θ α ν α σ ί ο υ - Γ κ ί ν η, Ὁ πρ. Λήμου Βασίλειος Ἀτέσης (†), σ. 615.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Πατριαρχικὸν μήνυμα. — Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ ιδεῶδες τῆς εἰρήνης. — Τὸ ζήτημα τοῦ οικογενειακοῦ δικαίου. — Πρέπει νὰ τύχη μιμήσεως, σ. 44. — «Εἶναι ἀπορίας ἄξιον καὶ δημιουργεῖ πικρίαν». — Προκαλοῦν μεγάλην πνευματικὴν ζύμωσιν. — Ἀντανακλιᾶ εἰς ἕλην τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος. — Τὸ θρησκευτικὸν βιβλίον, σ. 45. — «Τὰ ἀφροδίσια ἐπανέρχονται», σ. 46. — Συνεκλόνησε τοὺς ἀκροατὰς του. — Ἡ εἴσοδος φοιτητῶν εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς, σ. 86. — Προβλήματα τῶν Ποιμαντικῶν Τμημάτων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. — Ἡ ἔκφρασις τῆς συνειδήσεως τοῦ ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. — Ἀξιέπαινα συνέδρια ἐκπαιδευτικῶν. — Χριστιανικαὶ πηγαί, σ. 87. — Τὰ θεμέλια τῆς ἀλαϊκῆς ἐπιμορφώσεως. — Ἀνθσις τῆς Θρησκείας ἐν Κίνα, σ. 88. — Φορεὺς τοῦ γνησίου ὀρθοδόξου πνεύματος. — Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 500 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Λουθήρου, σ. 114. — Ὑπάρχει ἐλπίς διὰ τὴν ὑπερνίκησιν τῶν διαφορῶν. — Ἀναγκαία ἡ σύζευξις τῆς τεχνολογίας καὶ τῶν πνευματικῶν ἀξιών. — Ἐπαξίως ἐπιδοθεῖσαι τιμητικαὶ διακρίσεις, σ. 115. — «Μνήμες τῆς Πόλης». — Ζήτημα ἠθικῆς τάξεως, σ. 116. — Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. — Ἡ Ἰ. Ἀρχιεπισκοπὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς. — Ἐκκλησία καὶ Σχολεῖον. — Ἐμμεσοὶ ἀναίρεσις τῆς μαρξιστικῆς ἀπόψεως περὶ Θρησκείας, σ. 154. — Ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθοδοξία ἐν Αὐστρίᾳ. — Πρωτοπόρος σκαπανεὺς. — «Προβληματικὴ καὶ «διαβρωμένη», σ. 155. — Ἐπὶ τῇ 25ῃ Μαρτίου, σ. 183. — «Ἐγινε κατὰ μέγα μέρος διὰ κληρικῶν». — Ὁ ὀρθόδοξος μοναχισμὸς. — «Πρωτᾶτον», σ. 184. — Ἀπαράδεκτος γνώμη λογοτέχνου. — Ἐχουν ἀπολέσει τὸν ὑγιᾶ προσανατολι-

σμόν, σ. 185. — Πατριαρχικὴ δῆλωσις. — Ἀκτινοβόλος φάρος, σ. 217. — Ἡ Ἐστία Ν. Σμύρνης. — Ἀσυλον ἀνιάτων παρὰ τὸν Καιάδαν. — Καλύπτει τῶ ὄντι ἐν κενόν, σ. 218. — Γίνεται ὀρθὴ ἐνημέρωσις; — «Οὐ πάνυ ἡμῖν φροντιστέον τί ἐροῦσιν οἱ πολλοί...», σ. 219. — Εὐστοχος ἀπόφρασις. — Διπλωματικὸν σφάλμα. — Αἱ θεολογικαὶ σπουδαί. — Ἡ Ἰ. Μητρόπολις Περιστερίου, σ. 252. — Πρόκλησις εἰς τὴν νοημοσύνην τῶν ἀναγνωστῶν. — Ἀπαράδεκτα κρούσματα. — Παραδείγματα ἀντιδράσεως ἐναντίον τῆς ἠθικῆς φθορᾶς καὶ σήψεως, σ. 253. — Ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει τοῦ Κυρίου. — «Πάσχα λύτρον λύτης». — «Κατὰ τοὺς θεοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς Ἱερούς Κανόνας». — Ἐπαλξή, σ. 283. — Ἡ θρησκεία δὲν εἶναι τὸ ὄπιον τοῦ λαοῦ. — Ἀνθελληνικὴ ἀποκεία. — Σύλλογος συμπαραστάσεως κρατουμένων. — «Οἱ θεομοῖ μένου», σ. 284. — Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 60 ἐτῶν. — Παχώμιος Ρουσάνος, σ. 315. — Ἐρευνα περὶ ἐλευθέρων καὶ ἀνελευθέρων καθεστῶτων. — Νέον «Μουσεῖον ἀθεΐας». — Ἀπηρεχαιωμένη ὑπεροπτικὴ νοοτροπία, σ. 316. — Θέμα ἀνθρωπιστικὸν καὶ Χριστιανικόν. — Νέα στατιστικὴ περὶ τοῦ πολιτικοῦ γάμου, σ. 317. — Παραθεωροῦνται ἡ ἀγνοοῦνται, σ. 341. — Νέον ἐκκλησιαστικὸν νοσηλευτικὸν Ἰδρυμα. — Εὐγλωττα κορινθιακὰ ἔγγραφα. — Σύσκεψις διὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, σ. 342. — Ἀρά γε ἐλήφθη μέτρον τι; — Ὑποτονικὴ καὶ ἀσυντόνιστος ἢ καὶ πλήρως ἀντιφατικὴ, σ. 343. — Κινητοποίησις διὰ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν. — Ἐλληνοκαναδικὴ Ὀρθόδοξη παρουσία. — Σημαίνει περιφρόνησιν καὶ ἀγνοίαν, σ. 375. — Σεμινάριον Ὀρθοδόξου Θεολογίας. — Ἐκδηλώσεις Χριστιανικῆς νεολαίας ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἐκκλησίας. — Τὸ ζήτημα τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας μετὰ τῶν ἑτεροδόξων, σ. 376. — Μεταπτυχιακὸν Θεολογικὸν Σεμινάριον, σ. 409. — Ἐκθεσις Ἑλληνικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Τύπου. — Φόρος τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης. — Ἡ «τριακοστὴ ἐβδομάς λειτουργικῶν μελετῶν» ἐν Παρισίοις. — Ἐπιστροφή εἰς τὸν Θεόν, σ. 410. — Ἐλλειψις ρεαλισμοῦ καὶ ὀξυδερκειᾶς, σ. 411. — Ἡ ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου καὶ τὸ ιδεῶδες τῆς εἰρήνης. — Τὸ ζήτημα τοῦ διαλόγου Ὀρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν. — Συμπαραστάσις τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς πυροπαθεῖς, σ. 437. — Ἐκδηλώσεις ἀντιθρησκευτικῆς ιδεολογίας. — Ἀνθρωπιστικὸς προσανατολισμὸς. — Ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τῆς Β. Ἠπείρου, σ. 438. — Διώξεις συγγραφέων καὶ καλλιτεχνῶν. — Ἀποτελέσματα τῆς «σεξουαλικῆς ἐπαναστάσεως», σ. 439. — Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια. — Ἐτιμήθη ἐπαξίως. — Ὁ ἅγιος Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς, σ. 470. — Ἡ χριστιανικὴ πίστις εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν. — Ὀλιβερὰ παραφωνία. — Καταγγελία ψυχιάτρων, σ. 471. — Ἡ Στ' Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Π.Σ.Ε. ἐν Βανκούβερ. — Σταθερὰ ἀνιοῦσα πορεία πρὸς τὰ πρόσω. — Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, σ. 502. — Τὸ Πανελλήνιον Ἰδρυμα Νεότητος «Ἀνταῖος». — Ἐρωτήματα διὰ τὸν «διάλογον» Χριστιανῶν καὶ Μαρξιστῶν. — Ἐκδηλώσεις τῆς «Ἐστίας Νέας Σμύρνης». — Δὲν ταυτίζεται πρὸς πολιτικὰ συστήματα, σ. 503. —

Γλωσσικὸν χάος. — Καλλιτεχνικαὶ ἐκδόσεις... διὰ τῶν ποδῶν καὶ τοῦ στόματος ὡς καὶ πρὸς χάριν τῶν παιδιῶν, σ. 504. — Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῆς Συνοδικῆς Ἀντιπροσωπείας εἰς Γιουγκοσλαβίαν. — Ὁ ἑορτασμός τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. — Ἡ ἐθνικὴ ἐνότης, σ. 547. — «Ἱστορικὴ πραγματικότης συνώνυμη τῆς Ρωμισύνης καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας». — Ἑλληνικὸς Διαφωτισμός», σ. 548. — Θὰ ἰσχύη καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα, σ. 549. — «Μαρτυρία ἐνότητος». — «Ἀπολύτως ἐπιτυχής». — Ἐκπληξίς καὶ λύπη. — Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας. — Θεολογικαὶ ἀνταλλαγαί, σ. 580. — «Ἄρχων εἰρήνης». — Ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη. — Καταδίκη τοῦ τουρκοκυπριακοῦ ψευδοκράτους. — Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς εἰς Ἀθήνας, σ. 617. — Πρὸς χάριν τῶν ἐν Καίρῳ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ ἀδελφῶν — Ὁ πρ. Λήμνου Βασίλειος (†) σ. 616.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος — Ἱερά Σύνοδος, σ. 185, 220, 253, 411, 440, 473, 549, 621.

Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, σ. 50, 117, 254, 317, 473, 505.

Ἱεραὶ Μητροπόλεις:

Ἀλεξανδρουπόλεως, σ. 120, 186.

Ἀργολίδος, σ. 505.

Γρεβενῶν, σ. 474.

Δημητριάδος, σ. 220, 377, 506.

Δρυϊνουπόλεως, σ. 156, 623.

Ζακύνθου, σ. 88.

Ἡλείας, σ. 88, 156, 186, 440, 506.

Καλαβρύτων, σ. 52.

Καρπενησίου, σ. 440.

Κίτρους, σ. 506, 622.

Κορίνθου, σ. 156, 285.

Μαρωνείας, σ. 120.

Μεσογαίας, σ. 120, 220, 378, 441.

Μεσσηνίας, σ. 119, 285.

Μηθύμνης, σ. 507.

Μονεμβασίας, σ. 89.

Νικαίας, σ. 52.

Νικοπόλεως, σ. 474.

Πειραιῶς, σ. 156, 286, 474, 507.

Περιστερίου, σ. 89, 120, 318.

Σάμου, σ. 441.

Σύρου, σ. 319.

Χαλκίδος, σ. 121, 220, 441.

Ἑρατικὴ Ἐπιτροπὴ Κατακομβῶν τῆς Μήλου, σ. 377, 411.

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, σ. 343, 441, 550.

Ἱ. Μητρόπολις Κώου, σ. 121.

Ἁγιον Ὄρος, σ. 186, 344, 624.

Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, σ. 286.

Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς, σ. 52, 89, 186.

Ἱ. Μητροπόλεις: Θυατείρων, σ. 254.

Γαλλίας, σ. 442.

Γερμανίας, σ. 624.

Αὐστρίας, σ. 157.

Βελγίου, σ. 121.

Σουηδίας, σ. 90.

Ἑλβετίας, σ. 52, 624.

Ὁρθόδοξον Κέντρον ἐν Σαμπεζύ, σ. 221.

Ἐκκλησία Φινλανδίας, σ. 345.

Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, σ. 121, 186, 254, 549.

Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας, σ. 345, 413, 550.

Ἐκκλησία Ρωσίας, σ. 157, 221, 254, 508.

Ἐκκλησία Σερβίας, σ. 53, 90, 157, 345, 378, 413.

Ἐκκλησία Ρουμανίας, σ. 90, 158, 474.

Ἐκκλησία Βουλγαρίας, σ. 121, 158.

Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, σ. 90, 122, 158, 187, 221, 287, 346, 379, 413, 442, 475, 508, 550.

Παλαιοκαθολικισμός, σ. 187.

Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, σ. 91, 379, 508.

Προτεστάντισμός, σ. 91, 122, 158, 221, 379, 550.

Οἰκουμενικὴ κίνησις, σ. 91, 123, 158, 187, 222, 287, 346, 442, 475, 509.

Διάφορα, σ. 91.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Τίτου Ἐμμ. Ματθαϊάκη, πρωτοπρ. Δημ. Βακάρου, «Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἡ σχέσις μετ' αὐτοῦ» καὶ «Ἡ θέσις τῶν Δώδεκα μαθητῶν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ κόσμου», σ. 92. — Χρήστου Ἀνδρεάδη, Καλ. Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Λαϊκὴ φιλολογία — Λαογραφικὲς μαρτυρίαι Γ. Βιζυηνοῦ, σ. 93. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Ἀβαγιανοῦ, Ἰακώβου Γ. Κλεμβρότου, Μητροπολίτου Μυτιλήνης, Mytilena Sacra, τ. Δ', σ. 123. — Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, V. Gheorghiu, Ὁ Θεὸς στὸ Παρίσι, σ. 124. — Ε. Π. Α., Ἐπισκόπου Σεργίου Π. Σιγάλα, Μητροπ. Γρεβενῶν, Στὸ βωμὸ τῆς Ἐλευθερίας, σ. 125. — Ε. Π. Α., Ἐπισκόπου Ἀγγελώου Εὐθυμίου Κ. Στύλιου, Μικρὸ χριστιανικὸ λεξικόν, σ. 125. — Β. Μς, Θεοδώρου Β. Κωνσταντίνου, Ὁ Ἰώβ, σ. 126. — Β. Μς, Γεωργίου Θ. Πρίντζιπα, Χρυσόστομος Β' ὁ Χατζησταῦρος, σ. 126. — Ἰω. Ν. Καρμίρη, Centre orthodoxe du Patriarchat oecuménique, σ. 187. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Τίτου Ἐμμ. Ματθαϊάκη, Μητροπ. πρ. Παραμυθίας, «Θέματα τοῦ Ἀμβωνος», σ. 189. — Μητροπ. Σουηδίας Πάβλου, Μία νέα ἐκδοσις τοῦ «Πηδαλίου», σ.

347. — Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Μωυ-
σέως Μοναχοῦ, Ἱερώνυμος Σιμωνοπετρίτης, ὁ Γέρον
τῆς «Ἀναλήψεως», σ. 379. — Δημοσθ. Σα-
βράμη, Ἡμερολόγιο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γερμα-
νας, σ. 381. — Γ. Θ. Πρίντζιπα, Παναγ. Ἐπι-
φανιάδη, Ὁ Γέροντας Διονύσιος, σ. 382. — Εὐαγ-
γέλου Π. Λέκκου, «Ὅσιος Εὐγένιος ὁ Αἰτω-
λός, σ. 443. — Ε. Π. Λ., Ἡ Διεκκλησιαστικὴ Συν-
εργασία στὴν Ἑλλάδα (ἐκθεσις πεπραγμένων), σ.
444. — Βασ. Μουστάκη, Asterios Gerostergios,
Justinian the Great, the Emperor and the
Saint, σ. 476. — Ἐπιστολὴ Βασ. Ρηγοπούλου, ἐπὶ
βιβλιοκρισίας τοῦ «Πηδαλίου», σ. 476. — Εὐαγ-
γέλου Δ. Θεοδώρου, Χρυσοστόμου Θέμελη,
Μητροπ. Μεσσηνίας, Ἱεροκήρυκες ἐν Εὐβοίᾳ, σ.
509. — Βασ. Μουστάκη, J. B. Bossuet: Στὸς
Ἁγίους Ἀποστόλους Πέτρο καὶ Παῦλο Πανηγυρικοί,
σ. 510. — Γρηγ. Θ. Στάθη, «Ἡμερολόγιον τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ δισέκτου ἔτους 1984»,
σ. 619.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἐβραβεύθη ἡ ἐκδοσις τοῦ Κορανίου εἰς τὴν ἑλλη-
νικήν, σ. 159. — Τὸ Β' Πανελλήνιον Συνέδριον Φι-
λοσοφίας, σ. 474. — Ὁρησκευτικὴ Ὑπηρεσία Χωρο-
φυλακῆς, σ. 507.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Εἰς τὰς σελίδας 56, 96, 128, 415, 416, 448.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Προκηρύξεις ἐκλογῆς:

Ἱεροκηρύκων: σ. 54, 159, 223, 255, 349,
350, 445, 447.

Ἐφημερίων: σ. 53, 54, 55, 94, 95, 96, 126,
127, 159, 160, 190, 191, 192, 222, 223, 224, 255,
256, 287, 288, 319, 320, 349, 350, 351, 382, 383,
414, 445, 446, 447, 477, 478, 510, 511, 551, 625.

Ἱεροδιακόνων: σ. 53, 54, 55, 94, 95,
126, 159, 160, 191, 222, 319, 351, 383, 414, 445,
350, 446, 447, 477, 478, 510, 511, 551, 625.

Ἐκκλησ. ὑπαλλήλων: 255, 415, 479.

Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς, σ. 320.

Ὑποτροφιδῶν: σ. 94, 349.

Κλητήρια Θεσπίσματα καὶ ἐπι-
κρίματα - Ἀνακοινώσεις: σ. 55, 56,
192, 255, 383, 479, 480, 512, 552.

Μειοδοτικῶν διαγωνισμῶν, σ. 511.

ΕΙΚΟΝΕΣ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἰατρός τῶν ψυχῶν καὶ τῶν
σωμάτων, σ. 2. — Τμήμα τῆς αἰθούσης τελετῶν τῆς
Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, σ. 107. — Τὸ κείμενον
τοῦ Πατριάρχικου Πιττακίου (Γράμματος), σ. 108.
— Ὁ πρ. Θήρας κυρὸς Γαβριήλ, σ. 110. — Ἡ μονα-
στηριακὴ τράπεζα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης,
σ. 141. — Ὁ ναὸς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης,
σ. 168. — Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἰδίου ναοῦ, σ. 171. —
Ὁ Λόφος τῆς Ἐλπίδος καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλ-
κης, σ. 235. — Μερικὴ ὄψις τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς
τοῦ κτηρίου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, σ. 273.
— Τὸ ἀναγνωστήριον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς,
σ. 299. — Ὁ Θήρας Νικόδημος Σακελλαριάδης, σ.
312. — Τὸ χωριὸν ὅπου γεννήθηκε ὁ Θήρας Νικόδημος,
σ. 313. — Ἐξωτερικὴ ὄψις τοῦ Ναϊδίου τῆς Σχολῆς
Χάλκης, σ. 329 καὶ τὰ Προπύλαια τοῦ κτηρίου τῆς
Σχολῆς, σ. 331. — Ὁ Νεοκαισαρείας Χρυσόστομος
Κορωναῖος, σ. 358. — Ἡ μονὴ τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου
εἰς τὰ Φίλια, σ. 371. — Μερικὴ ἀποψὶς Φηρῶν Θή-
ρας, σ. 374. — Ὁ Ἱκονίου Ἰάκωβος Στεφανίδης, σ.
387. — Ὁ τάφος τοῦ Θήρας Νικοδήμου Σακελλαριά-
δης, σ. 409. — Ἡ Δ. Ι. Σύνοδος τῆς 127ης περιόδου
(1983-84), σ. 423. — Ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Σεβ.
Λέρου κ. Νεκταρίου εἰς Κάλυμνον, σ. 435. — Ὁ ἀπὸ
Ἰωαννίνων ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Σπυρίδων, σ.
460. — Ὁ Γερμανὸς Στρηνόπουλος, Σχολάρχης Θεολ.
Σχολῆς Χάλκης, σ. 462. — Σειρὰ φωτογραφιδῶν ἐκ
τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεως τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ εἰς τὴν Ἐκ-
κλησίαν τῆς Σερβίας (29.10—2.11.83) μεταξύ τῶν
σελ. 553 ἕως 575. — Δύο φωτογραφίαι τοῦ ἐσω-
τερικοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης σσ. 592,
592.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Διορθόδοξου Κέντρου τῆς Ἐκ-
κλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπευθύνει θερμὴν ἑκκλησίαν εἰς
τὸν πνευματικὸν κόσμον, ὅπως ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὸν
ἐμπλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου διὰ τῆς
ἀποστολῆς παντὸς εἶδους συγγράμματος ἀναφερομένου
εἰς τὴν Θεολογίαν καὶ γενικώτερον εἰς τὸ ἀντικείμενον
μελέτης πασῶν τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν.

Διεύθυνσις: Διορθόδοξον Κέντρον Ἐκκλησίας Ἑλλάδος

Ἰασιῶν 1 Ἀθῆναι (115 21).

ΜΙΑ ΧΡΗΣΙΜΟΣ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ τοῦ Ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐτῶν 1923/4 - 1973. συνταχθέν ὑπὸ Ἀδαμαντίου Στ. Ἀγεστίδη. Τόμος Α', σσ. π + 1 - 572, Τόμος Β', σσ. 573 - 1070. Ἀθήναι 1978.

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς συντάξεως εὔρετηρίων τῶν περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξεδόθη εἰς 2 τόμους τὸ εὔρετήριον τῶν πρώτων πενήντα τῶμων τῆς «Ἐκκλησίας», ἡ ὁποία, ὡς γνωστόν, εἶναι τὸ ἐπίσημον δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Πρόκειται δι' ἓν εὔρετήριον ἀπολύτως χρησικόν, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ πρῶτον μέρος ταξινομεῖ τὸ σύνολον τῶν πάσης μορφῆς δημοσιευμάτων τοῦ περιοδικοῦ καὶ εἰς τὸ δεύτερον εὔρετηριάζει κάθε τί. Τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνει 27.133 λήμματα ταξινομημένα εἰς 17 πίνακας, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται πίνακες τῶν νόμων, πράξεων, ἐγγράφων κ.λπ. τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν ξένων κρατῶν, πίνακες πράξεων καὶ ἐγγράφων τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῶν συνοδικῶν ὀργανισμῶν, τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἱ. Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ τῶν διαφόρων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅπως καὶ τῶν ἑτεροδόξων. Εἰς ἰδίους πίνακας ταξινομοῦνται αἱ μελέται, αἱ προσφωνήσεις, οἱ λόγοι, αἱ περιστατικαὶ εὐχαί, τὸ θεῖον κήρυγμα, τὰ σημειώματα τῆς «Παρατηρήσεων Στήλης», ἡ κριτικὴ τοῦ βιβλίου, τὰ χρονικά κ.ἄ.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος δημοσιεύονται 38 εὔρετήρια μὲ τὰ ὁποία ἐπιχειρεῖται μὴ ἐξονυχιστικὴ ταξινόμησις τῶν συντακτῶν καὶ τῶν περιεχομένων τῶν διαφόρων ἐγγράφων, νόμων, ἐγκυκλίων, πράξεων τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν συγγραφέων καὶ τῶν περιεχομένων τῶν μελετῶν, ἄρθρων, προσφωνήσεων, λόγων, διδωλοκρισιῶν, παρατηρήσεων κ.λπ.

Τὸ ἔργον διατίθεται ἐν τῷ συνόλῳ του ἀντὶ 2.000 δραχμῶν ἐν τοῖς γραφεῖσι τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιοδικῶν (Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθήναι 140).

Γιὰ δε τι ἀφορὰ στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει νὰ ἀπευθύνεσθε στὴ Διεύθυνση τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα — Τηλ. 72.18.308.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης **ΑΝΤΩΝΙΟΣ**

† Ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Δείγματα πολιτισμικῆς υποβαθμίσεως.

Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Ὁ Ἰησοῦς, οἱ Μαθηταὶ του καὶ ἡ κίνησις τῶν Ζηλωτῶν.

Χρυσστόμου (Γερασίμου) Ζαφείρη, Μητροπολίτου Περιστερίου, Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (ἀναμνήσεις — βιώματα — δραματισμοί).

Μητροπ. πρ. Παραμυθίας Τίτου, Περί τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ἀνδρέου Φυτράκη, Ὁμ. Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Μέτρον καὶ μελωδία εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας ποίησιν.

Ἀρχιμ. Ἀθανασίου Σφρουγγατάκη, Ἡ νηστεία τῶν Χριστουγέννων.

Ἀρχιμ. Δημητρίου Μπεικάρη, Προσευρεπίζοντες τῶν Χριστουγέννων τὰς εἰσόδους.

Μ. Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Τσέτση, Βανκοῦβερ 1983: Μία πρώτη ἀξιολόγησις τῆς Στ' Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Π. Σ. Ε.

Ἀρχιμ. Ἰακώβου Παπαθανασίου - Γκίνη, Ὁ πρ. Λήμιου Βασίλειος Ἀτέσης (†).

Παρατηρήσεων στήλη.

Γρ. Θ. Στάθη, «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ δισέκτου ἔτους 1984».

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.

Περιεχόμενα τοῦ τόμου Ε' (1983).

“ΕΚΚΛΗΣΙΑ,”

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο ΣΙΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

† Ο ΦΙΛΙΠΠΩΝ, ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΘΑΣΟΥ ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1983 ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΗΣ «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ»

† Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

† Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

† Ο ΚΙΤΡΟΥΣ ΒΑΡΝΑΒΑΣ

† Ο ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ο ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

† Ο ΠΑΤΡΩΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

† Ο ΣΙΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

† Ο ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

† Ο ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ο ΖΑΚΥΝΘΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

† Ο ΚΑΡΙΠΕΝΗΣΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

† Ο ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΕΒΕΖΗΣ ΜΒΛΕΤΙΟΣ

† Ο ΣΟΥΗΔΙΑΣ ΠΑΥΛΟΣ

† Ο πρ. ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ΤΙΤΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΚΑΡΜΙΡΗΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΥΤΡΑΚΗΣ

Γ. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

ΣΠΥΡ. Γ. ΜΑΡΚΕΤΟΣ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΣΑΒΡΑΜΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΛΙΔΑΙΟΣ

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΟΥΜΗΣ

ΙΩΑΝ. Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΗΓ. Θ. ΣΤΑΘΗΣ

ΑΡΧΙΜ. ΠΑΥΛΟΣ ΑΘΑΝΑΤΟΣ

» ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΚΑΘΡΕΠΤΙΔΗΣ

» ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΚΙΑΡΗΣ

» ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ - ΓΚΙΝΗΣ

» ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

» ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΦΟΥΓΓΑΤΑΚΗΣ

ΠΡΕΣΒ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΔΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

» ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΜ. ΒΟΛΟΥΔΑΚΗΣ

» ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΔΡΙΤΣΑΣ

» Κ. Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

» ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΕΤΣΗΣ

ΚΩΝ. Ρ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

ΑΘΑΝ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΒΟΡΒΙΛΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΘΕΟΦΙΛΟΣ Ν. ΚΟΥΛΟΥΡΙΩΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Η. ΔΕΚΚΟΣ

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΑΘΑΝ. Γ. ΤΣΕΡΝΟΓΛΟΥ

Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ